

318.012

1983

1

pedagógus- képzés

1983.

*A Művelődési Minisztérium
Egyetemi és Főiskolai Főosztálya*

10336

Szerkesztő Bizottság:

Felelős szerkesztők: Baráz Miklósné
Unger Mátyás

Tagok: Fekete József
Ladányi Andor
Margócsy József
Nagy Attiláné
Nagy József
Tóth Gábor

pedagógus- képzés

A Művelődési Minisztérium
Egyetemi és Főiskolai Főosztálya

1983

NYELV-
TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁR
BUDAPEST

Művelődési és
Sportminisztérium
Kecskeméti Könyvtár
Kecskemét, Magyar
Könyvtárak Országos
Szakmai Központja
Kecskeméti Könyvtár
Kecskemét, Magyar
Könyvtárak Országos
Szakmai Központja

Készült 500 példányban

A Kecskeméti Óvónőképző Intézet
Sokszorosító részlegében

ISBN 963 673 266 3

ISSN 0133-2570

Kiad.Főig.eng.: 44233

T A R T A L O M

OKTATÓ-NEVELŐ MUNKA

oldal

Földes, Béla: Gondolatok a tanítók levelező képzéséről.....	5
Deli István: A levelező oktatás helyzete és tovább- fejlesztésének kérdései a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán.....	22
Unger Mátyás: Kiegészítő szakos képzés az ELTE Bölcsészettudományi Karán.....	38
Margócsy József: A pedagógus továbbképzés néhány kérdése.....	50
Székely Gábor: A tanárképző főiskolák részvétele az általános iskolai tanárok és tanítók továbbképzésében.....	61
Zétényi Imre: A pályakezdés tapasztalatai.....	72
Bozzai László: A pályakezdő fiatalok felkészítése a testnevelés és a tömegsport-munka végzésére, irányítására.....	104
Magassy László: Az iskolai gyakorlatok értékelése...	120

A PEDAGÓGUSKÉPZÉS MULTJABÓL

Földy Ferenc: 125 éves az önálló patayi tanító- képzés.....	136
--	-----

MEMORANDUM

1. The purpose of this memorandum is to provide information regarding the proposed changes in the organization of the Department of the Interior.

2. The proposed changes are as follows:

3. The Bureau of Land Management is to be reorganized to include the functions of the Bureau of Reclamation and the Bureau of Indian Affairs.

4. The Bureau of Reclamation is to be reorganized to include the functions of the Bureau of Land Management and the Bureau of Indian Affairs.

5. The Bureau of Indian Affairs is to be reorganized to include the functions of the Bureau of Land Management and the Bureau of Reclamation.

6. The proposed changes are necessary to improve the efficiency of the Department of the Interior and to provide better service to the public.

7. The proposed changes are being proposed for your information and approval.

8. The proposed changes are being proposed for your information and approval.

9. The proposed changes are being proposed for your information and approval.

10. The proposed changes are being proposed for your information and approval.

11. The proposed changes are being proposed for your information and approval.

RECOMMENDATION

1. It is recommended that the proposed changes in the organization of the Department of the Interior be approved.

2. The proposed changes are necessary to improve the efficiency of the Department of the Interior and to provide better service to the public.

3. The proposed changes are being proposed for your information and approval.

4. The proposed changes are being proposed for your information and approval.

5. The proposed changes are being proposed for your information and approval.

Dr. FÖLDESI BÉLA
főigazgató helyettes

Debreceni Tanítóképző Főiskola

GONDOLATOK A TANÍTÓK LEVELEZŐKÉPZÉSÉRŐL

Össztársadalmi szintre érvényes az a megállapítás, hogy a levelező felsőoktatásnak jelentős társadalmi szerepe van a különböző munkakörök szakember-igényének a megoldásában és a hátrányos helyzetben lévők, mindenek előtt a fizikai dolgozók vagy azok gyermekeinek társadalmi előrehaladásában. A levelező felsőoktatás tehát segít levezetni a dolgozó osztályok gyermekeinek továbbtanulásában jelentkező társadalmi feszültségeket - körükben nagyobb a fizikai származásuk aránya mint a nappali tagozaton -, a mobilitást szolgálja, segíti a nők hátrányos helyzetének feloldását.

A levelezőképzésben részt vevők többségének - mintegy 80 %-ának - már korábban, a középiskolai tanulmányaik befejeztével határozott szándéka volt a továbbtanulás, csak azt akkor nem tudták valóra váltani. A munkahelyen eltöltött évek során bővült szakmai tapasztalatuk, jártasságuk, szilárdabbá vált anyagi helyzetük, így a továbbtanulási szándékaikat gátoló akadályok csökkentek. A levelező-oktatás tehát a társadalmi mobilizáció, az esetleges pályakorrekció igen fontos esatornája, gyakran az egyedül lehetséges út a továbbhaladásban.

A pedagógusképző intézményekben a levelezőképzést az egységes 8 osztályos általános iskola megalapítása tette szükségessé. Ezzel nem járt együtt az alsó tagozatban a tanítók és a felső tagozatban tanító szaktanárok nappali tagozatos létszámemelése, így a pedagógushiányt levelező /esti/ képzés formájában kellett megoldani.

A tanítóképzésben a levelezőképzés: a társadalom oldaláról jelentkező igény, mivel a hátrányos helyzetben lévő településeken jelentős a képesítés nélküliek aránya. Ezt igazolja, hogy a legújabb - az 1982-es - statisztikai tájékoztató szerint a pedagógusok 3,7 %-a képesítés nélkül vesz részt az oktató-nevelőmunkában. A 2.880 képesítés nélküliből 2.027 /70.4 %/ tanul pedagógusképző intézményben, az állományban lévő képesítés nélkülieken tulmenően a helyettesítésre alkalmazott képesítés nélküliekkel együtt /1.996 fő/ a pedagógusok 6,2 %-a tanít jogosító oklevél nélkül, de 853 fő továbbra is főiskolai tanulmányok nélkül végzi munkáját. Ugyanakkor azt is meg kell állapítanunk, hogy a levelezőképzésben a felkészítő munka minősége - a hallgatók tanulmányi előképzettségének színvonala miatt, és egyéb okok következtében - igen gyenge színvonalu, a felsőoktatásban elvárható színvonal alatt marad.

Sajátossá teszi a levelezőképzést az a tény is, hogy a főiskolák nappali tagozatáról a II. és III. évesek növekvő számban vállalnak pedagógus állást s lesznek levelező hallgatók. Ők is még képesítés nélküliek, bár elméleti tudásuk és iskolai gyakorlatuk jóval meghaladja a tényleges képesítés nélküliek ismereteit, s így nehézségeik, gondjaik jelentős része nem teljesen azonos a levelezők többségével. Ennél a megállapításnál figyelembe kell venni, hogy a változtatással a hallgató jelentős előnyt kap a nappali tagozatos hallgatóval szemben, mert a diploma megszerzésekor már fix munkahelye van, mentesül a pályázati rendszer alól.

Ugyanakkor jelentős létszámaránytalanság alakul ki a nappali tagozatra és a levelező tagozatra a felvételi időszakában "egyenes ágon" felvettek és a végzettek száma között. A létszámok közötti aránytalanságra egy jellemző adat: 1971-től kezdve 1976-ig a levelezőképzésben részesülők száma csaknem háromszorosa volt a nappali tagozaton képzettek számának. Olyan mértékű arányeltolódás jelentkezett, ami a képző intézményekben állandó jellegű feszültség forrása volt. /Ez több tényező summázata. Egy példát kiragadva: a Debreceni Tanítóképző Főiskolán a levelezőképzésben részt vevők a képzés 6 féléve alatt több mint 25.000 vizsgát tesznek le! A vizsgáztatást a jelenleg érvényben lévő jogszabályok az oktatók munkaköri kötelezettségei közé sorolják./

A levelezőképzés jogi kereteit a 167/1973./M.K.18./ MM számú utasításban találjuk, ahol az utasítás így fogalmaz: a levelező tagozaton folyó képzést "... a pedagógus-szükséglet gyorsabb ütemű kielégítése..." indokolja. Ez a célkitűzés azonban az egyre növekvő hallgatói létszám miatt - figyelemmel a képzés minimális tartalmi követelményeire, a konzultációs órák számára - , teljesen illuzórikussá vált.

A hivatkozott 167/1973-as MM számú utasítást részben minisztériumi belső leiratokkal, részben a képző intézmények saját hatáskörben hozott belső szabályzataikban módosították, de az alapvető ellentmondásokat nem szüntették meg. A következő módosításokra gondolunk: a felvételi keretszámok megállapítása, a relatív megfelelték közül a képesítés nélküli munkakörben dolgozók felvételének elsőbbsége, a konzultációkat a képző intézményekben az intézmények oktatói tartják, a konzultációk óraszámának emelése, stb.

Mivel mindezek nem minisztériumi utasítások, hanem "belső intézkedések" formájában történtek, a megyei tanácsok művelődésügyi osztályai és az általános iskolák igazgatói ezeket nem ismerhették, ezeket magukra nézve nem érezték kötelezőeknek, amiből több ellentmondás keletkezett.

Az előzményeknél és a jelenlegi helyzetelemzésnél nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy jelenleg az általános iskolákban és az óvodákban alkalmazott pedagógusok mintegy 40 %-a levelező tagozaton végzett, s ez a tény önmagában is megkérdőjelezi az alsófoku oktatási intézményekben jelenleg folyó oktató-nevelőmunka tartalmát és későbbi eredményességét.

Mindezek összességükben azt követelik, hogy a levelezőképzés teljes rendszerét felülvizsgáljuk. Attekintsük azokat a lehetséges formákat, amelyekkel a képzés színvonalát, az elméleti, gyakorlati ismeretek tartalmát és a diploma értékét emelhetjük.

1./ Előzmények

A tanítók levelező formában történő képzését a 128/1960. /M.K.9./ MM. számú utasítás írta elő. Erre a célra hat intézményt jelölt ki a minisztérium /Budapest, Debrecen, Kaposvár, Nyíregyháza, Szeged, Szombathely/ igen eltérő beiskolázási körzettel.

A minisztérium a levelező tanítóképzést 1966-ban megszüntette, illetve új I. évfolyam felvételét nem engedélyezte. Két év múlva azonban újból hozzájárult, hogy Debrecenben, Esztergomban és Kaposvárott, majd egy évvel később Jászberényben folytatódjon a képzés. A Szegeden és Nyíregyházán időközben megszűnt tanítóképzés egy részét Debrecen, s Békés megyét teljes egészében Jász-

berény kapta. Debrecenhez körzetesítették Borsod-Abaúj-Zemplén megyét is. /A jelenlegi területi elvet 1975-ben alakították ki./

A felvételik alakulása

A felsőoktatási intézmények közül a legváltozatosabb felvételi eljárást a tanító levelezőképzésben találjuk 1960 és 63 között - a megindulás első három évében - az új hallgatókat a megyei tanácsok művelődésügyi osztályai vették fel. Ez 1963-ban úgy módosult, hogy a megyei tanácsok által felvett hallgatók egy évig képesítés nélkül tanítottak, és tanulmányaikat csak egy év elteltével kezdték meg. Ezek a fiatalok ugyanúgy kezdték tanítói működésüket, mint a mai képesítés nélküliek, minden pedagógiai-pszichológiai-módszertani és szaktárgyi ismeret nélkül

Az iskolák vezetői többnyire megsértették a 119/1963. /M.K.5./ MM számú utasítást, amely kimondta, hogy képesítés nélkülieket osztatlan általános iskolában alkalmazni nem lehet. Osztályt, sőt osztályokat vezettek kellő pedagógiai - iskolai - gyakorlat és vezetői segítség nélkül, ami szinte megoldhatatlan nehézségek elé állította őket. Amikor azután egy év múlva megkezdték I.éves levelező tanulmányaikat, az első konzultációkra magukkal hozták elméleti alapok nélküli elképzeléseiket, erőfeszítéseiket, kétségeiket, az esetleges korai kudarcok és kiábrándulások nyomait.

Jelentős változást és részbeni megnyugvást csak az 1968-ban kiadott 3/1968./V.26./ MM. számú rendelet hozott, amely szabályozta a felsőoktatási intézményekbe való felvétel rendjét. Ettől kezdve a levelező tagozatra a nappali tagozatra érvényes felvételi eljárás alapján lehetett csak jelentkezni és felvételt nyerni.

Jelenleg a 167/1973./M.K.18./MM.számú utasítás van érvényben azzal a módosítással, hogy a tanítóképző főiskolákra jelentkezők a felvételi vizsga előtt nem tesznek alkalmassági vizsgát.

Szakmai körökben állandóan visszatérő téma, van-e értelme a nem képesítés nélküli és nem közművelődési munkakörben dolgozókon kívül egyéb területen dolgozók jelentkezésének és felvételének. Kérdés, hogy a tanítóképző főiskolák elsődleges célja kizárólagosan a képesített tanítók "előállítás", vagy a magasabb igényű értelmiségképző feladatokat is el kell látniok?

Volt egy időszak - 1974-76 -, amikor a képző intézmények a megyei tanácsok művelődésügyi osztályainak javaslata alapján csak a képesítés nélküli munkakörben dolgozók jelentkezését fogadhatták el. 1977-től ismét bárki jelentkezhet, aki érettségivel rendelkezik.

Ha a levelező képzést a tanítóképzésen túlmenően általános értelmiségképzésnek is tekintjük, határozottan külön kell választani a képesítés nélküliek és az egyéb területen dolgozók főiskolai képzését, tantervét, vizsgatervét, szakdolgozati témaválasztását és tandíjfizetési kötelezettségét.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ADATOK

Képesítés nélküliek

	1980.		1981.		1982.		Összesen:					
	Jelent- kezelt	Fel- vett	%	Jelent- kezelt	Fel- vett	%	Jelent- kezelt	Fel- vett				
Baja	43	21	49	46	29	63	65	41	63	154	90	55
Debrecen	81	78	96	101	66	65	109	56	51	291	200	69
Esztergom	165	58	64	152	75	54	222	126	71	539	259	48
Győr	89	43	48	80	31	42	92	23	25	261	97	37
Jászberény	82	66	80	64	55	86	104	73	70	250	194	77
Kaposvár	107	41	38	95	27	28	134	36	27	336	104	31
Sárospatak	66	44	66	77	28	36	75	37	49	218	109	50
Nyíregyháza	35	19	54	20	11	55	27	12	44	82	42	51
Szombathely	11	8	73	7	6	85	7	4	57	25	16	72
Összesen:	679	378	56	642	328	51	825	408	49	2156	1111	52

Közművelődés területén dolgozók

	1980.		1981.		1982.		Összesen					
	Jelent- kezett	Fel- vett %	Jelent- kezett	Fel- vett %	Jelent- kezett	Fel- vett %	Jelent- kezett	Fel- vett %				
Baja	20	7	35	20	10	50	19	4	21	59	21	36
Debrecen	58	26	45	59	23	39	63	24	38	180	73	40
Esztergom	10	2	20	20	12	60	30	14	47	60	28	47
Győr	13	7	54	14	7	50	18	4	22	45	18	40
Jászberény	28	8	29	28	16	57	30	13	43	86	37	43
Kaposvár	36	14	39	29	7	24	37	6	16	102	27	26
Sárospatak	7	5	71	13	5	38	14	9	64	34	19	56
Nyiregyháza	3	2	67	9	3	33	7	7	100	19	12	63
Szombathely	1	-	-	-	-	-	2	-	-	3	-	-
Összesen:	176	71	40	192	83	43	220	81	37	588	235	40

Egyéb területen dolgozók

	1980.		% Jelent- Kezelt	1981.		% Jelent- Kezelt	1982.		Összesen			
	Jelent- Kezelt	Fel- vett		Jelent- Kezelt	Fel- vett		Jelent- Kezelt	Fel- vett	% Jelent- Kezelt	% Jelent- Kezelt		
Baja	28	15	54	38	17	45	43	17	40	109	49	45
Debrecen	53	22	42	54	14	26	44	18	41	151	54	36
Esztergom	82	30	37	100	51	51	91	38	45	273	119	44
Győr	59	18	31	76	22	29	54	16	30	189	56	30
Jászberény	116	24	21	123	40	33	130	33	25	369	97	26
Kaposvár	85	25	30	116	22	19	78	22	28	279	69	25
Sárospatak	36	25	69	48	15	31	50	24	48	134	64	48
Nyíregyháza	15	4	27	16	9	56	16	6	37	47	19	40
Szombathely	15	6	40	17	6	35	22	9	41	54	21	39
Összesen:	489	169	35	588	196	33	528	183	35	1605	548	34

Ö S S Z E S I T É S

	1980.	1981.	1982.	Összesen	
Képesítés	Jelentkezett	679	642	835	2.156
nélküliek	Felvett	378	328	408	1.114
	%	56	51	49	52
Közművelődési területen dolgozók	Jelentkezett	176	192	220	588
	Felvett	71	83	81	235
	%	40	43	37	40
Egyéb területen dolgozók	Jelentkezett	489	588	528	1.605
	Felvett	169	196	183	548
	%	35	33	35	34

Megjegyzés: a felvételt nyert 1.114 képesítés nélküli az összes jelentkezőnek /4.349/

- mindössze a 25,6 %-a!

3./ Tanulmányi rend

A levelező hallgatók képzése 1960-ban a nappali tagozatos hallgatókkal azonos célkitűzéssel és programmal, részben azonos tantervvel indult azzal az eltéréssel, hogy a tantervben nem szerepelt az orosz nyelv, a zene, a testnevelés és a tanítási gyakorlat. Az 1964-ben kiadott módosítás a két-féléves tárgyak többségét egy félévre vonta össze; matematikából a nappali tagozatos hallgatók ismeretanyagának csak 50 %-át írta elő; megszüntette a mezőgazdaságtant, néhány tantárgyban az aláírást, a többféléves anyagra előírt összevont vizsgákat; bevezette a gyakorlati jegyeket és az év bármely szakában lehetővé tette a vizsgáztatást.

A levelező tanítóképzésben 1968-ban újabb változás következett be. Megszüntették a 6 féléves bontást, csak 3 évfolyam volt és nem 6 félév, a tantárgyakat és a vizsgákat - a gyakorlati jeggyel zárók kivételével - évekre bontották. Évfolyamonként és tantárgyanként egy évben csak egy alkalommal kellett vizsgázni. Megszüntették a földrajzot, a művészettörténetet, a gyakorlati foglalkozást, de előírták ennek módszertanát. Az összes többi tantárgy azonos volt a nappali tagozatos hallgatókéval.

Az érdemi változást a 117/1973. /M.K.9./MM.számú utasítás jelentette. Visszaállította a féléves bontást, de a vizsgáztatásban jelentős szigoritást vezetett be. Az 1973-as tantervet követte az 1976-os - 130/1976./M.K.14. OM.számú utasítás -, majd ezt követte az 1980/81-es tanévtől kezdve a jelenleg is érvényben lévő tanterv és vizsgaterv.

Érdeemes az utóbbi 3 vizsgaterv mutatóit összevetni a nappali tagozatos hallgatókéval:

	1973.		1976.		1980.	
	Nappali	Lev.	Nappali	Lev.	Nappali	Lev.
Szigorlat	2	2	3	3	5	5
Kollokvium	18	23	16	25	19	21
Gyakorlati j.	22	9	17	2	22	-
Beszámoló	-	11	-	9	2	22
Összesen:	42	45	36	39	48	48

A félévenkénti vizsgák és beszámolók száma

I. félév 10, II. félév 7, III. félév 8
 IV. " 10, V. " 6 VI. " 7

Megjegyzés: mindkét tagozaton ehhez jöttek a kötelezően választható, illetve a szakkollégiumi tárgyak vizsgái.

Megfigyelhető, hogy mindkét tagozaton jelentős a vizsgák számának növekedése. Még inkább elgondolkodtató, hogy a levelező tagozatos hallgatók csupán a konzultációkra támaszkodva ugyanannyi képzési idő - 6 félév - alatt több vizsgát tesznek le, mint a nappali tagozatos hallgatók.

4. A konzultációk

A levelezőképzésben az indulástól kezdve több éven át a félévenkénti és évfolyamonkénti 2-2 napos konzultáció volt az elfogadott. A bevezetőben hivatkozott 128/1960-as MM számú utasítás a vizsgákról azt írta elő - ami megvalósíthatatlan volt -, hogy a félévi második konzultációt

össze kell kapcsolni a félévi vizsgáztatással. Ennek nem volt meg a tárgyi, ebből következően az erkölcsi alapja sem. Minimális előképzettséggel felvett, kellő szakmai segítséssel és főleg tankönyvekkel, jegyzetekkel el nem látott hallgatóknak lényegében a semmiből kellett volna vizsgáznuk. /A konzultációkról részletesen a 145/1960./M.K.13./MM.számú utasítás intézkedett./

Általános jelenség volt, hogy a konzultációkon - a nagy távolság miatt késve és fáradtan érkező hallgatóktól - eredményes munkát várni nem lehetett. A főiskolák előtt más választás nem volt, minthogy "a fajsúlyosabb" tárgyakból 2-4 órás, elsősorban súlypontozó, rendszerező, az összefüggéseket feltáró, a vizsgakövetelményeket jobban megvilágító előadásokat tartsanak. Ugyancsak általános jelenség volt, hogy a hallgatók házi feladataikat - kötelező és ajánlott irodalom jegyzetelése, munkafeladatok, rajzok, vázlatok, stb. - határidőre elkészíteni nem tudták, illetve, hogy feladataikat többnyire hibásan készítették el, aminek a magyarázata a kellő szakmai háttér hiánya volt.

Az 1968-ban bevezetett új tanulmányi rend az addigiaknál is nagyobb mértékben kívánta a hallgatók önálló munkájára támaszkodni anélkül, hogy ennek a kellő háttérét megteremtette volna. A tanulmányi félévek megszüntetéséből eredően évenként három alkalommal kellett 3-3 napos konzultációt tartani. A hallgatókat éves munkatervvel kellett ellátni, s minden hallgatónak a 3 nappól egyet a gyakorlóiskolában kellett töltenie hospitálással és óraelemzéssel.

A tanulás fő formája és módszere az egyéni tanulás lett volna, ugyanakkor a tankönyvek és jegyzetek közel fele hiányzott!

A konzultációk rendjét a jelenleg érvényben lévő 167/1973./M.K.18./MM.számú utasítás felévenként és csoportonként 50-50 órában állapítja meg. A konzultációkon való megjelenés nem kötelező. Ennyi óraszámban felkészíteni és ennyi vizsgát letenni csak nagyon alacsony határfokkal lehet.

5./ Hogyan tovább?

Mivel a levelező uton történő képzést belátható időn belül megszüntetni nem lehet, szükséges kidolgozni azokat az alternatívákat, amelyek segítségével a levelezőképzés színvonalát, társadalmi rangját biztosítani lehet.

- 1./ Ha a nappali képzéssel azonos értékű oklevelet adunk, akkor meg kell teremteni annak a tényleges tartalmi háttérét. Ennek elsődleges követelménye a konzultációk óraszámának emelése és a konzultációkon való megjelenés kötelezővé tétele.
- 2./ Jogsabályi keretek között egyértelműen rendezni kell a levelező képzésben résztvevő oktatók díjazását. A jelenleg fennálló helyzet sokak számára aránytalan terhelést jelent és állandó feszültség forrása.
- 3./ Meggondolás tárgyává tesszük, hogy csak képesítés nélküli és közművelődési területen dolgozók jelentkezhessenek. Amennyiben az egyéb területen dolgozók is jelentkezhetnek, tanulmányuk során jelentősen emelni kell a gyakorlólhelyeken eltöltött órák - hospitálások - és a gyakorló tanítások számát.
- 4./Elfogadhatónak tartanánk, hogy a képző intézmények néhány évig mindazoknak a jelenleg is képesítés

nélküli munkakörben dolgozóknak a jelentkezését elfogadják, akiket munkaadójuk és a megyei tanácsok művelődésügyi osztályai továbbtanulásra javasolnak. A beiskolázás felvételi eljárás nélkül történne.

- 5./ Javasoljuk, hogy a képzés 3 éve után a hallgató csak abszolutóriumot kapjon, majd egy év szakmai gyakorlat után tegyen államvizsgát. Az egy év szakmai gyakorlat minden hallgatóra vonatkozzon.
- 6./ A levelezőhallgatók tandíjfizetési kötelezettségében differenciálni kell. Különbséget kell tenni az egyes munkakörökben dolgozók tandíjfizetési kötelezettsége között. A tandíj egy részét a munkaadóra kell áthárítani. Az egyéb munkaterületen dolgozók kiemelt tandíjat fizessenek.
- 7./ Meg kell határozni a megkezdett tanulmányok elévülési idejét, ami jelenleg csak a marxizmus-leninizmus tantárgyblokkra érvényes.
- 8./ Az ugynevezett "másoddiplomások" beiskolázását csak akkor kellene engedélyezni, ha az alsó tagozatban képesítés nélkül tanítanak.
- 9./ Az óvónőképző intézetben végzettek egységesen 2 év alatt jussanak tanítói oklevélhez, meghatározva a szükséges tantárgyakat és vizsgákat.
- 10./ A készségtárgyakból - testnevelés, rajz, ének, orosz, technika - a megfelelő külső gyakorlati lehetőségek és a minimális konzultáció hiánya megkérdőjelezi a szakkollégiumok indítását.

- 11./ Javasoljuk, hogy az általános képzés keretében a levelező tagozatos hallgatók is tanuljanak orosz nyelvet, mivel ugyanolyan oklevelet kapnak és ugyanolyan iskolatípusban tanítanak, mint a nappali tagozaton végzettek.
- 12./ Érvényt kellene szerezni a továbbtanuló dolgozók kedvezményeit szabályozó 6/1981./XII.23./ ABMH utasításnak /MM.Közlöny 1982.2.sz./ . A munkaadók egy jelentős része a miniszteri utasításban foglaltakat figyelmen kívül hagyva csak akkor engedélyez távolmaradást, ha az iskolai munka azt megengedi. Nem veszik figyelembe a képző intézmények konzultációinak idejét és a megállapított vizsganapokat.
- 13./ Képesítés nélküli munkakörre a dolgozót 12 hónapra kell szerződtetni.
- 14./ A levelezőképzés egységes értelmezése céljából mielőbb szükséges összehívni a minisztérium illetékesekének és a megyei tanácsok művelődésügyi osztályvezetőinek közös értekezletét.

JAVASOLT VIZSGATERV

Tantárgyak	F é l é v e k						
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	
Filozófia		sz					
Politikai g.tan				k			
Tud.szoc.					k		
Munkásmozg.tört.						k	
A szociológia alapj.					b		
Etika					b		
Közokt.és közműv.pol.					Tájk.az V.félévben		
Logika	k						
Pszichológia	b	k	sz				
Pedagógia	b	b	sz				
Neveléstörténet						k	
Magyar nyelv	k			sz			
Irodalom				k			
Anyanyelv ttped.			k				
Matem. és ttped.	k	b	k	b	sz	b	
Term.ism.és körny.ism.		b	b	k			
Egészségtan						k	
Testnevelési ttped.							
Ének ttped.							
Rajz és ttped.							
Technika ttped.							
Oktatástechnika	b						
Drosz				zv			
Állampolgári és jogi ismeretek					Tájk.a VI.f.évben		
Szigorlat	-	1	2	1	1	-	5
Kollokvium	4	1	2	4	1	3	14
Beszámoló	3	3	1	1	2	1	11
Összesen:	7	5	5	6	4	4	32 vizega

Megjegyzés: a testnevelés, ének, rajz és technika tantárgypedagógiából a IV. félév végén összevont kollokviumot kell tartani. Az alaptárgyak vizsgáihoz - 32 - a szakkollégiumok átlagosan félévi 2 vizagája jön.

Dr. DELI ISTVÁN
főigazgatóhelyettes
Kaposvári Tanítóképző Főiskola

A LEVELEZŐ OKTATÁS HELYZETE ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK
LEHETŐSÉGEI A KAPOSVÁRI TANÍTÓKÉPZŐ FŐISKOLÁN

A levelezőoktatás szinte minden érintett intézménynek sok gondot okoz. Főiskolánkon /a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán/ is hosszú ideje folyik tanítóképzés levelező tagozaton. /Eddig kb. 1500 tanítót képeztünk ilyen módon./ Ez a képzés energiánk nagy részét kötötte le, hiszen a nappali tagozaton folyó képzési volumenhez viszonyítva a levelező hallgatók általában a nappali tagozatosok 50 %-át meghaladó arányban tanultak. Ennek ellenére nem állíthatjuk, hogy megtaláltuk a hatékonyság szempontjából a legjobb eljárásokat. Indokoltnak érezzük átgondolni munkánkat és a levelező képzés szervezeti, tartalmi, tanulási módbeli sajátosságaihoz jobban igazított eljárásokat kidolgozni. Ennek a rövid tanulmánynak az a célja, hogy elgondolásainkat összefoglalja.

I.

A JELENLEGI HELYZET FŐBB JELLEMZŐI

1./ A hallgatókra vonatkozó főbb adatok, jellemzők

Az 1982-83-as oktatási évben összesen 282 levelező tagozaton tanuló hallgatónk van /I.év 86, II.év 79, III.év 117/. Köztük a Somogy megyeiek aránya a legnagyobb/41,13 %/ a Baranya és Zala megyeiek egyaránt 19-19 %-ot tesznek ki, a többiek Tolna és más megyék területéről nyertek felvételt.

A levelező hallgatók 3/4-e dolgozik pedagógus munkakörben /az I.évesek 71,4, a II.évesek 66,2, a III.évesek 87,5 %-a/ 1/4-e pedig nem pedagógus munkakörben /ezek 2/3-a jelezte azt a szándékát, hogy majd pedagógus pályán akar elhelyezkedni/. A legtöbb nem pedagógus munkakörben dolgozó a Somogy megyei hallgatók között van /46 %, de jelentős arányuk a Tolna megyei hallgatók között is /42 %/.

A pedagógus munkakörben dolgozók 36,7 %-a /I.év 26, II.év 46,5, III.év 37,5/ tanítói, 41,5 %-a /I.év 46, II.év 46,5, III.év 32 / napközis munkakörben, a többiek felső tagozatban, óvodában, diákotthonban, nevelőotthonban dolgoznak. Az I. és II.évesek munkahelye zömmel kistélepléseken /45,7, illetve 52,3 %-nak/, a III.éveseké zömmel nagyközségekben és városokban van /76,4 %-nak/, és az összes hallgató 89,4 %-a önálló /teljesen osztott/ iskolában dolgozik. Munkaviszonyuk főbb jellemzője /legalább is jogilag/ az ideiglenesség: közel 80 %-uknak határozott időre szóló munkaszerződése van /I.év 88 %, II.év 98 %, III.év 51 %/, a III.éveseknél közeledik csak 50 % felé a meghatározatlan időre kinevezettek aránya.

Tanulmányi eredményeik.

4 éves viszonylatban /1978/79-1981/82 tanulmányi eredményeikben az I.évtől a III.év felé haladva megfigyelhető az emelkedő tendencia. Ebben az időszakban a legalacsonyabb tanulmányi átlagot 1980/81 első félévében az első éves hallgatók "érték el" /2,35/, a legmagasabbat 1979/80 második félévében a III.éves hallgatók /3,46/.

Az utóbbi két évben a felvettek pontszáma magasabb volt, mint a nappali tagozatosoké. Ennek ellenére a nappali tagozatos hallgatók eredményeihez viszonyítva mindig jelentősen gyengébb tanulmányi eredményt értek el - a különbség

csak két esetben volt 0,5 alatt, egyébként mindig 0,5 fölött volt, a legnagyobb 1979/80 első félévében az első éves hallgatóknál: 0,91. A vizsgált időszakban 3-4 esetben fordult elő, hogy 10 % alatt volt a megismételt vizsgák száma, a legtöbbször azonban több mint 10 %-át a vizsgáknak megismételték. Volt rá példa /1980/81-ben az I. évfolyamon/, hogy 21,4 %-át. A végzős évfolyamok azonban általában sikeresen államvizsgáztak. A vizsgált időszakban mindössze 15-en/!/ ismételték meg - sikerrel - az államvizsgát és csak 1 főt tanácsoltunk el a pályáról /sikertelen gyakorlati és zárótanításai miatt/. Nem jellemző a nagyarányú lemaradás vagy lemorzsolódás sem. Évkihagyás, félévismétlés, eltiltás vagy törlés miatt 1978/79-ben 3,82 %-a, 1979/80-ban 14,68 %-a, 1980/81-ben 18,84 %-a, 1981/82-ben 13,13 %-a maradt le vagy maradt ki. Viszont a jelenlegi II. évfolyam induló létszámához viszonyítva a hallgatók 33,3 %-a, a III. évfolyam 29,5 %-a lemaradt. A lemaradók vagy kimaradók között majdnem ugyanolyan arányban vannak a pedagógus, mint a nem pedagógus munkakörben dolgozók /1981/82-ben pl. a 39-ből 18 pedagógus, 21 nem pedagógus munkakörben dolgozó volt/.

2. A tanulás feltételei

Nem kell sok argumentummal bizonyítani, hogy a feltételek minden csoportját figyelembe véve kedvezőtlenebb helyzetben vannak a levelező hallgatók, mint a nappaliak. Általában gyengébb előképzettséggel, a középiskola és a főiskolára bekerülés közötti néhány éves különbséggel, sokan pályakorrekció következményeképpen kerülnek be a főiskolára. Jelentős hányaduk önálló családot alapított, ami inkább gátlója jobb teljesítményüknek, mint elősegítője. A lakóhelyi és munkahelyi körülmények, az általános művelődési és szakmai légkör, a szakmai munka feltételei sokuknál igen kedvezőtlenek, szegényesek /nincs megfelelő könyvtár, nincs szakmai segítség/. Teljes munkaidőben dolgoznak, az iskolában

dolgozók számos - a pedagógiai munkakörrel együttjáró - feladatot is ellátnak.

Az intézményi feltételek sem mindenben kedvezőek a levelező oktatás számára. Teljesen figyelmen kívül marad az oktatók érdekeltsége /terhelésükbe nem számítjuk be, a néhány száz forintos "céljutalom" inkább könyöradománynak tűnik, mintsem motiváló erőnek/. Nem rendelkezünk annyi tanteremmel és előadóteremmel, hogy a nappali tagozatos oktatással párhuzamosan zavartalanul meg tudnánk oldani képzésüket. A nappali tagozatos óraszámhoz viszonyítva az óraszámok 17 %-ában kell a "képzést" megoldani. Ráadásul ezt a óraszámot sem a legcélszerűbben használjuk föl /lásd erről később/. A konzultációk órarendjének összeállítása is nagy gondot okoz, a nappali tagozati kötöttség, a viszonylag kis variációs lehetőségek miatt.

A két éve kiadott főigazgatói utasítás értelmében a levelezők konzultációs óráit előnyben kell részesíteni a nappali tagozatos órákkal szemben. Azonban az oktatók nem szívesen egyeznek bele nappali tagozatos óráik áthelyezésébe. A tankönyv- és jegyzetellátás zavarai pedig tovább nehezítik az önálló egyéni tanulást. Több jegyzet hiányzik a tanítói alaptárgyakban /természetismeret, matematika, tantárgypedagógiák és sok szakkollégiumi jegyzet/. A tanulásirányítást metodikailag is átgondoltabban kellene megvalósítani.

II.

KÖVETKEZTETÉSEK

A mi levelező tagozaton tanuló hallgatóink között jelentős arányban vannak olyanok, akik a pályakorrekció egyéni igényéből eredően kerültek intézményünkbe, és ezt a törekvésüket teljesen jogosnak kell tekintenünk. Az intézmé-

nyünkben folyó levelező oktatás azonban zömmel más természetű társadalmi igényeket elégít ki: ugyanis bizonyos területeken és munkakörökben jelentkező munkaerőszükséglet kielégítése a levelező képzés nélkül lehetetlen lenne./Meggjegyezve, hogy a teljes igényt az ekkora volumenű levelező képzéssel sem tudjuk kielégíteni./ Ilymódon a levelező képzés jelentősen hozzájárul a munkaerőgazdálkodási gondok megoldásához. Egyelőre tehát megszüntetéséről, vagy jelentős mértékű csökkentéséről nem lehet szó.

Ugyanakkor ez az oktatási forma - részben lényegéből fakadóan, hogy mennyi időt, energiát, pedagógiai célszerűséget tudunk ráfordítani - sok ellentmondást, sok hiányosságot hord magában. Pedig úgy ítéljük meg, hogy intézményünk szervezeten, megkülönböztetett figyelemmel foglalkozik a levelezők oktatásának problémáival, aminek következtében több eredményt is magunkénak mondhatunk /pl. a konzultációk szervezetsége, a gondos és emberséges vizsgáztatás, a konzultációk tartalmas felhasználása, a hallgatóknak főiskolai "polgárokként" való kezelése/.

Jószándéku törekvéseink ellenére az alapvető problémánk a levelező képzés szervezeti lényegéből fakad. Levelezés útján történő oktatásról csak jóindulattal lehet beszélni. Nem széleskörűen elterjedt módszer, hogy az oktatók és hallgatók között levélváltás történne szakmai ismeretek feldolgozása céljából. A "levelezés" leginkább adminisztratív és szervezési okokból folyik a főigazgatói hivatal és a hallgatók között. Nem képzés, mert a szervezeti és a munkaformák szempontjából nem lehet az adekvát szervezeti és munkaformákat biztosítani. Egy-két tárgyban /ének-zene, rajz pl./ vannak arra utaló próbálgatások, hogy képességeket, gyakorlati-alkalmazási készségeket kívánunk fejleszteni. De, ha a levelező képzést a szó szoros értelmében meg akar-nánk oldani, akkor ezt oktatói kapacitással nem bírunk.

Marad tehát az oktatás abban a korszerűtlen pedagógiai felfogásban, hogy mi tanítunk, a hallgatók meg - ha akarnak és tudnak - tanulnak.

A levelező "konzultációk" csak nevükben azok. A kényszerűség /a jegyzethiány, az önálló, folyamatos tanulás és ennek következtében a konzultációs kérdések hiánya/ átváltoztatta a konzultációkat előadásokká. Ezzel összefüggésben többet mond, ha jelezzük, hogy vannak olyan tárgyak, amelyeket 6-10 órában meg akarunk "tanítani". Ebből jelentős ellentmondás kerekedett: tulságosan bizunk és tulságosan nem bizunk a hallgatóságban. Nem bizunk benne, mert mindent szeretnénk mi megtanítani. Tulságosan bizunk benne, amikor az egyéni önálló tanulási folyamatban magára hagyjuk.

Gyakran felvetődő kérdés, hogy egyenértékű diploma-e a levelező úton szerzett diploma a nappali tagozaton szerzettel. Tagadhatatlan, hogy egyedi összehasonlításban vannak szép számmal azonos értékű diplomák. Az általános kép azonban a levelezőkre nézve kedvezőtlenebb. Ennek ilyen mutatói vannak:

- a./ nem tanulnak több olyan tárgyat, amelyet a nappali tagozatosok igen /pl. nyelvek, pedagógiai gyakorlatok/
- b./ hiányzik a készségképzés, a képességfejlesztés;
- c./ nincs pedagógiai gyakorlati képzés, gyakorlati tapasztalataikat pedig nem tudjuk hasznosítani, mert nem ismerjük;
- d./ hiányzik sok kiegészítő, de a pedagógussá váláshoz nélkülözhetetlen tevékenység - pl. a főiskolai légkör közvetlen érzékelése, átélése, a főiskola különféle szervezeteiben való részvétel: TDK, sport, énekkar, stb. Tehát: nem főiskolások teljes személyiségükkel. Hogy ők mint személyiségek valójában kik, azt nem tudjuk, mert velünk való találkozásaikkor mindig

"viselkednek" csupán, egy aktuális szituációhoz igazítják magatartásukat.

A legtöbb levelező hallgató nem kap megfelelő szakmai támogatást munkahelyén. Kevésnek van kijelölt "mentora" olyan elméletileg-gyakorlatilag jól képzett segítőtársa, akivel szakmai problémáit megbeszélhetné. Rendezetlen a munkaidőkedvezmény. Sokan a vizsgákra sem tudnak szabadságot kivenni. A kinevező és felügyelő hatóságoknak több gondot kellene fordítani a tanulmányok alatti folyamatos segítségre.

III.

A TOVÁBBFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI

A levelező oktatás továbbfejlesztését radikálisan az idevágó rendelkezések gyökeres megváltoztatásával lehetne megoldani. Olyan jogi szabályozásra lenne szükség, amely lehetővé tenné a nagyobb munkaerő-ráfordítást, polgárjogot adna a rendszeresen beiktatható intenzív képzési szakaszoknak, a nappali tagozatos képzéssel összefüggően helyére tenné az oklevélszerző és kiegészítő levelező képzést. Egyszóval a levelező tagozaton folyó képzést a pedagógusképzési rendszerbe szervesen beillesztett elemként kezelné.

Minimális és reális programként azt tűzhetjük magunk elé, hogy a jelenlegi jogi és gazdasági feltételeket próbáljuk céltudatosabban és gazdaságosabban kihasználni. Ugyanakkor vegyük igénybe a beiskolázási körzetünkhöz tartozó megyék segítő szándékát és némi anyagi áldozatvállaló készségét. Ennek megfelelően az alábbi elvek figyelembe vételével dolgoztunk ki módosításokat.

Abból az alapvető követelményből indultunk ki, hogy a levelezőképzés színvonalát minden körülmények között emelni kell. Ennek alapvető okát abban látjuk, hogy a hallgatók zöme oklevélszerző tanulmányokat végez, illetve máris a pályán van, tehát az adott közegben rajtuk áll vagy bukik az általános iskolai nevelés-oktatás színvonala. Ebből az alapvetelményből kiindulva úgy látjuk, hogy:

1. Az eddigieknél rugalmasabb idő-, szervezeti és munka-keretekre van szükség.
2. Hatékonyabb és differenciáltabb tanulásirányítási eljárásokat kell bevezetni.
3. A képzés tartalmi sajátosságai megkövetelik, hogy intenzív képzési szakaszokat iktassunk be a képzési folyamatba.
4. Az elméleti képzéssel párhuzamosan fokozni kell a gyakorlati képzés szerepét./ A pályán dolgozók esetében jobban kell támaszkodni a tapasztalatokra, a más munkakörben dolgozókat készíteni kell az alsó tagozatos munka alaposabb megismerésére./
5. A képzés színvonalának emelésében támaszkodni kell a munkaadók, a felügyeleti szervek /iskolaigazgatók, megyei tanácsok/ érdekeltségére és ebből következő segítségére.
6. A képzésben résztvevő oktatókat anyagilag is, erkölcsileg is érdekeltébbé kell tenni a levelező oktatásban.

Javasolt intézkedések:

1. A levelező képzésre fordított idő legyen 3 1/2 év /azaz 7 félév/. A 7 félévet a következőképpen lenne tanácsos felhasználni:
 - a./ 6 félévet a jelenlegi módon lehetne felhasználni /1. a Tanterv idevágó intézkedéseit!/ a zárótanításra vonatkozó követelményt kivéve.

b./ A 7. félévre maradna a hallgatók zárótanítása, ekkor írnák meg szakdolgozatukat és a téli vizsgaidőszakban államvizsgáznának.

/Zárótanításra minden hallgatót kellene kötelezni./

A szakdolgozat beadásának ideje minden évben - a 7. félévben - október 31.

Ennek a javaslatnak jogi alapja is van. A 165/1970.

/M.K.22./sz. utasítás a IV.fejezet 33.pontja kimondja, hogy " Az államvizsgát az abszolutórium megszerzését követően, legkésőbb 2 év alatt be kell fejezni." Ha a javaslat szerint járnánk el, annyiban sértenénk ezt a rendelkezést, hogy a teljes abszolutórium a hallgatónak a 6. félév végére nem lesz meg

/hiányzik a szakdolgozat és a zárótanítás/. Viszont

a tanulmányok befejező szakaszát "szellősebbé"

tennénk, alaposabb szakdolgozatokat, államvizsgára

való jobb felkészülést várhatnánk el.

2. A differenciáltabb tanulásirányítás és a rugalmasabb vizsgaidőszak megteremtése érdekében az alábbiakat javasoljuk:

a./ Javítani kell a tantárgyi utmutató-k színvonalát.

Abból kiindulva, hogy a levelező oktatás az önálló egyéni tanulásra épül, olyan utmutatókat kell készíteni és a hallgatók kezébe adni, amelyek be tudják tölteni a tanulásirányítás funkcióját, azaz sok tekintetben helyettesíteni tudják az oktatót. Megítélésünk szerint ezt a funkciót a következő főbb jellemzőket tartalmazó utmutató tudja betölteni:

- Az utmutatónak legyen egy motivációs funkciót be-töltő bevezető része. Vagyis térjen ki arra, hogy az adott tárgy milyen szerepet tölt be a hallgató

fölkészültségének strukturájában; milyen célzatta kell a tárgyan összefoglalt ismereteket elsajáti-

tani; milyen gyakorlati hasznát veszi a hallgató az adott ismereteknek.

- Az utmutató tartalmazza a tárgyhoz tartozó ismereteket tartalmi egységenként;
 - cimzavakban meghatározva, amit tudni kell; megjelölve az egyes ismeretek /ismeret-csoportok/közti kapcsolatokat, összefüggéseket /utalások formájában/;
 - megjelölve fejezetenként a standard irodalmi forrásokat /tankönyv, folyóirat, lexikon/
 - és az aktuális irodalmat.
- Helyes, ha fejezetenként /tartalmi egységenként/ megfogalmazzuk az ismeret megszilárdítását célzó gyakorlatokat, s mindenképpen szükséges ellenőrző kérdéseket adni. Ha ezek tartalmilag egybeesnek vagy közel esnek a vizsgakérdésekhez, csak segítik a vizsgára való jobb felkészülést. Célszerű az egyes fejezetekhez összeállított kérdéseket úgy átgondolni, hogy azok alapját képezhessék egy tartalmilag, didaktikailag jól átgondolt tantárgytesztnek /már amelyik fejezete az adott tantárgynak számonkérhető tesztek segítségével is/.
- Az önálló tanulást irányító utmutató nagyon fontos része: a tanulásmódszertani, tanulástechnikai tanácsadás. Az intézményünkben tanuló hallgatók tanulási jellemzőit ismerve különösen gondos és részletes segítségre van szükségük e tekintetben. Ebben a részben ki kell térni arra, hogy az adott tantárgyat hogyan lehet a leggazdaságosabban elsajátítani. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a tananyag milyen főbb tartalmi egységekre bontva tanulható a legcélszerűbben. A főbb egységeken belül melyek azok a fő kategóriák /fogalmak, tör-

vények, nézetek, stb./amelyek köré a részismereteket csoportosítani kell. Tanácsos-e vázlatot készíteni, ha igen, hogyan készüljön egy jó vázlat.

Röviden tehát: minél több olyan tanácsot kellene megfogalmazni, amely gazdaságosabbá teszi az ismeretelsajátítást, ugyanakkor szilárd és rendszerezett ismerethez segíti a hallgatót.

- b./ Lehetőségeinkhez mérten készíteni kell olyan segédanyagokat, amelyek elősegítik a tananyag jobb megértését, rávezetik a hallgatókat az elmélet és a gyakorlat összekapcsolására, illusztrálják a főbb összefüggéseket stb. Olyan segédanyagok is kiadhatók, amelyek tankönyveket pótolnak, korrigálnak, vagy egészítenek ki. Az ilyen jellegű fóliák, diaképek, táblázatok, grafikonok, sokszorosítások természetesen költségigényesek, ezért külön meg kell azokat fizetniük a hallgatóknak.

Az ezekkel kapcsolatos oktatói-alkotói munkát pedig úgy lehetne honorálni, hogy egy külön erre a célra létrehozott keretből /amit vagy megyei támogatásból, vagy minisztériumi támogatásból lehetne kialakítani/ fizetnénk - megfelelő szakmai vélemények alapján.

- c./ A tanítóképző főiskolán oktatandó tárgyakat a képzés szempontjából egyformán fontosnak kell tartanunk. Azonban az elsajátíthatóság az önállóan való feldolgozhatóság szempontjából már nem azonos jellegűek. Ennek alapján a tantárgyakat csoportosítani lehet, és az egyes tantárgycsoportokat más-más időtartamban, más-más szervezeti és munkaformák, más-más módszerek alkalmazásával lehet feldolgozni. Ennek megfelelően a tárgyakat

célszerű három nagyobb csoportra elkülönítve kezelni.

Az első csoportba az önállóan megtanulható tárgyakat soroljuk, mint

- a közoktatáspolitikát,
- az állampolgári és jogi ismereteket,
- az egészségtant,
- a munkásmozgalom történetét,
- az etikát,
- a neveléstörténetet,
- az uttörőmozgalom és
- a napköziotthoni nevelés pedagógiáját,
- a tantárgypedagógiákat,
- valamint az irodalmat.

A tárgyak második csoportját a részben önállóan elsajátítható tárgyak csoportja alkotja. Mint:

- a filozófia,
- a politikai gazdaságtan,
- a tudományos szocializmus,
- a szociológia alapjai,
- a logika,
- a pszichológia,
- a pedagógia /didaktika és neveléelmélet/.

Konzultációs tárgyaknak is nevezhetnénk másképp a felsorolt tárgyakat. Ezért célszerű lenne az utmutatón tul bevezető-problémafelvető és kimondottan konzultációs előadásokkal segíteni ezek tanulását. Az utmutató kiadásával, valamint bevezető-problémafelvető előadásokkal kellene indítani e tárgyak tanítását, majd meghatározott időre a tanulás folyamán felmerült konzultációs kérdéseket, problémákat kellene bekérni és ezek alapján megtartani a konzultációkat és előadásokat.

Harmadik csoportjába tárgyaknak domináns módon közvetlen oktatói irányítással sajátítható el, azaz gyakorlatigényes tárgyak. Ilyenek:

- a nyelvek /anyanyelv, idegen nyelvek/
- az un. készségtárgyak /ének, rajz/
- a technika, oktatástechnika
- a matematika

E tárgyak kívánják meg leginkább az intenzív képzési szakaszok beiktatását. Azaz a téli és nyári szünetekben /decemberben, januárban és júniusban vagy júliusban/ minimum 3-5 napos tanfolyamszerű képzésre kellene behívni a hallgatókat a főiskolára és meghatározott óraszámú gyakorlatokat végeztetni velük. A felmerült költségeket részben a hallgatóknak, részben a munkaadóknak kellene vállalniuk, az oktatók óradíját pedig a megyei tanácsok fedeznék.

A tantárgyak elsajátíthatóság szempontjából való differenciált kezelése lehetővé tenné a rendelkezésre álló konzultációs óraszám-keret célszerűbb felhasználását. Nyilvánvaló, hogy a tárgyak első csoportjára a konzultációs órakeretnek /50 óra félévkenként/ csak kisebb hányadát kellene felhasználni, a zömét pedig a részben önállóan elsajátítható tárgyakra lehetne fordítani. A gyakorlatigényes tárgyak órakeretét a megyékkel való egyeztetés után lehetne kialakítani. Mivel ismerjük ezzel kapcsolatos álláspontjukat /támogatják elgondolásunkat/, ez a képzés szempontjából "tisztá nyereség".

A jelenleg érvényben lévő jogszabályok ugyan tételiesen nem mondják ki, hogy a vizsgaidőszakot meg lehet "nyújtani", a vizsgaidőszakban tapasztalható terhelés enyhítése és a hallgatók számára a szabadabb időgazdálkodás szempontjából azonban egy sokkal rugalmasabb vizsgaidő-

keretre lenne szükség. A féléves rendszert jogi megfontolásokból /pl. félévismétlés, átlépés/ meg kell hagyni. Azonban a vizsgaidőszaknak csak a végét kellene megjelölni, a kezdetét nem. Előírhatnánk, hogy az első félévi vizsgákat a levelező hallgatónak a következő naptári év február 15-ig, a második félévieket pedig a naptári év szeptember 15-ig kell letenni. Tehát bármikor jelentkezhet a hallgató vizsgára, de a vizsgaidőszak lezárása után csak rendkívül indokolt esetben kaphat engedélyt korábban esedékes vizsgájának letételére.

A rugalmasabb vizsgaidőszak bevezetésével összefüggésben felmerül a szorgalmi időszakban tartandó foglalkozásokon való kötelező részvétel kérdése. Ugy gondolom, hogy a lényeg nem a kötelező foglalkozás látogatásában van, hanem a pontosan megfogalmazott követelmények teljesítésében. Induljunk ki abból, hogy a képző intézményeknek kötelessége segíteni a hallgatók tanulását, a hallgatók viszont csak pontosan megfogalmazott, a hallgatók tudomására hozott követelményrendszer teljesítése után kaphatnak diplomát. A segítséget nem kötelező igénybe venni, de ha igénybe veszi, bizonyára megkönnyíti önmaga számára a követelmények teljesítését.

3. Emelni kell a levelező oktatásban a gyakorlati képzés rangját. Nem tartható tovább, hogy a nem pedagógus pályán dolgozók néhány óra gyakorlat és egy zárótanítás után oklevélhez jussanak. A pedagógus pályán dolgozókat pedig nem állítjuk az elé a kényszerhelyzet elé, hogy foglalkozásaikat elméleti ismereteik birtokában tervezzék meg és elemezzék.
 - a./ A nem pedagógus pályán dolgozóktól meg kellene kívánni, hogy a képzési idő 3. félévétől kezdődően végezzenek gyakorlati képzéssel összefüggő feladatokat. Mégpedig: a 3. félévben végezzenek látogatást egy kiválasztott

iskolában, ismerkedjenek az iskolai - ezen belül az alsó tagozatos - munka jellegével. Vegyenek részt legalább egy szülői-értekezleten, egy tantestületi nevelési értekezleten, hospitáljanak egy kisdobos foglalkozáson és tartsanak 1 raj- vagy őrsi foglalkozást. A 4. félévben vegyenek részt egy tantestületi félévet értékelő értekezleten, hospitáljanak egy osztályfőnöki órán, napközi otthonban és tartsanak 2 szabadidős napközis foglalkozást /egy kulturális jellegűt, egy sport vagy más jellegűt/.

Az 5. félévben hospitáljanak és tanítsanak 5 napot /ebből három napot összefüggően/ és tanítsanak legalább 5 órát /különböző tárgyakból/.

A 6. félévben ugyancsak hospitáljanak és tanítsanak 5 napot az 5. félévhez hasonlóan és vegyenek részt iskolaelőkészítő foglalkozásokon, illetve óvodai nagycsoportban folyó foglalkozásokon legalább két alkalommal.

A 7. félévben két nap hospitálás után két zárótanítást végezzenek /egyét a magyar, matematika, környezetismeret tárgyak valamelyikéből, egyet a szakkollégiumi tárgyból, illetve népművelés és könyvtár szakkollégisták az un. készségtárgyak valamelyikéből/.

A megyei tanácsnak intézkedni kellene, hogy a nem tanítói pályán dolgozó levelező hallgatók legális lehetőségek kapjanak az előbbieken felsorolt feladatok elvégzéséhez. /Kaphatnának engedélyt, hogy a lakóhelyhez közel eső, arra alkalmas iskolában mentor/ok/ irányításával végezzék gyakorlatukat./

- b./ A pályán dolgozókat is tanácsos differenciáltabban kezelni. Az osztálytanítói munkakörben dolgozók esetében a megyei tanácsokkal, illetve felügyeleti szervekkel egyetértésben el kellene rendelni, hogy a levelező hallgatót tanulmányi ideje alatt legalább két alkalommal látogassa meg a szakfelügyelő, és látogatásainak

tapasztalatairól tájékoztassa a főiskolát. /A főiskola ezekhez a látogatásokhoz összeállíthat néhány szempontot./ A nem osztálytanítói munkakörben dolgozóknak /napköziseknek, nevelőotthonban, diákotthonban, stb. dolgozóknak/ elő kellene írni, hogy minimum 5 napot tanítási órákon hospitáljanak /eközben taníthatnak is/ és az igazgató és a szakfelügyelő jelenlétében a 7. félévben 2 órát tanítsanak/tehát zárótanítást, vizsgatanítást végezzenek/ Erről jegyzőkönyvet kell készíteni, a tanítást osztályozni kell és be kell küldeni a főiskolára minden év december 1-ig.

Dr. UNGER MÁTYÁS
dékánhelyettes

Eötvös Lóránd Tudományegyetem

KIEGÉSZÍTŐ SZAKOS KÉPZÉS AZ ELTE BÖLCSESZET-
TUDOMÁNYI KARÁN

I.

Helyzetfölmérés

A kiegészítő szakos, pontosabban másoddiplomás képzés karunkon - s egész felsőoktatásunkban - viszonylag friss, hagyományok nélküli, jellegében kiforratlan oktatási forma. Ugyanakkor számbeli aránya - különösen, ha ezt esti-levelező tagozatunkon belül vizsgáljuk - rohamosan nő. /Az 1981/82. tanév első félévében az esti-levelező tagozatra beiratkozott 2005 hallgató közül 1455 volt kiegészítő szakos. Miközben az esti-levelező tagozaton első diploma szerzésére az un. "rendes", 6 éves képzés keretében 5 szakon biztosítottunk lehetőséget, a másoddiplomás képzés keretében 12 szakon összesen 19 féle variációt kínáltunk. S a tendencia még világosabb lesz, ha arra utalunk, hogy az 1979/80. tanévben még csak 8 szakon összesen 11 variációban folyt másoddiplomás képzés. /Lásd az 1979/80., az 1980/81. s az 1981/82. tanévre vonatkozó mellékelt kimutatásokat./

A másoddiplomás képzés szükségképpen következik egész oktatási rendszerünknek abból a - nem minden ellentmondás nélküli, az utóbbi években a felsőoktatásra is egyre inkább alkalmazott - alapelvéből, hogy oktatási rendszerünk lehetőleg mennél nyitottabb legyen.

A másoddiplomás képzés kereteit és arányait növeli a társadalmi szükséglet. /Igy a speciális képzést igénylő szak vagy képzettség esetében. Ebben a kategóriában utalhatunk pl. a Könyvtártudományi Tanszék által szervezett információs szakra, vagy a Fejlődés- és Nevelésszichológiai Tanszék által szervezett nevelésszichológiai szakképzésre, vagy akár a marxista-leninista tanszékcsoport gondozásában folyó világnézetünk alapjai szakra./ Nyilvánvaló, hogy az ilyen jellegű fejlődés a következőkben még folytatódik s egyes esetekben további speciális - az eddigi kereteket is szétfeszítő - tanfolyamokat, kurzusokat kell majd a jövőben szerveznünk. /Ezt jelezte már pl. az 1981. nyarán tartott felvételik alkalmából a Szociológia Tanszék./

A kiegészítő szakok vonzása - az arra jogosultak és nem jogosultak között - ugrásszerűen nő. /Ami csak részben magyarázható a választható szakok számának növekedésével./ 1979-ben 601, 1980-ban 661, 1981-ben 1069 jelentkezést fogadtunk el. /Az érdeklődők száma ennél lényegesen - több százal volt - magasabb./

Egyes szakok iránt különösen megnövekedett az érdeklődés. E tekintetben a pedagógia, a könyvtár, a népművelés és a pszichológia szak vezet a magyar, a történelem, stb. előtt. A legutóbbi felvételin pl. a jelentkezők közel 18 %-a akart pedagógia, 14 %-a könyvtár s mintegy 10-10 %-a népművelés, illetve pszichológia szakos lenni, míg a magyar szakra kb. 8,5 % s a történelemre 7,6 % pályázott.

A jelenség - a nappali tagozatos képzés arányaitól való szembetűnő eltérés természetesen - részben magyarázható, azzal, hogy a legnépesebb értelmiségi réteg a pedagógusoké, hogy sok olyan főiskolai végzettségű könyvtáros, népművelő, stb. akad, aki egyetemi képzést szeretne. /Ezért jelentkeznek történelemre, magyarra is!//

Nem lehet azonban szabadulni egészen attól a gondolattól, hogy sokan elsődlegesen az egyetemi diploma kedvéért és társadalmi presztízse miatt pályáznak pl. pedagógiára. Főként azok közül, akik tanítóképzőt - sőt óvónőképzt végeztek. /Vagyis több felsőoktatási intézmény volt hallgatói számára kizárólag ez az egyetemi diploma szerzésének egyetlen útja! Az egyetemi diploma minden módon való megszerzésének szándéka természetesen valamennyi szak esetében erős - esetenként meghatározó jellegű - motiváló tényező, legfeljebb az arányok mértéktartóbbak./

A másoddiplomás képzés szervezeti, tantervi, módszertani kérdéseit illetően is sok a bizonytalanság, sőt egyes esetekben a visszaesség. A különböző szakokon folyó képzés nem igazodik eléggé egy közös koncepcióhoz, aminek az az oka, hogy ilyen koncepció - legalább is kialakult formában - nincs is. Lényegében az egész posztgraduális képzést kellene ehhez - a főhatósággal egyetértésben - fölmérni és még inkább megtervezni.

A felsorolt tények, jelenségek - amelyeket továbbiakkal lehetne bővíteni - úgy hisszük, eléggé indokolják a kiegészítő szakok, a másoddiplomás képzés napirendre tűzését.

1./ A felvételi

a./ A tanszékvezetők kisebb része megfelelőnek találja a felvételi beszélgetés jelenlegi formáját. Többségük nem tartja alkalmasnak ezt a rendszert sem az általános, sem a szakmai felkészültség megállapítására.

Indokaik: - Egy-egy felvételi bizottság nagyon sok hallgatóval beszélget rövid idő alatt.

- A felvételi lapokon lévő információk nem mindig fedik a tényleges valóságot a felvételiző helyzetével kapcsolatban.
- A beszélgetés formája nagymértékben kedvez a szubjektív döntéseknek.

b./ Gyakori gond, hogy a felvételi bizottságok által nem javasolt felvételizők is bekerülnek az egyetemre fellebbezés után a minisztérium jóváhagyásával. /Jellemző erre, hogy míg a nappali tagozaton az eredetileg felvett 198 hallgatón kívül a fellebbezés során csak 22 pályázó került felvételre, a kiegészítő szakon az eredetileg is túl nagyvonalúan felvett 389 hallgató mellé a fellebbezés során 170 jelentkező kapott jogot a beiratkozásra az 1981/82-es tanévben. Az a sajnálatos igazság, hogy ezért nem lehet csak a főhatóságot felelőssé tenni! Ez a jelenség összefügg azzal, hogy a másoddiplomás képzés jellege eldöntetlen s ezzel kapcsolatban eldöntetlen, hogy ebben a képzési formában a mennyiségi vagy a minőségi elv érvényesüljön./

A felvételi vizsgabizottságok joggal sérelmezik, hogy a minőségi kiválasztás elve nem érvényesül kellő következetességgel, s a vizsgabizottságok javaslatai legfeljebb tájékoztatásul szolgálnak.

c./ A felvételi bizottságok munkáját megnehezíti az a körülmény, hogy miután tisztázatlan a kiegészítő képzés funkciója, a felvételi kritériumok sem fogalmazódtak meg egyértelműen. Természetesen így következetes érvényesítésükről sem lehet szó.

/ A felvett hallgatók

a./ A felvett hallgatók előképzettség, pályamotívumok, munkamorál, stb. szempontjából rendkívül heterogén csoportokat alkotnak az egyes szakokon.

- A felvettek egy része nem rendelkezik a szaknak megfelelő felsőfoku előképzettséggel. Számukra ez a képzés a - kellően meg nem alapozott - gyorsított diplomaszerezés lehetőségét adja.
- Más részüknél - bár rendelkeznek megfelelő főiskolai diplomával - nagy színvonalbeli különbséget lehet tapasztalni attól függően, hogy mikor melyik főiskolán végeztek.
- Minden szakon vannak megfelelő főiskolai vagy egyetemi előképzettséggel rendelkező, magas színvonalú munkára alkalmas hallgatók is.

b./ A hallgatók kisebb részére negatív munkamorál, passzivitás, csak diplomaszerező ambíció jellemző. Nagyobb részüknél pozitív munkamorál, szakmáshoz tartozó komoly hivatástudat tapasztalható./Ez a kissé summás megállapítás szakonként és évfolyamonként igen különböző arányokat takar, elsősorban a főlkészültség, az előképzettség, a munkahely szerinti összetételtől meghatározottan./

3./ Az oktatás tartalma

Többféle megoldási mód alakult ki a Karon a tantervek kidolgozásánál:

a./ A kiegészítő szak tanterve azonos a nappali képzés tantervével. A realizálás azonban a rövidebb képzési idő miatt alacsony szintű.

b./ A nappali tanterv zsugorított változata a kiegészítő szak tanterve, így eleve csökkent értékű képzést terveznek.

c./ Önálló, a kiegészítő szak profiljához igazodó tantervvel dolgoznak.

A tanszékvezetők a fenti tantervi típusoktól függetlenül kisebb vagy nagyobb módosításokat terveznek a kiegészítő szakos tantervekben. A változtatások felfedezhető tendenciái:

- a tudományos fejlődéshez igazodó tananyag korszerűsítés;
- a hallgatók előismereteit és munkahelyi tapasztalatait figyelembe vevő tartalom kialakítása;
- a hallgatók gyakorlati tevékenységre való felkészítésének igényeit előtérbe állító módosítás;
- a hallgatók érdeklődéséhez, ambícióihoz kapcsolódó tartalmi változások.

4./ Az oktatás

Általános sajátosságként emelhető ki a követelmények szigorításának szükségessége és az anyagi, személyi, tárgyi feltételek elégtelensége közötti ellentmondás. Nem nyújtunk és nem követelünk eleget!

Az oktatás intenzitását, hatékonyságát negatívan befolyásoló fontosabb tényezők:

- a./ Rövid képzési idő, kevés konzultáció egy-egy félévben, nem megfelelő óraszámok.
- b./ A heterogén hallgató csoportokhoz való alkalmazkodási lehetőségek hiánya, illetve szűkös volta.
- c./ Az egyes szakokhoz igazodó optimális módszertani megoldások kidolgozatlansága. Megoldásra váró problémák:

- a nagy előadások, a kis csoportos foglalkozások és az egyéni foglalkozások funkciói, lehetőségei;
- az előadások és a szemináriumok aránya;
- az otthoni tanulás irányítási módszereinek, eszközeinek kidolgozása;
- a hallgatók munkájának, teljesítményének tanulást segítő, szakhoz igazodó ellenőrzési formáinak megtalálása;
- a szakdolgozatok és évfolyamdolgozatok segítségét szolgáló metodika kidolgozása; stb.

d./ A hallgatókkal való folyamatos kapcsolattartás megoldatlansága. Ennek okait a nagy hallgatói létszámban, az oktatók túlterheltségében, a tanulás irányítását, ellenőrzését szolgáló oktatási anyagok hiányában kell keresni.

5./Az oktatás személyi feltételei

- a./ Nem megfelelő a kiegészítő szakos oktatásban komoly munkát vállaló oktatók megbecsülése. Sok tanszéken éppen emiatt ezt az oktatási formát a tanszéki munkamegosztásban, a tanrend összeállításakor amolyan mellékfeladatként kezelik.
- b./ Nincs az egyes tanszékeken az e képzésért felelős oktató.
- c./ Túlterheltek ebben az oktatási formában azok a tanárok, akik a rossz feltételek mellett is törekednek a hatékony oktatás kialakítására. /Kis csoportosok létrehozásával megnőnek az óraszámok, a gyakori ellenőrzés, értékelés, a levelezés a hallgatókkal, aránytalanul sok, a megterhelésben nem méltányolt munkával jár./

6./A tárgyi feltételek

- a./ A jegyzetellátás helyzete szakonként különböző: egy-egy tanszéken kielégítő, másutt akadozó, egyes tanszékeken pedig hiányoznak a jegyzetek.
- b./ A vidéki hallgatók nehezen jutnak a szakirodalomhoz, így növelni kellene az oktatási segédanyagok számát.
- c./ Nincsenek tanulási utmutatók, melyek tartalmazzák a tematikát, a szakirodalmat, az időbeosztást, a tanulási tanácsokat, az önellenőrzési segédleteket, stb.
- d./ Kevés az oktatási segédanyagok készítésére fordítható összeg.
- e./ Az intenzív oktatást korlátozza a tanteremhiány.

II.

Javaslatok

- 1./ A főhatósággal egyetértésben a Kar állami vezetésének ki kell dolgoznia a posztgraduális képzésre vonatkozó koncepciót s annak keretében a valós társadalmi szükségletek és valós társadalmi érdekek figyelembe vételével meg kell határoznia a kiegészítő, másoddiplomás képzés helyét.
- 2./ Az érdekelt tanszékek - az eddigi tapasztalatok felhasználásával - dolgozzák ki a kiegészítő képzés új tantervét, követelményrendszerét s ezzel kapcsolatban határozzák meg a képzés legcélszerűbb módszereit.
/Ezt a munkát a szak általános reform munkálataival párhuzamosan kell elvégezni./

- 3./ A felvételi gyökeres reformra szorul. Érvényesüljön a minőségi elv. Ennek megfelelően a főiskolát végzetteket a felvétel során kötelezzük írásbeli és szóbeli vizsgára! A vizsgafeltételeket az egyes tanszékek fogalmazzák meg konkrétan s azt közölgék a felvételi tájékoztatóban. /A tanítóképzők, óvónőkészítők volt hallgatóinak a további képzése a tanárképző főiskolákra háruljon./
- 4./ A felvételi keretszámokat az MM - a Kar javaslatait figyelembe véve - állapítsa meg s tegye ugyanolyan érvényűvé, mint a nappali tagozaton. A felvétel módja - beleértve a fellebbezést is - azonos legyen. / A minisztériumi keret ne haladja meg a 10 %-ot./
- 5./ Térjünk át a félévenkénti négy alkalommal való konzultációra. /Vagyis vezessük be a négyszer három napos oktatást./
- 6./ A tanszékek kísérletezzék ki az oktatás leghatékonyabb formáit, módjait s biztosítsák az oktatás optimális személyi és tárgyi feltételeit. Ehhez a Kar - az MM segítségével - biztosítson megfelelő támogatást.

Kimutatás a kiegészítő szakos képzésről

1979/80-as tanév

S z a k o k	felvétele jelentkezett	felvételt nyert		beiratkozott hallg. száma	lev.	évkönyv kártyák	évkönyv félévismertlést törölve	kimaradt, törölve
		Karl fel- lebb	Össz.					
1. filozófia /3 éves/	30	17	18	7	10	1	1	3
2. filozófia /4 éves/	24	10	11	-	11	-	-	1
3. könyvtár /3 éves/ X	72	30	33	-	33	-	-	2
4. levéltár /3 éves/	31	28	30	-	30	-	-	2
5. népművelés /3 éves/	90	32	52	-	52	3	3	5
6. pedagógia /3 éves/ X	197	51	64	25	41	5	5	3
7. pszichológia /4 éves/	22	16	21	-	22	1	1	3
8. szociológia /3 éves/	40	15	20	21	-	1	-	-
9. szociológia /4 éves/	35	17	23	22	-	1	-	-
10. tud. szocializmus /3 éves/	29	24	26	-	26	-	-	1
11. tud. szocializmus /4 éves/	31	13	21	-	21	1	1	-
X elfelvettek: könyvtár	-	-	27	-	-	-	-	-
X " pedagógia	-	-	66	-	-	-	-	-
Ö s z e s e n:	601	53	59	412	75	246	13	21

a jelentkezők 68,5 %-a nyert felvételt /fluktuáció/ = 3,15 % 5,09 %

Kiemeltetés a „Kiemeltetés” szakos Képzéséről
1980/81-es tanév

S z a k o k:	felvételt jelöltre	felvételt katt. fel- lebo.	nyert oszt.	beiratkozott hallg.		évközlés kaplak	kimaradt törlve	
				száma estl.	lev-			
1. filozófia /3 éves/	35	20	6	26	12	15	3	1
2. filozófia /4 éves/	34	19	-	19	-	19	2	1
3. könyvtár /3 éves/	6	6	-	6	-	35	1	3
4. magyar /2 éves/	86	38	18	56	-	25	2	5
5. magyar /3 éves/						32	5	-
6. német nyelv /3 éves/	80	25	25	50	-	50	6	1
7. orosz /3 éves/	53	23	23	46	-	47	3	1
8. pedagógia /3 éves/	3	3	-	3	22	49	5	9
9. pszichológia /4 éves/	94	17	23	40	-	45	9	3
10. szociológia "intenzív" /2 é/ 15	15	15	-	15	15	-	-	-
11. szociológia /3 éves/	41	13	7	20	21	-	2	1
12. szociológia /4 éves/	47	12	10	22	22	-	-	1
13. történelem /2 éves/	65	42	12	54	-	21	3	-
14. történelem /3 éves/						13	4	7
15. tud. szoc. /3 éves/	18	16	6	22	-	22	1	1
16. tud. szoc. /4 éves/	41	22	9	31	-	31	2	-
17. világtörténelem alapj. /3éves/	53	45	-	45	18	29	-	2
O s t a n d:	661	316	139	455	110	452	48	36

a jelentkezők 68,8 %-a nyert felvételt

/fűltudat/ =

10,54 %

7,91 %

Kimutatás a kiegészítő szakos képzésről
1981/82-es tanév

S z a k o k	felvételre jelentkezett kari fel- jebb	felvételre jelentkezett kari fel- össz.	nyertek össz.	beiratkozott hallgatók száma estli levelező
1. eszperantó / 3 éves/	21	15	1	16
2. filozófia / 3 éves/	28	18	3	21
3. filozófia / 4 éves/	28	11	3	14
4. kieg. információb / 2 éves/	31	31	5	36
5. könyvtár / 3 éves/	X 148	34	15	49
6. magyar / 2 éves/	54	16	12	28
7. magyar / 3 éves/	37	15	6	21
8. népművelés / 3 éves/	110	34	12	46
9. orosz / 3 éves/	60	19	15	34
10. pedagógia / 3 éves/	X 192	51	27	78
11. nevelépszociológia / 2 éves/	16	16	-	16
12. pszichológia / 4 éves/	100	24	11	35
13. szociológia / 3 éves/	38	11	6	17
14. szociológia / 4 éves/	X 47	7	2	9
15. történelem / 2 éves/	30	15	2	17
16. történelem / 3 éves/	52	19	13	32
17. tud.szoc. / 3 éves/	23	13	2	15
18. tud.szoc. / 4 éves/	25	12	4	16
19. világméretünk alapj. / 3 éves/	29	28	-	28
X elfelvettek: könyvtár kieg. - - 12 12				
pedagógia - - 13 13				
szociológia - - 6 6				
C s e s e n :	1069	389	170	559
		90		475

a jelentkezettek 52,29 %-a nyert felvételt

Dr. MARGÓCSY JÓZSEF
ny.főigazgató

Bessenyei György Tanárképző Főiskola

A PEDAGÓGUS TOVÁBBKÉPZÉS NÉHÁNY KÉRDÉSE

Az elmúlt évek egyik leggyakrabban előkerülő - és megoldatlan - problémája a pedagógusok továbbképzése. Sajnálatosan tapasztalható, hogy többnyire csak egy-egy érdekelt terület foglalkozik a kérdéssel, elkülönülve és saját körében gondolkozva: ez azonban nem hozhat teljes megoldást, csak részleteredményeket. Ilyen az is, ahogy a főváros vagy egyes megyék, a maguk központjai révén, kapcsolódva a közelükben levő felsőoktatási intézményekhez, többnyire magukra hagyott, egymástól független, elszigetelt kezdeményezéseket vezettek be. Ami egyébként nem lebecsülendő eredmény, de így aligha folytatandó.

Az alábbiakban abból az ismert alapelvből szeretnék kiindulni, hogy a pedagógusképzés szoros kapcsolatban legyen a pedagógus továbbképzéssel. Ezen az általában elvben elfogadott tételen túl azonban azt tartom hangsúlyozandónak, hogy a pedagógus továbbképzésnek országos irányító központra van szüksége, továbbá a végrehajtásban az iskolák igazgatóinak és szakmai munkaközösségeinek, a területen illetékes, megnövekedett szakmai és adminisztratív "tekintéllyel" rendelkező szakfelügyelőknek elsőrendű irányító, koordináló szerepet kell biztosítani. Ezen túl az egyéni tanulásban, a folyamatos szakmai fejlődésben, korszerű szinttartásban látom az előbbrelépés lehetőségét.

Az alábbiakban előbb a továbbképzés általános kérdéseit közelítem meg, a II. részben e továbbképzésnek a konzekvenciáit vizsgálom a pedagógusképzés jelenlegi rendszerében. Nem hiszem, hogy ez a tervezet, az itt leírt "megközelítés" az egyetlen, vagy a most már mindent megoldó javaslat lehet. Inkább gondolatébresztő szándékkal vetem fel tapasztalatokon alapuló elgondolásaimat, a megvalósítás lehetőségének reményében. A dolgozat: tervezet. Egyébként is: videant consules.

I.

1./ Továbbképzésen érthetünk minden szervezett vagy spontán, iskolarendszerű, tanfolyami vagy egyéni, rendszeres vagy alkalmoszerű tanulást, illetve tanítást /oktatást/, amely a pedagógusok általános műveltségének, szakmai tudásának és módszertani kulturáltságának korszerű szinttartását célozza, illetve végzi.

a./ Nemcsak az a továbbképzés, ha kizárólag szűkkörű praktikumokat ismételtetünk a pedagógusokkal a napi, tantermi óravezetéssel kapcsolatban, hanem szélesebb értelmezésben: az a folyamatos, életfogytig tartó, szervezett és egyéni, csoportos és spontán önművelés az, ami a szaktárgyi, az általános filozófiai, világnézeti, pszichológiai, pedagógiai, közéleti érdeklődés színvonalas kielégítését is szolgálja.

b./ Nemcsak az a továbbképzés, amit a tanügyigazgatás szervez, előír, hanem számítunk az egyéni érdeklődés szerinti, néha meglehetősen nehezen követhető logikájú és indíttatású önművelésre, folyamatos művelődési kedvre és vágyra, amelynek kielégítése során - közvetve vagy közvetlenül - az iskolai oktató-nevelő munka színvonala is emelkedhet.

c./ A pedagógus továbbképzésnek "programozásáért" a munkahelyi vezető /iskolaigazgató/, az ottani szakmai munkaközösség és a területileg illetékes szakfelügyelő együttesen felelős. Csak ők ismerhetik az egyes pedagógus munkáját, szakmai-módszertani eredményeit, hiányosságait, s kialakított véleményük szerint ők "sorolhatják be" a pedagógust a személyre szabott, az eredményes iskolai munka szempontjából legcélszerűbb továbbképzési formába /lásd lejjebb/.

d./ A továbbképzés szervezeti központja egy minisztériumi alárendeltségű, országos irányító szerv, amelyik a soron lévő új tantervi dokumentumok, módszerek, tankönyvek bevezetésével kapcsolatos előírt továbbképzés folyamatosságát és hatékonyságát, a megyei kabinetek útján, országos méretekben biztosítani képes - megfelelő továbbképzési anyagok, dokumentumok, szakirodalom rendelkezésre bocsátásával, tanfolyamok szervezésével, előadók biztosításával /felkészítésével/; továbbá igen változatos lehetőségeket bocsát rendelkezésre /szakirodalmi tájékoztatók kiadása, pályázatok, munkaközösségek, kísérleti csoportok kialakítása, stb./ a szabadon választható, egyéni formák követői számára.

e./ A továbbképzés szakmai központja - megfelelő körzetkijelöléssel - az a pedagógusképző intézmény, amelyik az illető pedagógus adott munkakörének betöltéséhez szükséges pedagógus-képesítőt adta /esetleg levelező formában éppen most adja/.

2./ A továbbképzés minden pedagógus számára kötelező, munkavállalásának egész idején.

3./ A továbbképzés formái:

A./ Megszabott, előírt formák: Ezeket a felügyelő országos vagy megyei, fővárosi hatóságok rendelhetik el ahányszor és amikor szükségesnek mutatkozik:

a./ az előzőtől merőben eltérő új dokumentumok /tan- könyvek, tantervi kötetelmények/ bevezetése előtt, az új szakmai módszertani követelményre való egy- séges felkészítés érdekében;

b./ alapképzettségi hiányok sürgős pótlása érdekében /szakfelügyelői döntés szerint/;

c./ bármilyen funkcióváltás, munkaköri eltéréssel járó új beosztás esetén /igazgatói, ifjúsági ve- zetői kinevezés, igazgatóhelyettesi megbízás, stb tanulmányi felügyelői döntés szerint.

B./ Szabadon választható, ajánlott formák:

a./ a központi irányító szerv témáinak egyéni, csoportos, intézményi, munkaközösségi feldolgozásai; kísérletek és ellenőrző vizsgálatok párhuzamos végeztetése; friss szakirodalmi tájékozódás;

b./ megyei vagy országos jellegű kísérletekbe való be- kapcsolódás, egyéni vagy csoportos munkával; ezek- kel kapcsolatos cikkírás a szaksajtóban - hozzá- szólások, vita formájában, új összefoglalások, eredmények közzlése;

c./ tankönyvirás, munkafüzet készítés; ezek előkészü- leti munkái munkaközösségben vagy egyénileg, há- zastárssal;

- d./ az egyéni érdeklődésnek megfelelő tanulmányok végzése, általában vagy oklevélszerző célzattal; felsőfoku intézményekkel, tudományos központokkal való szakmai kapcsolat folyamatos tartása;
- e./ adott, egyéni érdeklődés szerinti téma doktori cím, kandidatura megszerzési célú feldolgozása; ezzel kapcsolatos nyelv- és egyéb vizsgákra való felkészülés, stb.

4./ Egyéb

- a./ A megszabott, előirt formák főleg tanfolyamokon végzik munkájukat, a szabadon választott formák lényege az egyéni tanulás, foglalkozás.
- b./ A friss diplomások számára a legfontosabb továbbképzési cél: az elhelyezkedés, beilleszkedés a munkahelyen, megismerkedés az adott feladatokkal, dokumentumokkal, helyi lehetőségekkel. Ilyenkor is a legfőbb vezető és felelős az igazgató, a szakmai munkaközösség, a szakfelügyelő. A hosszabb-rövidebb akklimatizációs idő nem jelenthet elvtelen magárahagyást, de agyondédelgetést sem. Az említettek föltétlenül felelősek, hogy az új kolléga megszereti-e a pályát vagy elidegenedik tőle. De azért is, ha teljes pályaalakmatlanságot tapasztalnak és ennek nem lesznek kívánatos következményei.
- c./ Az igazgató, a szakmai munkaközösség, a szakfelügyelő folyamatosan kísérik figyelemmel a pedagógusok érdeklődési körét, szakmai horizontját, módszertani kulturáját: legyen képük minden beosztottjuk tudásáról, képességéről, és - az országos irányítóközpont ajánlólistája alapján mindig legyenek képesek megfelelő ajánlatot tenni, hogy -

elsősorban egyéni továbbképzés útján - miképpen fejlődhetnének az egyes pedagógusok az észrevételezett területen. Ha az egyéni tanulást, anyagkövetést, újdonság-figyelemmelkísérést tesszük a továbbképzés alapjául, akkor nem lesz gond a folyamatossággal, nem kell 5 és 10 éves ciklusokat megállapítani, vizsgákat kötelezővé tenni, előlépési megkötésekhez ragaszkodni. Nem kell aggódni azért sem, hogy egy-egy tantestületből kevesen vagy éppenséggel túlságosan sokan vesznek részt; nagyarányu helyettesítési gond sincs: a továbbképzés még a gyeg idejére is "eshet", stb. - hiszen állandó és folyamatos, tulnyomórészt nem kampány-szerű dologról van szó. Vagyis: nem a formai teljesítés, vizsga, valamilyen dokumentum a cél, hanem a szakmai növekedés, a nagyobb szakmai /-szak-
tárgyi, módszertani, filozófiai, közéleti/ biztonság, az eredményesebb tanítás a lényeges, amelyet ezen az uton - remélhetőleg - elérhet a kolléga.
- Ehhez természetesen, merőben megváltozott igazgatói, szakmai, munkaközösségi, szakfelügyelői szemléletre, hatáskör-gyakorlási lehetőségre, józanul átalakuló okosabb tantestületi légkörre van szükség, hiszen a mi pályánkon is vannak nemtörődöm vagy egyszerűen pályát tévesztett, nem idevaló emberek.

II.

A pedagógusképző intézmények továbbképzési feladatai:

5./ A megszabott előírt formák esetében:

- a./ elsősorban tanfolyami formák, kísérleti bemutatók, bemutató tanítások: vezetői azok a tanszéki, illetve gyakorlóiskolai : oktatók, akik az adott témát

előadásaikban, illetve az új módszert gyakorlóiskolai munkájában már alkalmazták, s így kellő tapasztalattal is rendelkeznek.

b./ föltétlenül az aktivizáló formákat kell előtérbe hozni a passzivitást lehetővé tevő, kinyilatkoztató előadásokkal szemben. Ha a nagy előadási forma elengedhetetlen, kövesse ezeket kiscsoportos megbeszélés, konzultáció, az új kísérleti módszereket, laboratóriumi eljárásokat, technikai lehetőségeket lehetőleg mindenki maga is próbálhassa ki, gyakorolhassa.

c./ Az ilyesfajta továbbképzés elsősorban összefüggő, több napos foglalkoztatás útján szervezendő, olyan szünidei szakaszban, amikor - lehetőleg a pedagógusképző intézet székhelyén - elszállásolási és foglalkoztatási nehézségek nincsenek.

6./ A szabadon választható, ajánlott formák esetében:

a./ elsősorban egyéni foglalkozási formák ezek: főformájuk a beszélgetés, konzultáció, szakmai vezetés. Ehhez a pedagógusképző intézmények éppen olyan témaköröket, témákat irjanak össze és bocsássanak rendelkezésre, amelyeket a hallgatók számára szoktak összeállítani szakdolgozat-készítési javaslatként. Ezek jussanak közkézre, megjelölve azt is, hogy az adott témát, témakört melyik tanszéki dolgozó képes, illetve hajlandó konzultálni, szakmailag vezetni. Természetes, hogy nemcsak a szaktanszékek, hanem az un. általános, alapozó tanszékek is összeállítják javaslataikat vállalásaikat, s az is, hogy ebben a munkában a tanszékek minden dolgozója részt vesz.

- b./ a témavezetés elvállalását, illetve a téma tanulmányozásának vállalását a megyei kabinet tartja nyilván és egy vezetőlapot fektetnek fel, több példányban. Ezen kell nyilvántartani a konzultációk pontos dátumát, lefolyását, tartalmát, az alkalomról-alkalomra tapasztalt aktivitásra vonatkozó tanszéki megjegyzéseket: vagyis tűnjék ki belőle a továbbképzés folyamatossága és értelme. Egy-egy példánya a kabinetben, a továbbképző oktatónál, a továbbképzett kollégánál. Meg kell jelölni a megbeszélte téma/kör/ tanulmányozásának tervezett idejét, félévekben számolva, s azt is, hogy kb. milyen /szakaszos/ eredményekre kell-lehet számítani.
- Főleg természettudományos tárgyak esetében, de pedagógiai-szociológiai témák kapcsán is, lehetséges ugyanazon téma más-más pedagógus vagy kisebb alkotó /iskolai/ csoportok, szakmai munkaközösségek feldolgozási feladata ugyanazon időben s ilyenkor ad hoc megbeszélésen konfrontálhatók is az eredmények, részeredmények - a továbbhaladás érdekében.
- c./ A továbbképzés természetes rendjébe illőnek kell elfogadni, ha valaki a meglévő oklevelénél vagy a beosztásához szükséges diplománál magasabb szinten kívánja magát továbbképezni. Ez lehet egyszerűen oklevélszerző levelező oktatás, de lehet magasabb igényű szakmai célkitűzés - pl. egyetemi doktori dolgozat készítés vagy valamilyen tudományos intézettel kapcsolatban egyéni kutatási téma végzése. És ugyanigy: akik tankönyvet írnak, munkafüzetet készítenek, rendszeres cikkírók, stb. - a tanügyi emberek folyamatos tájékozódása mellett - nyugodtan dolgozhatnak, hiszen amit csinálnak, mind egyéni továbbképződésük eredménye.

1./ Egyéb

a./ Mindenképpen célszerű, hogy a pedagógusképző intézményekben legyen egy olyan nyilvántartó, valahol a Tanulmányi Osztályon vagy a személyügyes mellett, aki az oktatók ilyen irányú tevékenységét ismeri, áttekinti és képes javaslatot tenni nyilvántartása alapján az oktatók félévenként összegezett munkáját követő díjazásra. Ennek megfelelő kulcsát ki kell dolgozni: nem lesz nehéz, hiszen pl. a Szovjetunióban már régen olyan pontrendszer szerint kapják az oktatók az alapfizetés feletti juttatást, amelyik a szakdolgozatvezetés, vizsgalkalmak, stb. számszerű adatain alapszik. Az egész továbbképzési aktivitást az egyik főigazgató-helyettes tekinti át, ő igazolja az esedékes kifizetések jogosságát, ő van kapcsolatban a megyei kabinetekkel, ügyel a színvonalra, stb. - Mivel a jelenlegi szokás szerint az iskolák tanácsi költségvetésben dolgoznak, a pedagógusképző intézményeknél jelentkező, kifizetendő összeget náluk kell megtervezni és az összeget a tanács egyösszegben utalja át a pedagógusképző intézménynek, ahol gondoskodnak a kifizetésről is. /Természetes, hogy a főiskolán történő "lebonyolítás" ügyintézői költségei is esedékesek./

b./ A témalapon megjelölt, tervezett időkor, ciklus ideális, így attól eltérés lehet. De nemcsak hosszabbítás, hanem rövidítés is. Nem egyformák a pedagógusok, lehet, hogy a tervezett munkát sokkal hamarabb és eredményesen "teljesíti" valaki, míg a másik - ezért vagy azért - hosszabbítást kér. Ezt természetesnek kell venni, anélkül, hogy a lógósoknak, időhúzó mihasznáknak akarnánk azilumot

adni. De azért, hogy ilyenek is vannak a pályánkon, nem szabad a bizalmatlanság és a sematizált mód-szerek szellemének eluralkodni. A pedagógusképző intézmény nyilvántartója, a témavezető tanszéki vagy gyakorlóiskolai oktató álljon rendelkezésére a hozzá beosztott kolléga igazgatójának, szakfelügyelőjének tájékoztatás céljából, hogy t.i. az említett kolléga miképpen végzi itt a továbbképzését, s ilyenkor arról is lehet tájékoztató "vissza-jelzést" adni, illetve kapni, hogy az illető hogyan hasznosítja a tanultakat otthon, az iskolai munka gyakorlatában.

c./ A pedagógusképző intézmény illetékes oktatójának szöveges minősítése zárja le egy-egy téma/kör/feldolgozását, a gyakorló pedagógus rövidebb-hosszabb továbbképzési ciklusát. Ezt akár formanyomtatvány alakjában is ki lehet adni /megerősítve az irányító főigazgató-helyettes aláírásával is/, de semmiesetre sem valamilyen, az eltöltött tanulási szakasz számszerű, osztályzatszerű minősítésével zárandó. Ebben utalás történhet arra, hogy az illető a témát kimerítette: a témát továbbkutathatná - esetleg magasabb szinten, magasabb oktatási intézményben; a kutatást befejezte és erről itt és itt publikált; a téma nem rejt magában további lehetőségeket; a kolléga körülményei nem teszik időszerűvé a kutatás-tanulmányozás folytatását - így esetleg 1-2 év szüneteltetés látszik aktuálisnak, stb. Ez a vélemény szerepeljen a pedagógus személyi dossziéjában és adjon eligazító tájékoztatást az illető továbbképzését illetően. /Ehhez kell, hogy kapcsolódjék az igazgató, a szakmai munkaközösség, a szakfelügyelő munkahelyi mi-

nősítő megjegyzése, amelyikből annak is ki kellene tűnnie, hogy az adott-választott továbbképzési alkalom lezárásakor milyen közvetlen vagy közvetett hatása mutatkozott az illető pedagógus mindennapi, iskolai, tanórai munkájában, magatartásában, fel-fogásában, módszertani kulturájában, stb./

d./ A fentiekből következik, hogy a továbbképzésnek elsősorban egyéni érdeklődésen, szándékon kell alapulnia. Így nem föltétlenül szükséges, hogy erőszakoljuk az illető mindkét szaktárgyának folyamatos, szervezett formában való továbbképződését, annál kevésbé, hiszen az un. általános tárgyakbeli érdeklődés, továbbképzés az oklevélben szereplő szaktárgyakhoz ugysem kapcsolható. Bizalommal kell hagyni a pedagógust választani; de az igazgató, szakmai munkaközösség, szakfelügyelő erélyesen lépjen fel, ha úgy látja, hogy - bármily szempontból - elmaradt, korszerűtlen valaki magatartása, tanítási munkája és éljen a kényszerítés eszközével, lehetőségével, s megszabott, előírt formákra térítse az illetőt.

Dr.SZÉKELY GÁBOR
főigazgató helyettes
Bessenyei György Tanárképző Főiskola

A TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLÁK RÉSZVÉTELE AZ ÁLTALÁNOS
ISKOLAI TANÁROK ÉS TANÍTÓK TOVÁBBKÉPZÉSÉBEN

1./ A továbbképzés fogalma

Továbbképzésen értünk minden szervezett vagy spontán, iskolarendszerű, tanfolyami vagy egyéni, rendszeres vagy alkalmoszerű tanulást, illetve tanítást /oktatást/, amely a szakemberek /esetünkben a pedagógusok/ általános műveltségének, szakmai tudásának és módszertani kultúráltságának korszerű szinten tartását vagy magasabb szintre emelését célozza, illetve végzi. Ebben az értelemben tehát a továbbképzés szót a posztgraduális képzés kifejezés /'már megszerzett, rendszerint egyetemi fokozat utáni továbbképzés' - vö.: Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára, Akadémiai Kiadó, Bp. 1979./ szinonimájaként használjuk.

A meghatározásból következően a továbbképzés formáját tekintve lehet egyéni vagy kollektív. Az egyéni továbbképzés folyhat szervezett keretek között /egyetem, főiskola, esti egyetem, doktori cím megszerzése/ és nem szervezett keretek között /spontán módon/ pl. publikálás, előadásokon való részvétel, a szakirodalom rendszeres olvasása/. A kollektív formára csak szervezett keretek között /tanfolyami jelleggel/ kerülhet sor.

A célját és tartalmát tekintve lehet speciális /pl. pedagógiai-módszertani, szaktárgyi, ideológiai/ vagy komplex.

Mit tettek a tanárképző főiskolák az általános iskolai tanárok kollektív /speciális és komplex/ posztgraduális képzésének elősegítése érdekében, illetve milyen segítséget nyújthatnak annak továbbfejlesztéséhez? A továbbképzés egyéb említett fajtáinak /pl. az un. oklevélszerző képzési formáknak/ a szervezeti keretei adottak.

A továbbiakban tehát - elfogadva a köznyelvi szóhasználatot - a posztgraduális képzésnek ezt a fajtáját nevezzük továbbképzésnek

7. A tanárképző főiskolák eddigi részvétele a pedagógusok továbbképzésében

A tanárképző főiskolák az eddigiekben is tevékenyen segítették a továbbképzést. Részvételük fő formáit az alábbiakban foglalhatjuk össze:

- a./ A főiskolai tanszékek oktatói a továbbképzési kabinetek egyedi felkérései alapján rendszeresen tartottak időszerű szaktárgyi, szakmódszertani, pedagógiai-pszichológiai, valamint ideológiai témájú előadásokat általános iskolai tanárok, tanítók számára.
- b./ Segítették az új tantervek bevezetéséhez kapcsolódó alaptanfolyamokat /matematika, anyanyelvi, oktatástechnikai, rajz/.
- c./ A megyék által szervezett és lebonyolított kétéves komplex tanfolyamokon mint előadók, vitavezetők és szakmai tanácsadók működtek közre.

d./ Segítették az egyéves szakmai-módszertani tanfolyamokat.

e./ Folyamatosan részt vettek a tágabb értelemben vett továbbképzési alkalmakon /pl. zenei, képzőművészeti, irodalmi zsűrizés és elemzés; nevelők akadémiaja; esti egyetemi művelődéspolitikai kurzusok/.

Az említett továbbképzési formákban való részvétel eredményeként a főiskolák oktatói az általános iskolai nevelők széles rétegeinek nyújtottak konkrét segítséget szakmai és pedagógiai ismereteik szinten tartásához, illetve továbbfejlesztéséhez. Jellemző adat, hogy egyetlen főiskolán /BGYTKF/ csupán a kétéves komplex tanfolyamon 100-120 fő vesz részt kurzusonként, és hasonló a helyzet a többi intézményben is.

A végzett munka és az eredmények ellenére a pedagógusképző intézmények részvétele a továbbképzésben nem kielégítő, további lehetőségek kimunkálása vált szükségessé. Ahhoz azonban, hogy erre vonatkozóan javaslatot tehesünk, általánosabb szempontokat figyelembe véve is meg kell vizsgálnunk a továbbképzés jelenlegi helyzetét.

3./ A továbbképzés jelenlegi problémái

Annak ellenére, hogy a megyei továbbképzési kabinetek és a tanárképző főiskolák részvételével eddig is sor került az általános iskolai tanárok továbbképzésére, az OPI pedig országos szinten foglalkozik ezzel a kérdéssel, a pedagógusok továbbképzésének színvonala és hatékonysága nem éri el sem a más területen működő hazai értelmiség továbbképzésének színvonalát /vö.: az Orvos Továbbképző Intézet, a Közgazdász Továbbképző Intézet, a Jogi Továbbképző Intézet, a Mérnök Továbbképző Intézet tevékenységével/, sem a legtöbb szocialista, illetve

fejlett tőkés állam pedagógus-továbbképzési rendszerének hatékonyságát. Ezért fogalmazta meg az MSZMP KB állásfoglalása a közoktatás helyzetéről /1982.április 7./ a következő javaslatot: " A Művelődési Minisztérium dolgozzon ki átfogó programot a pedagógusképzés mai rendszerének korszerűsítésére, a pedagógusképzés és továbbképzés feltételeinek javítására. Létre kell hozni a pedagógus továbbképzésnek a pedagógusképzésre épülő szervezeti rendszerét, amely biztosítja a már működő pedagógusok szakmai pedagógiai fejlődését és amely egyben ösztönöz is a szakmai önképzésre és önművelésre."

Az idézet - a feladat meghatározása mellett - ugyan utal a jelenlegi problémákra is, mégis célszerűnek látszik azok részletező felsorolása:

- 1./ A pedagógus továbbképzés nem épül szervesen a pedagógus alapképzés rendszerére.
- 2./ A továbbképzésre nem egységes célrendszeren alapuló, szervezetileg is egységes koncepció alapján kerül sor.
- 3./ A gyakorló pedagógusok körében sem erkölcsileg, sem anyagilag nincs biztosítva a továbbképzés presztízse.
- 4./ Nincs tisztázva az érintett intézmények /OPI, megyei továbbképzési kabinetek, az alapképzést végző intézmények/ feladata, hatásköre.
- 5./ Hiányzik az országos szintű, egységes és gyakorlati irányítást is magára vállaló központi szervezet vagy testület.
- 6./ Nem biztosított a továbbképzéssel kapcsolatos feladatokat végző szakemberek erkölcsi és anyagi megbecsülése.

4./ A továbbképzés átszervezésére vonatkozó javaslatok
összegezése, az átszervezés során jelentkező problémák

Az említett feladatok megoldása közül elsődleges fontosságúnak a szervezeti keretek kialakítása látszik, hiszen mindaddig, amíg hiányzik az országos irányító központ, amíg nem tisztázottak az érintett intézmények feladatai, együttműködésük szabályai, nem várhatunk eredményeket. Szükség van tehát a továbbképzés szervezeti központjának létrehozására. Ennek egy olyan minisztériumi alárendeltségű, országos irányító szervnek kell lennie, amely az előirt továbbképzés folyamatosságát és hatékonyságát a megyei kabinetek útján a különböző intézmények tevékenységének összehangolása révén országos méretekben biztosítani képes. A továbbképzés szakmai központjaként megfelelő körzetkijelöléssel egyértelműen a pedagógusképző intézményeket kellene tenni.

A szakmai központok kialakításával kapcsolatban merül fel az első megoldásra váró nehézség. A pedagógusképző intézmények a jelenlegi adottságok mellett nem képesek ellátni a magasszintű továbbképzéssel együttjáró feladatokat. Az átlagosan heti 12 órában, olykor 14 órában tanító, többségében széleskörű társadalmi tevékenységet és elmélyült kutató munkát kifejtő oktatói gárdától nem várható, hogy valóban hatékonyan lássa el a továbbképzésből adódó feladatokat.

A szervezeti és szakmai központok számára biztosítani kellene azokat a pénzügyi eszközöket, amelyek lehetővé teszik a megfelelő továbbképzési anyagok, dokumentumok, szakirodalom elkészítését és terjesztését, a tanfolyamok megszervezését, a továbbképzéssel foglalkozó szakemberek anyagi megbecsülését.

Az anyagi eszközök biztosítása jelenti tulajdonképpen a második megoldásra váró problémát. Hazánk közismerten nehéz gazdasági helyzetében nem várható a közoktatás irányítóitól, hogy épp most tudnak jelentős összegeket fordítani a továbbképzésre. Ugyanakkor feltételezhető, hogy az a keret is elegendő lenne egy hatékonyabb továbbképzési rendszer kialakításához, amelyet eddig is ilyen célra fordítottunk, ha felhasználására nem a jelenlegi elaprózott, szétforgácsolt formában, hanem nagyon céltudatos, központi irányítással /vö.: a szervezeti központ feladata/ kerülne sor.

A továbbképzés szervezeti keretének részletes kidolgozása a szervezeti központnak, a tematika meghatározása pedig a szakmai központnak a feladata lenne, az előzetesen megállapított együttműködési feltételek és a pedagógusok munkáját felügyelő igazgatási szervek igényeinek figyelembe vételével. Itt tehát erre vonatkozóan is csak vitaindító javaslatot lehet tenni.

A továbbképzésnek szervesen kellene épülnie az alapképzés rendszerére. Az általános iskolákból származó visszajelzések szerint a főiskolákról kikerülő fiatal nevelők elméleti /világnézeti, pedagógiai-módszertani és szakmai/ felkészültsége jó. A fejlődés ellenére kisebb-nagyobb problémák vannak a gyakorlati ismeretekkel, ami természetes is, hiszen ezek biztonságos megszerzésére csak az első évek gyakorlati tapasztalatai alapján kerülhet sor. Másrészt a pedagógiai és a szaktudományok területén még a mai gyorsütemű fejlődés mellett is csak kb. 10 évenként kell számolnunk egy-egy tudományágnak olyan szintű megújulásával, amelyet már az oktatási gyakorlatnak is feltétlenül követnie kellene. Ezért az látszik célszerűnek, hogy az első továbbképzési kurzus megszervezésére a négyéves gyakorlattal rendelkező pedagógusok számára az ötödik évben kerülne sor, egyszemes-

terem időtartammal. A meghatározott szolgálati évhez itt is és a későbbiekben is célszerű lenne a lehetőségek szerint ragaszkodni, mert egyébként szervezési nehézségek adódhatnak. Az első kurzus esetében természetesen annyi választási lehetőséget lehet hagyni, hogy a beiskolázásra az első vagy a második szemeszterben kerüljön sor. Ebben a szakaszban azokkal a konkrét gyakorlati problémákkal kellene foglalkozni, amelyekkel a fiatal nevelők - a tőlük származó információk alapján - az iskolai életben találkoznak.

A komplex továbbképzésre kétszemeszteres, egyéves levelező képzés keretében a pályafutás 10. /indokolt halasztási kérelem esetében a 15./ és 20. évben kerülne sor. Az első /az egész rendszert tekintve második!/ szakasz kötelező, az utolsó pedig fakultatív jellegű lehetne. Ekkor az érintett tudományágak fejlődésének elméleti áttekintése lenne az alapvető feladat. A komplex továbbképzés első szakaszát szakdolgozat-készítéssel és beszámolóval, a második /fakultatív/ szakaszt viszont magas követelményt támasztó összetett vizsgával kellene zárni.

A pedagógus továbbképzésének "programozásáért" a továbbképzéssel foglalkozó alapidokumentum által meghatározott jogkörben a munkahelyi vezető /iskolaigazgató/, az iskola szakmai munkaközössége és az illetékes szakfelügyelő együttesen lenne felelős. Ők döntenének - ugyancsak az alapidokumentum által meghatározott feltételeket figyelembe véve - arról is, hogy kik kaphatnak felmentést a kötelező továbbképzés alól. Erre pl. akkor kerülhetne sor, ha a nevelő példamutató iskolai tevékenység mellett az egyéni továbbképzés valamelyik formájában vesz részt, tehát egyetemi tanulmányokat folytat, doktori értekezést készít, vagy igazolja, hogy az előző

évek során jelentős publikációs és kísérletező tevékenységet végzett.

A harmadik súlyosnak tűnő gondot a továbbképzés presztizsének megteremtése jelenti. Ez csak anyagi és erkölcsi elismerés útján képzelhető el, és csak a széleskörű posztgraduális képzés hasznosságának, fontosságának és tekintélyének megteremtésén belül, annak részeként vizsgálható. Mivel a posztgraduális képzésnek az alapképzésre kell épülnie /vö.: 2.fejezet/, az elismerés szempontjából is az a kiindulási pont, hogy a pedagógus /a jelen esetben az általános iskolai tanári/ szakképzettség megfelelő tekintéllyel bír-e. Az erkölcsi elismerés fokára legfeljebb csak szociológiai felmérésekből, illetve a mindennapi tapasztalatból következtethetünk. Ma talán még elfogadható szintűnek, de mindenképpen süllyedő tendenciájúnak kell tartanunk. Az anyagi megbecsülést csak akkor értékelhetnénk így, ha a kezdő pedagógus fizetése ugyanolyan összeget tenne ki, mint a hasonló iskolai végzettséggel rendelkező más területen működő szakembereké. A jól képzett kezdő pedagógusok anyagi és erkölcsi megbecsülésének emelése után a mainál határozottabb formában lehetne megkövetelni a fiatal általános iskolai tanároktól a valóban hatékony továbbképzés iránti fokozottabb igényt. A speciális továbbképzési formában való eredményes részvételt, vagy az azzal egyenértékűnek tekinthető egyéni tevékenységet kulcsszám-módosítással és az automatikus alapteremelés összegének megfelelő rendkívüli fizetésemeléssel kellene elismerni. Ilyen feltételek biztosítása mellett azok a nevelők, akik továbbképzési kötelezettségüknek nem tesznek eleget, természetesen nem részesülnének az azzal együttjáró /anyagi és erkölcsi/ elismerésben. A magasabb szintű, fakultatív szakasz elvégzésének elismeréséhez azonban /amint nem egy egyéni továbbképzési forma keretében nyújtott teljesítmény kellő értékeléséhez sem/ a

ma rendelkezésre álló - FÉSZK nem elpárolgott, a pedagógus-pálya /a viszonylag terényebb anyagi lehetőségek mellett/ azért is kezd elvonzítani, különösen a férfiak körében, vonzóerejét, mert - minden más értelmiségi pályától, sőt az egyéb szakképzettséget igénylő pályák jelentős részétől eltérően - nem biztosít az egyéneket a szakterületen belül kifutási lehetőséget. Egy általános iskolai tanító vagy tanár, ha egész életében hivatását kívánja gyakorolni, legfeljebb mint igazgató, igazgatóhelyettes, szakfelügyelő "csinálhat karriert", de már ezekben az esetekben is fennáll annak a veszélye, hogy eltávolodik a szakmájától, adminisztrációs tevékenysége válik meghatározóvá. Mindenképpen hasznosnak látszana az elismerés megteremtése a szakmai tevékenységen belül, pl. bizonyos címek/érdemes tanár, tanító; tanügyi tanácsos, tanügyi főtanácsos/ adományozásával. Ezek feltételeként lehetne megjelölni - a példamutató gyakorlati /oktató-nevelő/ tevékenység mellett - a posztgraduális képzés magasab szintű formáiban /pl. a komplex továbbképzés második szakaszában/ való részvételt. A címeknek bizonyos tanácsadói jogkörrel és anyagi elismeréssel /pl. 5-10 %-kal magasabb alapfizetés; kiemelt óradíj/ kellene járnia.

5./ Hogyan illeszkedik be a javasolt továbbképzési forma az általános iskolai tanárok posztgraduális képzésének egészébe?

Eddig egy olyan optimális tanfolyamszerű továbbképzési rendszert vázoltam fel, amely alapját képezhetné a pedagógusok diplomamegújító továbbképzési tevékenységének. Bár erre utaltam, mégis szükség van arra, hogy nagyon egyértelműen leszögezzük: az ún. kollektív /speciális és komplex/ továbbképzési forma csupán egyik fajtája a pedagógusok széles értelemben vett posztgra-

duális képzésének. Alapvetőnek az egyéni érdeklődésük-
ből származó, öntevékeny továbbképzési formákat kell
tekinteni. A munkahelyi és a szakmai vezetőknek az
egyéni érdeklődés kialakulásához kell elsősorban se-
gítséget nyújtani. A kiemelkedő gyakorlati /oktató-
nevelő/ munka értékelése mellett az ilyenfajta tevén-
kenységet kell mindenekelőtt a rendelkezésükre álló
lehetőségek szerint anyagi és erkölcsi elismerésben
részesíteni. Az érdeklődés felkeltésénél pedig mind a
továbbképzések országos és megyei szervezői, mind a
felsőoktatási intézmények segítséget nyújthatnának
úly módon, hogy pl. szakirodalmi ajánlólistákat készí-
tenének, fokozottabb mértékben támaszkodnának a külön-
böző társadalmi szervek /pl. MTESZ, TIT, MAPRJAL/
munkájára, a lehetőség szerint összehangolnák a peda-
gógus-továbbképzés szempontjából érdekes rendezvénye-
ket; felhívnák azokra a nevelők figyelmét. A kötelező
jellegű, kötöttebb tanfolyamszerű továbbképzési forma
m megszervezése azonban még ideális körülmények között
is ajánlatos lenne, hiszen ez éppen azok számára biz-
tosítana tanulási lehetőséget, akikből hiányzik az
egyéni kezdeményezőkézség.

5./Javaslat a feladatok elvégzésének ütemezésére

- 1./ A Művelődési Minisztérium alakítaná meg a szervezeti központot, tehát kinevezné az általános iskolai neve-
lők továbbképzéséért felelős testület elnökét, titká-
rát és tagjait, vagy megbízná ezzel a feladattal vala-
mely már működő intézmény arra alkalmas szervezeti
egységét.
- 2./ A Továbbképzési bizottság kidolgozza a továbbképzéssel
kapcsolatos alapelveket, illetve annak rendszerét.
M megszervezi az intézmények közötti együttműködést.

Konkrét javaslatot tesz a továbbképzéshez szükséges anyagi eszközökre. Kidolgozza az anyagi és erkölcsi elismerés formáit. Megküldi a továbbképzés szabályaira vonatkozó alapidokumentumot az érintett intézményeknek és megjelenteti annak szövegét a Művelődésügyi Közlönyben.

3./ A szervezeti központ és a szakmai központok együttműködése révén elkészülnek és kiadásra kerülnek a szükséges dokumentumok /pl. ajánlólisták/ és a tanfolyamok tematikái.

4./ Az új továbbképzési rendszer bevezetése.

A feladatok dátumszerű ütemezésére csak sok más folyamatban lévő reformtevékenység figyelembe vételével, az országos irényítő szervek egyeztetése révén kerülhet sor.

ZÉTÉNYI IMRE
tanszékvezető főiskolai tanár
Debreceni Tanítóképző Főiskola

A PÁLYAKEZDÉS TAPASZTALATAI

1982. november második felében kérdőívvel kerestük meg a Főiskola nappali tagozatán 1981-ben végzett volt hallgatóinkat, azzal a céllal, hogy megkíséreljük feltárni a pályakezdés tapasztalatait, a munkahelyi fogadtatás körülményeit, a kezdés időszakának nehézségeit, kudarcait és sikerélményeit. Vizsgáltuk azt, hogy volt hallgatóink milyen településekre áramlanak, megkíséreltük feltárni az orientálódás okait. A felmérés alapján bemutatjuk anyagi körülményeiket, szabadidejük felhasználásának módjait, társadalmi tevékenységüket és társas kapcsolataikat. Külön fejezetet szentelünk a Főiskola szakmai felkészítő munkájával kapcsolatos megnyilvánulások és javaslatok elemzésére, hogy azok konzekvenciáit a képzésben hasznosíthassuk.

1981-ben 186 fő államvizsgázott a nappali tagozaton. Nem rendelkezünk megbízható címlistával, ezért 46 esetben a szülők címén próbáltunk kapcsolatot teremteni. 16 kérdőív visszajött, mert a címzett ismeretlen. A beérkezett és kitöltött 73 kérdőív 42.9 %-os / a szülőkhöz küldötték levonásával 58.9 %-os/ eredményt jelent. Ez az arány alkalmas arra, hogy tendenciákat, megállapításokat fogalmazhassunk meg.

A beérkezett kérdőiveket logikai és matematikai módon ellenőriztük, a nyílt kérdésekre kapott válaszok gondos tanulmányozása után kódutasítást készítettünk. A válaszokat jelző kódokat egy-egy kartonra rögzítettük

/ezzel 66 kérdésre kaptunk választ, illetve válaszcsoportot/. Kézi táblázással végeztük az alapösszesítést, kombinációs táblázatok készítésével az újabb összefüggések feltárására vállalkozhattunk. /A viszonyszámokat zsebszámológéppel egy tizedesig jelöltük, melynek következtében az oszlopok végösszege a 100 %-tól néhány tizeddel eltérhet./

A vizsgálat eredményeiről

A válaszolók döntő többsége /94.5 %/ nő, csupán 4 fő férfi. Míg a férfiak mindegyike házas /feleségük pedagógus/, a nők közel kétharmada /68.2 %/ egyedül él.

A nők házastársának foglalkozása:

pedagógus	1	4,5 %
egyéb értelmiség	5	22,8 %
alkalmazott	3	13,6 %
fizikai dolgozó	9	40,9 %
fizikai /egyéni/	2	9,1 %
iskolai tanuló	2	9,1 %

A házastársak iskolai végzettsége nők esetében: 31,7 % felsőfoku, 45,5 % középiskola, 22,8 % szakmunkás-képző. A házas férfiaknak még nincs gyermekük, 5 házas és 1 különélő nőnek van 1-1 gyermeke /8,2 %/.

Érdekes összefüggést tapasztaltunk a családi állapot és a település nagysága között. Minél kisebb településen dolgoznak, annál nagyobb a házasok aránya: nagyvárosban 22,2 %, egyéb városban 38,5 %, községben 45,5 %. Feltételeztük, hogy ennek oka a lakáskörülmények alakulásával kapcsolatos, de ez csak részben nyert igazolást. A községekben és nagyvárosokban dolgozó házasok kétharmada önálló lakással rendelkezik, az egyéb városban dolgozók ötödének van önálló lakása. A házas férfiak 3/4-e dolgozik

községben, 1/4-e egyéb városban, a házas nők 27,3 %-a nagyvárosban, 18,2 %-a egyéb városban, és 54,5 %-a községben dolgozik. Az egyedülélők viszont a nagyvárosokat részesítették előnyben munkavállalásuk során: 44,7 %-uk a fővárosban, vagy megyeszékhelyen dolgozik.

Feltűnően alacsony a tanítói pályán a férfiak aránya /már a jelentkezés idején és a felvétel után is/, ami a pálya megbecsültségének mértékét is jelzi. Általánosítható tapasztalat az, hogy ha egy-egy pálya anyagi megbecsültsége, társadalmi rangja más foglalkozásokhoz képest kedvezőtlen, akkor a férfiak csökkenő érdeklődést tanusítanak, arányeltolódás figyelhető meg a nők között a nők javára.

Volt férfi hallgatóink fizetése 2.500 - 3050.-- Ft.-ig: átlag 2.737.-- Ft. Volt lányaink házastársának fizetése: 2.400 -tól /pedagógus/ 10.000.--Ft.-ig /szobafestő/, átlag: 3.832.--Ft. Az átlagok közel 1.100.--Ft.-os különbsége talán azt is érthetővé teszi, hogy volt fiaink 50 %-a jelenlegi tapasztalatai birtokában nem választaná ismét ezt a pályát.

Volt hallgatóink jelenlegi munkahelyének alakulása és tanulmányaik megkezdése előtti lakhelyük erőteljes összefüggést mutat.

jelenlegi m.hely	lakóhelyük tanulmányaik kezdetén											
	nagyv. sz.	17 %	város. sz.	9 %	közs. sz.	45 %	tanya. sz.	1 %	0.v. sz.	1 %	össz. sz.	100 %
nagyv.	14	82,4	-	-	12	26,7	1	100	-	-	27	37,0
város	1	5,9	8	88,9	4	8,8	-	-	-	-	13	17,5
község	2	11,7	1	11,1	29	64,5	-	-	-	-	31	41,5

Amint az adatokból kitűnik, a legnagyobb eltérés a községekből /tanyáról/ indultak esetében tapasztalható, több mint egyharmaduk nagyobb településre ment dolgozni, mint ahonnan indult. Községeink így is legnagyobb arányban a volt falusiak közül kaphatnak tanerőt. Volt hallgatóink végzés után olyan nagyságu településre orientálódnak döntő többségben, ahonnan indultak.

Megérdeklődtük azt is, hogy tanulmányaik idején milyen elhelyezkedést terveztek. Volt hallgatóink 1/3-a sem tervezett községi munkahelyet. A községből származók 55,5 %-a is nagyobb településre szeretett volna kerülni.

tervezett munkahely	lakóhelyük tanulmányaik kezdetén											
	nagyv. sz.	17 %	város. sz.	9 %	közs. sz.	45 %	tanya. sz.	1 %	O.v. sz.	1 %	Össz. sz.	73 %
nagyv.	16	94,1	-	-	10	22,2	1	100	-	-	27	37,0
város	-	-	8	88,9	15	33,3	-	-	1	100	24	32,9
község	1	5,9	1	11,1	20	44,5	-	-	-	-	22	30,1

A tervezett és tényleges munkahely közötti eltérés olyan prognózist sejtett, mely szerint a városba áramlással a következő időszakban is kell számolnunk, hacsak erőteljes megtartó erő nem ellensúlyozza azt. A munkahely változtatási szándék is az előző feltevést igazolja. A községekben a legkisebb azoknak az aránya, akik nem terveznek munkahelyváltoztatást /41,6 %/. A változtatási szándék a település nagyságával párhuzamosan növekszik: városban: 53,8 %, nagyvárosban: 63 %.

A fizetések és mellékjövedelmek nagysága nem indokolja a nagyobb települések preferálását.

<u>Fizetés</u>	<u>-tól-ig</u>	<u>átlag</u>
Főváros, megyeszékhely	2650-3800	2756
egyéb város	2500-3200	2842
község	2600-/3750/5000	2987

<u>Tulóra</u>	<u>-val rendelkezők</u>	<u>össz.fő átlag</u>
nagyváros	200-1600	
22 fő	451	27 fő 367
város	176-1200	
9 fő	325	13 fő 249
község	100-3400	
28 fő	508	33 fő 431

Mellékfoglalkozás

nagyváros	300-1200	7 fő 545
egyéb város	-1200	1 fő 1200
község	50-1200	9 fő 372

Illetményföld

község	250-100	15 fő 363
--------	---------	-----------

Örömmel tapasztaljuk, hogy az anyagi tényezők vonatkozásában a községben dolgozók előnyösebb helyzetben vannak városi kollégáiknál /kivéve a mellékfoglalkozást, amit viszont az illetményföld jövedelme némileg kompenzál. Ezt bizonyítja az egy főre jutó havi jövedelem is.

nagyvárosban:	1425-4900	27 fő: 3294.--
egyéb város:	2600-4750	13 fő: 3307.--
község:	1500-6850	33 fő: 3642.--

Kis mértékben ugyan, de a községben dolgozók lakás-
körülményei is jobban alakulnak, mint a városban. Önálló
lakásban lakik nagyvárosban: 25,9 %, egyéb városban: 23,1 %
községben: 30,3 %. A település nagysága összefüggést mutat
azzal, hogy volt hallgatónk a munkahelyén lakik-e vagy sem.
Legnagyobb arányban /96,3 %/ a nagyvárosban dolgozók laknak
munkahelyükön, csupán 1 fő jár be kisebb településről. Az
egyéb városokban dolgozók 84,6 %-a, a községiek 63,6 %-a
lakik munkahelyén. Az utóbbiak közel egyharmada /30,3 %/
jár ki nagyobb településről a községbe.

A házastársak fizetésének átlagában vezetnek a
nagyvárosiak: 4275.--Ft-tal, a községiek: 3980.--Ft.-os
és az egyéb városiak: 3240.--Ft.-os átlaga előtt.

Közismert tény viszont, hogy a különböző település-
típusok által kínált művelődési lehetőségek a lakosság
- köztük a tanítók - kulturális életének nagyfokú egyenlőt-
lenségét eredményezhetik. Falun nincs színház, hangverseny,
vitkább a kiállítás, a mozi sem kínál olyan választási le-
hetőséget, mint a városi filmszínházak. A szervezett tovább-
tanulásban is serényebbek voltak a városiak /26-23 %/, mint
a községben dolgozók /9,1 %//.

Volt hallgatóink 90,3 %-a iskolában dolgozik,
8,2 %-a közművelődési intézményben, 1 fő ujságíró, s ennek
alapján örömmel lehet megállapítani, hogy képzettségüknek
megfelelő munkakörben dolgoznak. Felmérésünk adatai jól ér-
telmesen visszejelzik az általános iskolai oktató-nevelő
munkában bekövetkezett és egyre általánosabb változásokat.
A válaszolók fele sem tanít minden tárgyat alsótagozati
osztályban /49,3 %/, sőt közülük is néhányan más osztály-
ban szakkollégiumoknak megfelelő készségtárgyat tanítanak.
Napközis beosztásban 8,2 %-uk dolgozik. Feltűnően növekedett
a tantárgyesoportos és iskolaotthonos beosztásban dolgozók

aránya /28,7 %/, ami azért is örvendetes, mert mindegyikük sikerrel kamatoztathatja a szakkollégiumi képzés során szerzett ismereteit. Korrekciós osztályban 4,1 %-uk tanít.

Elfogadható mértékű körökben a munkahely-változtatás aránya /12,3 %/, ami azzal is magyarázható, hogy kevés ideje dolgoznak, s mert a pályakezdőkre érvényes rendelet is korlátozza a merészebb arányu mozgást. A munkahely változtatás eredményeinek ismeretében nincs jogunk ítéletet alkotni volt hallgatóink munkában való kitartásáról mindaddig, amíg közelebbről meg nem ismerjük azokat a körülményeket és okokat, amelyek befolyásolják az egyének sorsának alakulását, melyek változtatásra kényszerítenek, vagy a felkinál - jobb perspektívát biztosító - lehetőséggel való élésre készítetnek.

Figyelemre érdemes az, hogy a jelenleg nagyobb településen dolgozók változtattak eddig munkahelyet nagyobb arányban /nagyvárosban: 14,8 %, egyéb városban: 15,4 %, községben: 9,1 %/. A munkahely-változtatás indokai között a jobb munkakörülmények vezetnek 30,7 %-os arányban, s ezt a családi ok, és a magasabb fizetés követi 23,1,-23,1 %-kal. A kényszerhatás /szerződése lejárt/ csupán 7,7 %-os arányban érvényesült. Egy-egy esetben szerepel az okok között a lakás és a magasabb munkabér.

Óvatosan érdeklődtünk arról, hogy a következő öt évben szándékukban áll-e munkahelyet változtatni és milyen okból. Bár tudjuk azt, hogy a szándék és a tényleges realitás eltérhetnek egymástól, az eredmények rögzítése mégsem fölösleges. Nem akar változtatni 51,3 %-uk. A változtatás okai között családi okok vezetnek kiemelkedő arányban /17,8 %/, melyet a "lakás" és "magasabb fizetés" követ 8,2-8,2 %-kal. A családi ok és a lakás említése átlag fölötti a községekben és egyéb városokban dolgozók között.

A "nagyobb fizetést" viszont a nagyvárosban dolgozók említették feltűnően sokan /18,5 %, itt a legkisebb a bérátlag/ Megnyugtató az, hogy a sérelem, a munkahelyi konfliktus az okok között a legkisebb /1,3 %/. A községben dolgozók 8,3 %-a városba akar kerülni.

Bár a munkahely-változtatási szándék okai között az objektív körülményekből eredőek vezetnek, mégis ha a vándorlást, és az abból származó hátrányokat csökkenteni kívánják a munkaadók, jelenlegi munkahelyükön kell számukra olyan pszichikai klímát, tárgyi-anyagi feltételeket teremteni, amely leszereli-, csökkenti az elvagyódást.

Az anyagi helyzet

A fizetés mértéke, más foglalkozási csoportokhoz viszonyított aránya közvetlen hatással van az emberek munkahelyi közérzetére, megelégedettségére, vagy elégedetlenségére. A főfoglalkozásból származó fizetés a társadalom csaknem minden rétegénél a létalap meghatározó része, s ennél fogva jelentősen befolyásolja az életforma alakulását, az élet-szinvonalat, a lakáshelyzetet, a fogyasztás alakulását, sőt még a presztizst is.

Volt hallgatóink fizetésének összehasonlítása más rétegek fizetésével torz eredményeket mutatna azért is, mert a fizetések alakulásában jelentős szerepe van a munkában eltöltött éveknek, a felhalmozott tapasztalatnak. A KSH egyes rétegekre vonatkozó adatai a nyugdíj előtti korosztályok fizetését is magukba foglalják, volt hallgatóink pedig valamennyien fiatalok, pályakezdők. Összehasonlításra csak a házastársak és a más munkakörben dolgozók adatai adnak lehetőséget.

A fizetések alakulása /1982.november második felében/

	<u>-től-ig</u>	<u>átlag</u>
volt hallgatóink	2500-3800/ill.5000/	2848
házastársak		
- pedagógus	2400-3150	2710
- apparátusi dolg.	-5100	5100
- egyéb értelmiség	3600-4200	3868
- alkalmazottak	3300-3400	3350
- fizikai dolgozó	3000-10000	4555
		<hr/>
		Összesen: 3832
más munkakörben dolgozók		
	2600-5000	3350
volt hallgatóink közül		
egyedülélők:		
nagyváros	2700-3800	3011
egyéb város	2600-3200	2819
község	2600-5000	2997
házasok:		
nagyváros	2650-2950	2800
egyéb város	2500-3200	2850
község	2600-3750	2977

A házastársak fizetése közel 1000.--Ft.-tal volt magasabb hallgatóink átlagbérénel /2848.--/, melyben benne foglaltatik a más munkakörben dolgozók átlagában több mint 500.--Ft.-tal magasabb fizetés is. Volt hallgatóink fizetésének átlagánál csak a pedagógus házastársak átlagbére kisebb!/, minden más kategóriában 502-1020 1707-2552 Ft.-tal magasabb. /Érdekességként

meg kell még jegyeznünk, hogy volt férfi hallgatónk fizetésének átlaga 2737.--Ft./2500-3050-ig/, ami nem éri el a nők átlagbérét./

Mellékfoglalkozása összesen 17 főnek van /23,3 %/, ami nagyvárosban átlag 545.--Ft., 1 főnek egyéb városban 1200.--Ft., a községekben pedig átlag 372.--Ft. jövedelemkiegészítést jelent. A más munkakörben dolgozó 7 fő közül csak egynek van 900.--Ft.-os mellékfoglalkozása.

Volt tanítványaink a pályakezdés éveiben szerényebb mértékben vállalhatnak mellékfoglalkozást /jóllehet szükségük lenne a jövedelem-kiegészítésre/, a vállalkozók is /1 fő kivételével:takarítás/ hivatásukból eredő elfoglaltságot jelöltek meg: 9 korrepetál, 3 öntevékeny csoportot vezet, 2 edző, 1 iskola: könyvtáros, 1 KISZ képzési felelős /1 fő két mellékfoglalkozást jelölt meg/.

Rendszeres jövedelem-kiegészítést jelent még a tulórából és helyettesítésből származó óradíj /59 fő: a tanítók 90,8 %-a 456.--Ft./hó, és a községben dolgozók közül 15 főnek / az ott tanítók 45,5 %-a/ 363.--Ft. az illetményföldből származó jövedelme. Nem találni arra magyarázatot, hogy a falun tanítók több mint felének miért nincs illetményföldje! Megjegyzésre érdemes talán, hogy a házastársak mellékfoglalkozásából eredő keresete 700.--Ft. volt tanítványaink 545.--Ft.-os átlagával szemben, és illetményföldjük 200-1700.--Ft.-os határok között havi 735.--Ft./363 Ft. a tanítóké/.

Az egy főre jutó havi jövedelmet a fizetés és mellékkeresetek alapján számítottuk, s nem vettük figyelembe a különböző társadalmi juttatásokat. Volt hallgatónk havi jövedelmének átlaga: 3405.--Ft. Az egyedülállók átlagjövedelme 391 Ft-tal magasabb a családosokénál, a falun dolgozók 348 Ft-tal előnyösebb helyzetben vannak jövedel-

müket illetően a nagyvárosban dolgozó kollegáiknál.

családi állapot	jövedelem/Ft/			
	nagyváros:27	város: 13	község:33	Össz:73
egyedül élők	3000-4900	2600-4750	2900-6850	3593
átlag	3617	3265	3709	
házasok	1425-3700	2825-3760	1500-6500	3202
átlag	2160	3373	3560	
Össz:	3294	3307	3642	3405

A más munkakörben dolgozók jövedelme: 2600-5500, átlag: 3642.

Az iskolákban tanítók fizetésének alakulásánál is feltűnt az 1300 Ft-os különbség /a végzett munka társadalmi értéke vajon indokolt-e ekkora eltérést, különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a 3800 Ft-os legmagasabb fizetést a nagyvárosi munkahely biztosítja/. Az egy főre jutó jövedelem tekintetében még merészebben széthúzódik a skála: 1425 Ft-tól 6850 Ft-ig. Van tehát olyan hallgatónk, akinek az egy főre jutó jövedelme csaknem ötször annyi, mint egy volt évfolyamtársának.

A keresettel való elégedettséget firtató kérdésünkre az "igen" és "nem" válaszlehetőségeken kívül az átmeneti megoldást a "részben"-t is jelölhették. Szociológiai törvényszerűség az, hogy ilyen esetekben a középső alternatívát részesítik előnyben nagyobb arányban. Ezen feltevésünk igazolást nyert. 54,7 %-uk részben elégedett, de 1,4 %-kal nagyobb az elégedetlenek tábora, mint az elégedetteké (23,3-21,9)%. Az adatok faggatása során az a feltételezésünk nyert igazolást, hogy a keresettel kapcsolatos szub-

jektív döntést mindenekelőtt a fizetések objektív mértéke határozza meg. Az elégedettek köre 2650-3800 /ill.5000/Ft. között, átlag 3215.--Ft., az elégedetleneké: 2600-3000-ig: 2835.--Ft. A férfiak fele nincs megelégedve keresetével, amit a 2500-2700 Ft.-os fizetés indokol.

Minden település típusban a részben elégedetteknek a tábora a legnagyobb, de szembetűnő, hogy a nagyvárosban dolgozók egyharmada elégedetlen, ugyanakkor itt a legmagasabb a keresetükkel elégedettek aránya is /29,6 %/.

Lakáskörülményeikről már esett szó. 27,5 %-uk rendelkezik önálló lakással. Legtöbben szüleiknél /46,6 %/ és ideiglenes szolgálati férőhelyen laknak /13,7 %/- ebben a városok nagyobb arányt képviselnek. Albérletben csak a nagyvárosokban és a községben dolgozók laknak, az összesből 10,9 %-ban. A házasok 61,4 %-ának-, az egyedülélők 8,5 %-ának van önálló lakás. A házasok egyharmada /30,8 %/ a szülőknél-, 1 fő rokonnál, 1 pedig ideiglenes szolgálati férőhelyen lakik. Az egyedülélők több mint fele /55,4 %/ szülőknél, 19,1 %-uk szolgálati férőhelyen, 17 %-uk pedig albérletben lakik.

A legkevesebb bért - 72.--Ft-ot - szolgálati férőhelyen, legnagyobb összeget: 3000.--Ft saját tulajdonu lakásban fizetik. Az átlag 855 Ft. A házasok 953 Ft-ot fizetnek havonta. Az albérlet 25 Ft-tal több nagyvárosban, mint falun /925-900/. A saját tulajdonu lakás havi részlete a település nagyságával egyenes arányban növekszik: községben: 1255, városban 1650, nagyvárosban 1992 Ft. Érdekes az, hogy a szolgálati lakások bére falun nagyobb, mint városban.

Az önálló lakások közül 12 kétszobás, az egyszobás és három vagy többszobás lakások aránya egyenlő: 4-4.

Művelődés, szabadidő

Közismert, hogy rendszeres önképzés nélkül nem lehet lépést tartani a fejlődéssel, s ha valaki meg akar felelni a munkahelyi követelményeknek, szakmai sikereket kíván elérni, annak elsődleges feltétele a rendszeres önképzés.

Kérdés persze, hogy a munkahelyen kialakult szokások, a munkahely értékrendje ösztönzik-e az egyének művelődési aktivitását. A munkahelyi vezetés szemlélete, értékítélete kecsegtet-e olyan előnyökkel, mely az önművelésre fordított időt legalább részben kompenzálja. A munkahelyi légkör felkelti-e, ösztönzi- és igényli-e a szellemi készenlétet, vagy különcségnek és stréberségnek itélik meg, ha valaki olyasmire áldozza idejét és energiáját, aminek nincs közvetlen "haszna".

A felmerülő kérdések megválaszolására természetesen nem vállalkozhatunk. Vizsgálatunk mélysége nem teszi lehetővé, hogy volt hallgatóink önművelésének belső indítékait és kívülről való összetevőit megbízhatóan feltárjuk. Jelenleg csupán arra vállalkozhatunk, hogy volt tanítványaink szervezett továbbtanulásának-, a tanulás iránti igény szám-bavételével, a szabadidő felhasználásának vizsgálatával alkossunk helyzetképet.

Bár az államvizsga óta kevés idő telt el, 12 fő szervezett tanulásban vett részt. Közülük 6 nagyvárosban, 3 egyéb városban, 3 pedig községben dolgozik, s ez azt bizonyítja, hogy továbbtanulás szempontjából előnyösebbek a nagyobb települések. Tanárképző főiskolán: 3, ideológiai területen: 3, szakmai tanfolyamon: 2, egyéb területen /edző, könyvtáros, nyelvtanfolyam/ 4 fő tanult.

A megkezdett, vagy már befejezett szervezett továbbtanulás arányai szerények a továbbtanulási szándék nagysága mellett. Volt hallgatóink 56,2 %-a jelezte továbbtanulási óhaját, ami még akkor is imponáló, ha figyelembe vesszük, hogy a szándék még nem tett.

Az érdeklődés központjában a főiskolán választott szakkollégiumoknak megfelelő terület, a már megszerzett alaposabb ismeret kiegészítése állt. 37 %-uk kíván volt szakkollégiumának megfelelő területen tanulni. 4,1 %-uk nevelői munkának megfelelő /de nem szakkollégium szerint/ szakon, a szándék megvalósításának legreálisabbak a feltételei MLEE szakosító tagozatain /8,2 %/, egyéb szándékot jelzett 6,8 %/ népművelés, könyvtár, nyelvvizsga/.

Az önművelés legkönnyebben megvalósítható módja az ujságok, szakmai és egyéb folyóiratok rendszeres olvasása. A napi és hetilapok olvasottságának rangsora - a vallomások alapján - az alábbiak szerint alakul.

- országos napilap	75,3 %
- megyei napilap	65,6 %
- ismeretterjesztő hetilap	54,8 %
- szórakoztató	49,3 %
- ifjúsági lap	31,5 %

Örvendetes az ismeretterjesztő hetilapok helye a rangsorban /Magyarország, Élet és Irodalom, Heti Világgazdaság, stb./.

A szakmai és egyéb folyóiratok olvasottságának rangsora: / a Köznevelést ide soroltuk "szakmai" jellege miatt, bár az hetilap/

- A tanító	90,4 %
- Köznevelés	54,8 %

- egyéb pedagógiai lap	27,4 %
/Ped.Lapja,Uttörő vezető, Gyermekünk, Családi lap/	
- ifjusági	12,3 %
/IPM, IM, Világ Ifj./	
- egyéb	
/közműv.-i,Művészet, Pártélet, idegen nyelvü/	
pedagógiai folyóirat	9,6 %
gyermeklap /Pajtás, Kisdobos,	6,8 %
Kincskereső, Dörmögő, stb./	6,8 %
- 0 válasz	5,5 %

A tanító vezető szerepére számíthattunk, a Köznevelést nem tartjuk elégségesnek főleg azért, mert a pedagógiai folyóiratok /ttp-i, Ped.Szemle/ is elenyésző arányban szerepelnek.

Elszomorító az, hogy a gyermeklapokat és folyóiratokat - melyeket a tanítványok olvasnak, vagy ha nem, rá kellene őket szoktatni - csupán 5 fő említette. A tanítványok által olvasott kiadványok ismerete a nevelő munkaköri kötelessége. Szerencsére az új tanterv tananyagában már szerepel a gyermeklapjaink, gyermekfolyóirataink feldolgozása, amitől javulást remélhetünk.

Volt hallgatóink önművelődését az eredmények oldaláról is igyekeztünk megközelíteni. Bár irással - egy ujságról kivül - senki sem jelentkezett /érthető/, de 30,2 %-uk már tartott bemutató tanítást, foglalkozást, ami nagyban hozzájárult szakmai sikereikhez, mivel módszertani felkészültségük korszerűsége kollégáik elismerését eredményezte.

Csábító dolog lenne volt hallgatóink életmódját tanulmányozni, de a mi vizsgálatunk még az életmód egy szevényét - , a szabadidő alakulását és felhasználását

sem képes megbízhatóan feltárni. Előljáróban meg kell jegyeznünk, hogy adataink csupán bevallásokon alapulnak, azok megbízhatóságát nem ellenőrizhettük.

Arra a kérdésre, hogy mi a hobbyja, egyötödük nem válaszolt.

Rangsor:	1. olvasás	32,9 %
	2. kézimunka	31,5 %
	3. sport /kirándulás/	24,7 %
	4. mozi, színház	24,7 %
	5-6. utazás-öntevékeny csop.v.	8,2 %
	7. Tv, rádió, zenehallgatás	6,8 %
	8. kertészkedés	1,3 %

Mivel tölti szabadidejét

1. olvasás	76,7 %
2. mozi, színház	46,6 %
3. sport/kirándulás/	38,3 %
4. kézimunka	19,1 %
5. Tv, rádió, zenehallgatás	17,8 %
6. egyéb /házi munka, barátokkal, keresztrejtvény/	10,9 %
7. kertészkedés, barkácsolás	5,5 %
8. öntevékeny csoport-rendezvény	4,1 %
9-10. utazás, szakmai művelődés	2,7 %
11. nyelvtanulás	1,3 %

Az, hogy a hobby és a szabadidő tényleges felhasználása nincs minden esetben szinkronban azzal magyarázható, hogy nincs lehetőség azzal tölteni szabadidejét, amire legszívesebben fordítaná./ A kertészkedést a kedvenc időtöltésnél csak 1 fő említette, de a szabadidő tényleges felhasználásánál már négyen jeleztek ilyen tevékenységet.

Örvendetes az olvasás vezető szerepe azért is, mert az ismeretszerzés legfontosabb formája, nem is beszélve pihentető jellegéről, a szépirodalom nyújtotta esztétikai élményről. De elszomorító, hogy a szakmai művelődés a tényleges időtöltés mezőnyében a 9-10. helyen szerepel.

Persze adataink akkor lennének beszédesebbek, ha az olvasás, rádiózás, tv nézés, színház- és mozilátogatás mennyiségi mutatói mellett a minőséget is vizsgáltuk volna vagyis azt, hogy mit olvasnak, hallgatnak, néznek.

Vizsgáltuk a szabadidő eltöltésére irányuló vágyakat is, és megkérdeztük volt hallgatóinkat, hogy ha több szabadidővel rendelkeznének, mire fordítanák. /Természetesen a vágyaknál volt hallgatóink írhattak olyasmiket is, melyekről tudják, hogy "azt illik" óhajtani!/
Rangsor:

1. olvasás	41,1 %
2. szakmai művelődés	31,5 %
3. utazás	24,7 %
4. sport /kirándulás/	20,5 %
5. mozi, színház	10,9 %
6. egyéb	9,6 %
7-8. rádió, Tv-önkéntes csoportok	8,2 %
9. kézimunka	1,3 %

A vágyak között első helyen szerepelnek a művelődési óhajok. Szembetűnő, hogy az utazás /ami költséges/ milyen merészen előretört a vágyaknál a jelenlegi helyzethez képest. A hobbv esetén is háromszor annyian voksoltak az utazásra, mint a megvalósulásnál. Örömmel olvashattuk az olyan jelzéseket, hogy "kollégákkal beszélgetés", "barátokkal eszmecsere", melyeket az "egyéb" kategóriába soroltunk.

Társadalmi tevékenység, társas kapcsolatok

Adataink alapján annak megítélésére nem vállalkozhattunk, hogy volt hallgatóink társadalmi-közéleti tevékenységük során milyen értékű, milyen minőségű munkát végeznek. Bár megkérdeztük, hogy vezetők hogyan értékelik társadalmi tevékenységüket, de a kapott válaszok lehetnek szubjektívek.

Korukkal magyarázható az, hogy 93,1 %-uk tagja a KISZ-nek és hogy a párttagok aránya 6,8 %. A szakszervezetnek több mint 3/4-ük tagja /75,3 %/, egyéb szervezeti tagságot 2,7 %-uk jelölt.

A munkahelyen töltött rövid idő szolgál magyarázatul arra, hogy 83,6 %-uk még nem tölt be társadalmi funkciót, választott tisztséget. 10,9 %-uknak iskolai-, 4,1 %-nak KISZ, 1,3 %-nak pedig egyéb tömegszervezeti /Vöröskereszt/ funkciója van. A társadalmi tisztséget el-látók egyik fele úgy nyilatkozott, hogy vezetők megbecsülik ezt a munkát, 50 %-uk esetében pedig tudomásul veszik.

A társas kapcsolatok alakulásának kiemelkedő szerepe van társadalmunkban, ugyanis az egyén mindig valamilyen szűkebb közösségen, csoporton keresztül kötődik a társadalomhoz. Volt hallgatóink társas kapcsolatainak alakulását a szülők foglalkozásának ismertetésével-, a házastársak foglalkozásának-, valamint a baráti kör alakulásának bemutatásával kívánjuk elemezni.

Már a felvételi vizsgák után kiderül, hogy a főiskolánkra felvételt nyert hallgatók között a fizikai dolgozók gyermekeinek aránya meghaladja a 60 %-ot. Hasonlóan alakul ez válaszadóink esetében is. Az anyák foglalkozása szerint is a fizikai dolgozók aránya a legnagyobb /26 %/,

melyet a háztartásbeliek követnek /24,6 %/. A szülők foglalkozási összetételén keresztül tehát volt tanítványaink élő tapasztalatokat szerezhettek és szerezhetnek a dolgozó osztályok életéről. Ezután különösen izgalmas, hogy a többségükben fizikai dolgozók köréből indult tanítók kapcsolatai hogyan alakulnak azon rétegek képviselőivel, akik utjukra bocsátották őket.

A társas kapcsolatok rendszerében legfontosabb partnernek a házastársat tekinthetjük. A házastársak foglalkozása a legnagyobb arányban fizikai dolgozó /42,3 %/, a pedagógus és egyéb értelmiségi foglalkozásuak 19,2-19,2 %-a számottevő még. A párválasztás mutatói azt bizonyítják, hogy volt hallgatóink körében nem tapasztalható - az értelmiség különböző csoportjaira egyébként jellemző - kasztosodás, ami szegényitené és szürkitené kapcsolatrendszerüket. Csak 19,2 %-ban azonos a házastársak foglalkozása /ami a Veszprémben végzett vegyészmérnökök körében 33,5 % /1965/, a falusi diplomások között 24,2 %/1970/. Ennek persze az is oka, hogy a pedagógusok között kicsi a férfiak aránya.

Természetesnek tartottuk azt, hogy a baráti kapcsolatok alakulását elsősorban az határozza meg, hogy az egyéni örömeiket, gondokat, a munkahelyi problémákat meg lehessen beszélni, hogy a barát szellemi partner is legyen akivel intellektuálisan is gazdag kapcsolatot lehet létesíteni. A három legjobb barát foglalkozásának és iskolai végzettségének adatai igazolják feltevésünket. Hallgatóink többsége szakmabelit jelölt meg mindhárom barát esetén /64,4-45,2-42,4 %/. Az első helyen jelölt barátnál az alkalmazottak /8,2/, majd az egyéb értelmiségiek /6,8/ következtek. Fizikai dolgozó: 2,7 %. A barátok második vonalában viszont a fizikai dolgozók és az egyéb értelmiségiek azonos arányban kerültek a 2. helyre /13,7 %/

megelőzve az alkalmazottakat. A harmadik barát esetében az egyéb értelmiség 16,4 %-os aránya követi a pedagógusokat, majd az alkalmazottak /10,7/ és a fizikai dolgozók /4,1/ következnek. /Mindhárom helyen jelöltek iskolai tanulót 4,1-5,4-2,7 % arányban./

Felkeltette érdeklődésünket az a 7 fő, akinek nincs barátja. Megkíséreltük felderíteni az okokat, összetevőket. Valemennyien nők, egy kivételével általános iskolában dolgoznak. Gyermeke egyiknek sincs. Három szülőknél, ugyanannyi saját lakásban, egy fő pedig tanácsi lakásban lakik. A társalanság alakulásában lényeges szerepet játszik a munkahely nagysága és a családi állapot. Öt fő községben, kettő egyéb városban dolgozik. Kérdés, hogy a kisebb településeken tapasztalható, viszonylag szegényesebb emberi kapcsolatok okát volt hallgatóinkban, vagy a falvak társadalmi rétegeinek presztizshierarchiájában kell-e keresnünk. A baráttal nem rendelkezők többsége /5 fő/ házas. Erre számíthattunk annak alapján, hogy helyettesíti, pótolja a barátot a "legközelebbi hozzátartozó", a házastárs. Persze lehet ennek más oka is. /Visszautalunk arra, hogy a házasok egy főre jutó havi jövedelme alacsonyabb, mint az egyedülállóké/. Míg az egyedülállók barátkozásának nincsenek különösebb anyagi-gazdasági feltételei, addig a családosoknál ilyen előjelű összetevők, vagy ugynevezett státusz- és presztizsnormák is szerepet játszanak /tudják-e viszonzni a vendéglátást olyan színvonalon, ahogyan azt a partner diktálja, stb./. Szocialista értékrendszerünkkel ellentétes normák ezek, de ha bátran szembenézünk a realitásokkal, bevallhatjuk, hogy az elmúlt évtizedben erősödtek olyannyira, hogy barátokat távolítottak el egymástól, tartósnak induló kapcsolatokat roncsoltak szét.

A pályakezdés tapasztalatai

Az eredményes munkavégzés egyik legdöntőbb feltétele a munkahely jó pszichikai klimája. Hallgatónk tanulmányaik idején egy védettebb közösségben élnek, azonos életkorú és érdeklődésű társaik körében mindig megtalálják a hasonló tulajdonságokkal rendelkező, a rokon értékítéleteket elfogadó partnereket. A munkahelyi kapcsolat-rendszerbe való beilleszkedés, a kialakult tradíciók felismerése, az alá- és fölérendeltség bonyolult összetevőiben való eligazodás gyakran nehezebb problémát jelent, mint a tényleges munkával, a feladatokkal való megbirkózás. A pályakezdők többségét első munkahelyén segítő szándékkal, barátsággal fogadták a vezetők /82,1 %/. Voltak viszont, akik úgy ítélték meg, hogy vezetők közömbösen, fenntartással /6,9-6,9/, vagy jóindulattal leereszkedéssel /4,1/ fogadták. Előnyösebb helyzetben voltak azok, akiknek a szakmai gyakorlat idején is módjuk volt munkájukkal bemutatkozni leendő munkahelyükön.

Érdekes, hogy a beosztott munkatársak - a kezdők fogadását illetően - gyengébb "osztályzatot" kaptak a vezetők-nél. Jóllehet hallgatónk 57,5 %-a úgy nyilatkozott, hogy egyértelműen jól fogadták, 12,3 %-uk ezt megfelelőnek ítélte, de minden negyedik /24,6 %/ vegyes fogadtatásról szólt. "Akik engem is tanítottak általában kedvesek, segítőkészek voltak, de volt olyan csoport, akik nyíltan támadták ötleteimet, kezdeményezéseimet."/29/

"Jelenleg is az "idősek" és "fiatalok" külön csoportot alkotnak, így gyakorlatilag alig van velük kapcsolatunk a köszönésen kívül."/63/

Egyértelműen negatív véleményt 5,5 %-uk nyilvánított. "Szakmai féltékenységgel fogadtak, főleg az alsós kollégák. Félttek a mi új módszereinktől és egyáltalán az új ötleteinktől."/12/

Megérdeklődtük, hogy milyenek ítélik meg a vezetők és a beosztottak kapcsolatát /a nevelőtestület légkörét/. Igaz, hogy többségük /62,9/ jónak, megfelelőnek minősítette ezt, de több mint egyharmada problémákat jelzett /35,5/. Kötelességünk, hogy ezek igazolására idézzünk néhány tipikus választ.

"Hazug" /27/

"Az alsó és felső tagozatosokat másképpen értékelik, a napközis nevelő a legkevésbé elismert." /17/

"Látszatomokrácia uralkodik. Szervei kiépültek, funkcionálnak, de őszinteség hiánya és a félelem miatt nem sok értelme van." /51/

"Sajnos elég "fagyos" a légkör. Folyik a kivételezés." /33/

"... Primitív dolognak tartom, hogy aki szimpatikus és - elnézést - "fekszik" jutalmat kap." /35/

A beosztott munkatársak közötti kapcsolatot az előzőeknél is lehangolóbban ítélik meg volt hallgatóink. 36,9 %-uk negativumokról.

"...Klikkesednek, uralkodó a közömbösség, és sokszor még a rosszindulat is tapasztalható." /40/

"Gyakran tapasztalható - főleg idősebb kollegák között - egymás "furása", mások sikerének irigylése." /21/

"...Nem ismerik el egymás munkáját. Elég gyakori az alattomos piszkálódás." /12/

"...Jutalomosztás előtt mindenki nyűzsög az igazgató körül." /17/

Ahhoz, hogy volt hallgatóink munkájának minőségéről érdeklődjünk, tájékozódni kellett arról, hogy hány alkalommal ellenőrizték a közvetlen vezetők és a felügyelet. A vezetők többségüket /66,9 %/ 2-5 alkalommal látogatták. Hat vagy több a látogatások száma 17,7%-uknál. Sajnos el-

maradt minden ellenőrzés 8,2, vagy csak egy ízben látogattak /6,8/ 11 főnél.

A felügyelet ellenőrzése az előzőnél borusabb, pedig a kezdeti lépések segítése nagyon is indokolt lenne. Egyharmadukat egyáltalán nem tisztelték meg. Egy-két alkalommal közel 50 %-ukat. Sajnálatos a látogatás elmaradása, mert ez egyben olyasmit is jelent, hogy nem veszik figyelembe az ifju kolléga munkáját. Ugyanis lehangoló a formális ellenőrzés, a munka elemzése, minősítése nélkül. Az ellenőrzöttek 5,5 %-a jelzett ilyet.

"Sajnos, a véleményt nem ismertették." /65/

A látogatások utáni értékelés alapján érdeklődtünk munkájuk legelismertebb részei felől. 67,1 %-uk az oktatói tevékenységhez sorolható munkáról számolt be. 37 %-uknál a nevelési eljárást dicsérték. Az iskolai társadalmi-mozgalmi tevékenységet 8,2 %-uknál ismerték el. Az iskolán kívüli tevékenység 6,8 %-uk esetében eredményezett babért.

Arra a kérdésünkre, hogy mit kifogásoltak munkájában, magatartásában, 52 %-uk nem jelölt meg semmit. 15 % az oktatói tevékenységgel kapcsolatos didaktikai eseteket jelezte. Fegyelmezési problémák voltak 13,7 %-uknál. Adminisztrációs munkát, egy-két gyerekkel kapcsolatos kifogást jelzett 2,7-2,7 %. A magatartással kapcsolatos megjegyzések aránya 6,8 % /izgul, zárkózott, keveset jár a tanáriba/.

Kiváncsiak voltunk saját véleményükre, arra, hogy eddigi munkájában mit ítélnék legsikeresebbnek. Nem tudjuk, hogy szerénység, vagy sikerhiány az oka annak, hogy erre a kérdésünkre ifju kollégáink 10,9 % semmit nem válaszolt. A válaszok sokféleségének összegezése után valamennyien örülhetünk annak, hogy mindaz, amit e kérdésre válaszoltak, a nevelői hivatáshoz tartozik. A tanórai oktatási tevékenység

körébe sorolható sikerek /43,8 %/ a második helyre kerültek a nevelési munkával kapcsolatos eredmények mögött /46,6 %/. "A gyerekek és a köztem lévő csodálatos kapcsolatot" és ehhez hasonló, de konkrétabb megjegyzéseket olvashattunk. 9,6 %-uk tanórán kívüli iskolai munkát, 8,2 %-uk pedig iskolán kívüli közművelődési és sportmunkát irt. Bemutató tanítását 5,5 % jelölte legnagyobb sikerének.

Nem irt kudarcáról 58,9 %-uk. Legtöbben azt irták, hogy egy-két gyermekkel nem sikerült eredményt elérniük /13,7 %/. A fegyelmezés okoz problémákat 12,3 %-uknál. A szülői körben történt próbálkozások sikertelenségéről 6,8 % számol be. Az oktató munkában elszenvedett "vereség" aránya csupán 4,1 %. Egyéb válasz: 4,1 /adminisztráció/. Okulásként néhány megjegyzés-részlet:

"Nem tudom az ének tantárgyat normálisan tanítani"
/nem ének szakkoll. 12/

"... abban, hogy konkrét fegyelmezési szituációkról megoldási lehetőségekről nem láttam talán eleget a főiskolai tanulmányaim alatt, pedig napjainkban az égető gond és egyre sürgetőbb a megoldása."/40/

Tapogatódtunk a kudarc okai felől, érthető módon tapasztalatlanságukat jelölték legtöbben /21,9/. Hiányos felkészültségre 8,2 % hivatkozott /többnyire olyan készségtárgy tanítása, melyből nem kapott szakkollégiumi felkészítést/. A szülők életmódját, a hátrányos családi környezetet 6,8 %, a főiskolai felkészítés hiányosságát /adminisztráció. 1,3 % jelölte.

A dicséretetek és kifogások, a sikerek és kudarcok után megérdeklődtük, hogy elégedett-e jelenlegi munkakörével. Ezuttal is számíthattunk arra, hogy a "részben" választ részesítik legtöbben előnyben /54,7 %/, teljesen elégedett

38,4 %, elégedetlen csupán 6,9 %.

Vizsgálatunk legizgalmasabb kérdése, hogy volt hallgatónk milyen mértékben azonosultak hivatásukkal. A kérdés megválaszolását egy hipotetikus helyzet alapján kértük. Kérdésünk: "Ha most választana pályát jelenlegi tapasztalatai birtokában hogyan döntene? A válaszadásra ez esetben is három lehetőség volt.

- ismét ezt a pályát választaná	59 %
- nem biztos, hogy ezt választaná	30 %
- nem választaná ezt a pályát	6,9 %

Amint látjuk, a már ismertetett szociológiai törvényszerűség - mely szerint a válaszolók hajlamosak az egyértelmű válaszok között a közbeeső lehetőséget jelölni - e kérdésünknél nem jutott érvényre.

A válaszok aránya azt mutatja hogy volt hallgatónk szeretik és vállalják hivatásukat. Tiszteletre méltó eredmény ez. Jóllehet elviselhető a pályát elutasító 10,9 %-os aránya, de nem tudhatjuk, hogy a véleményében bizonytalan 30,1 %-os tömeg milyen erővel huz a pályával azonosulók-, vagy az ellenkező irányba. Ha csupán a hivatást elutasítók arányát vesszük figyelembe, akkor is komolyabb az ügy, mint amit a számadat jelez, mert emögött: súlyos konfliktusok-, az objektív és szubjektív tényezők együttes negatív hatása lehet, ami arra kötelez bennünket, hogy a szocializáció hiányának eredőit, összetevőit kíséreljük meg feltárni.

A pályát elutasítók között nagyobb arányban találjuk a férfiakat /a férfiak 50 %-a/, mint a nőket /6 nő- a nők, állapotuk: 2 hajadon, 3 házasság, 1 különélő/. Anyagi körülményeik közvetlenül nem indokolhatják állásfoglalásukat, ugyanis fizetésük 2700-3500.--Ft. között átlagban 3050.--Ft.,

ami 202.-- Ft-tal meghaladja a válaszolók átlagfizetését...
 Lakáskörülményeik rosszabbak az átlagnál, csak egy fő lakik
 közülük önálló lakásban. Szembetűnő viszont, hogy a hiva-
 tást elutasítók fele nagyvárosban, másik fele községben
 dolgozik.

ismét ezt választaná	munkahely					
	nagyváros:27		város:13		község:33	
	sz.	%	sz.	%	sz.	%
igen	14	51,9	9	69,3	20	60,6
nem biztos	9	33,3	4	30,7	9	27,3
nem	4	14,8	-	-	4	12,1

Táblázatunk bizonyítja, hogy a nagyvárosban dolgo-
 zók körében legborusabb a kép /legkisebb a pályával egyér-
 telműen azonosulók-, legnagyobb az azt elutasítók aránya/.
 Ennek magyarázatát feltehetően abban kereshetjük, hogy a
 nagyvárosban jobban van lehetőség saját munkájukat és annak
 anyagi-, társadalmi elismerését összehasonlítani már értel-
 miségi rétegek munkájával. A pályát elutasítók fele a mun-
 kakörével és a keresetével sem volt elégedett. A munkahelyi
 fogadtatásról borusabban nyilatkoztak az átlagnál /20 %-kal
 kevesebb közöttük a jó fogadtatásról vallók aránya/. Sike-
 reik összetétele is másként alakul: kevesebb az oktatási-
 nevelési, több a tanórán- és iskolán kívüli sikerek aránya.
 A fegyelmezéssel kapcsolatos kudarcok aránya körükben há-
 romszor nagyobb az átlagnál.

Véleménye szerint mivel lehet ma érvényesülni a
pályán kérdésünkre a nyílt válaszok sokaságából alkotunk
 választípusokat. Kérdésünket 15 %-uk válasz nélkül hagyta.
 A válaszok rangsora:

1. szakmai tudás, önművelés	58,9 %
2. társadalmi munka	21,9 "
3. megalkuvás, alkalmazkodás	15,0 "
4. gyermekszeretet	12,3 "
5. alapos, jó munka	9,6 "
6. rámenősség /határozottság/	8,2 "
7-8. "látványos" munka	6,8 "
7-8. helyezkedés, a munka adminisztrálása	6,8 "
9. külső megjelenés	4,1

Hízegő az, hogy legnagyobb arányban olyan választ adtak volt hallgatónk, mint amit három éven keresztül folyton hallhattak tőlünk. Talán a szép eredmény teszi kissé kétségessé a válaszok hitelét! Még így is feltűnő, hogy a munka, a főfoglalkozás jó ellátása az 5. helyre szorult, amit megelőz a megalkuvás, alkalmazkodás. Most azokból a válaszokból idézünk, melyek - ugyan kisebb arányban szerepelnek, de - előző feltevéseinket tanusítják.

"Nem a jó tanítással! Sajnos! A tanításon kívüli munkákkal! Abból sem kell sok, csak ügyesen kell tálalni, mindenütt ott kell sűrőgni-forogni, hogy lássák az emberek." /63/

"Jó kapcsolat kiépítése a vezető funkcióban lévő emberekkel." /64/

"Sajnos legtöbb vezető nem tűri a kritikát, ezért azokat az embereket részesíti előnyben, akik a "szájaize" szerint beszélnek." /33/

"Ha rangsorolnám, nem a szakmai tudást írnám az első helyre. Az érvényesül, aki teljesen alárendeli magát a vezetőség akaratának... Az is számít, hogy ki mennyi társadalmi, vagy adminisztrációs munkát végez. Ezek mellett maga a tanítás háttérbe szorul..." /31/

"... van ahol szakmai tudással, van ahol képmutatással, van ahol gerinctelenséggel." /27/

"Összeköttetéssel, jó helyezkedéssel. Néha jó oktató-nevelő munkával is." /24/

"... a maga zárt világában csak a munkáját végezze, s feltételezve azt, hogy az elviselhetőség szintjén jól érzi magát a tantestületben, meg lehet maradni a pályán. De ez még nem jelent érvényesülést." /17/

Munkahely-változtatási szándékát a pályakezdők 41,1 %-a jelezte. Az okok sorrendje érthető és indokolt. Legtöbben családi okra hivatkoztak /17,8 %/, amit a lakás és a magasabb fizetés követ 8,2-8,2 %-kal. A városba település szándékát 4,1 %-uk jelezte. Elenyészően csekély a munkahelyi konfliktus miatt változtatni szándékozók aránya /1,3 %/.

A képzésről

Minden képző intézménynek józan realitással kell számolnia azzal, hogy munkája eredményességét, a képzés során nyújtott csupán szakmai ismeretek értékét helytelen dolog lenne a vizsgákon produkált érdemjegyekkel mérni. A képzés értékét és hasznosságát volt hallgatóink társadalmi helytállása, a cselekedetekben és tettekben megnyilvánuló gyakorlati tevékenysége igazolhatja. Kötelességünk ezért, hogy munkánkat rendszeres társadalmi kontrollnak vessük alá, hogy a jelzett problémák alapján javítsuk, tökéletesítsük, módosítsuk azt. Most - a dinamikusan változó iskolai oktatás-nevelés idején - különösen szükségünk van arra, hogy munkánkat szembesítsük a "felvevő piac" elvárásaival.

Előre számolhattunk azzal, hogy mostanában a munkaadók nem honorálják megfelelő mértékben a tanulmányi teljesítményeket /ez önmagában nem baj/, mégis firtattuk azt, hogy a pályakezdők lényeges tényezőnek tartják-e egy-egy munkakör ellátásánál a főiskolai tanulmányi eredményt. Azzal még megbarátkozhatunk, hogy többségük /57,5 %/ a "részben" válasz mellett döntött, meglepő volt viszont, hogy több mint egyharmaduk "nem"-mel szavazott /38,4/ az "igen" választ adók 4,1 %-ával szemben. Ez már arról is árulkodik, hogy egyes munkahelyek nem igyekeznek kiaknázni az elméleti alapozást, figyelmük elsősorban az operatív - néha rutin jellegű - munkára irányul.

Mielőtt a szakmában leginkább használható tárgyak /anyagrészek/ analizálására térnénk, meg kell jegyezni, hogy az 1981-ben végzetek az 1976/77.tanévtől érvényes tanterv alapján végezték tanulmányaikat.

Hipotézisünk, mely szerint a szavazatok aránya a végzett munka, a pedagógus praxsis szerint alakul, igazolást nyert. Különböző tantárgypedagógiát több mint kétharmaduk említett /68,5 %/. A pedagógia, pszichológia / azok bizonyos témakörei/ 58,9 %-os arányban szerepelnek. Nem gondoltunk viszont arra, hogy a gyakorlati képzést /13,7 %/ megelőzi az egyéb kategóriába sorolt tárgyak 15 %-os aránya /népművelés, marxizmus, idegen nyelv/. Anyanyelvi tárgyat /főleg gyermekirodalmat/ 5,5 %, természettudományit 4,1 % említett.

Azt is faggattuk, hogy milyen tárgyak / anyagrészek/ fokozott tanítását javasolják ifju kollégáink. A válaszokban ezuttal nem a tárgyak iránt tanusított szimpátia-, hanem azok mindennapi gyakorlatban való hasznossága érzékelhető. Tantervi oka is van annak, hogy a tantárgypedagógiák területén leggyengébb a felkészítésük.

Válaszaik arányának rangsora:

1. készségtárgyak ttp.	47,9 %
2. anyanyelvi ttp.	45,2 %
3. természettudományi ttp.	43,8 %
4. tanítási gyakorlat	37,0 %
5. pedagógiai, pszichológia	32,9 %
6. egyéb /adminisztráció- nyelvi, hibák, stb./	9.6 %

Szerepel még a korrekciós nevelés /5,5/, napközi-otthonos nevelés /2,7/, melyeket az új tanterv megoldott. Nincsenek viszont vigasztalóbb helyzetben jelenlegi tanítványaink sem, mint a régiek a tantárgypedagógiák terén, ezért a meglévő óraszámokon belül célszerűnek látszik gondolkodnunk azok tartalmi és szerkezeti változtatására. Néhány idézet a gondok szemléltetésére.

" A tantárgypedagógiák szinte semmit, legalábbis nagyon keveset adtak. A készségtárgyak tanítását egyáltalán nem tanították, kivéve a szakkollégiumi tárgyat." /52/

" A készségtárgyak közül mindenki csak a szakkollégiumi tárgyból kapott alapos tantárgypedagógiai felkészítést. Amikor viszont kikerültünk a gyakorlatba, többségünknek a többit is tanítania kellett...Igy aztán mi mentünk hospitálni és módszertant tanulni azokhoz a tapasztalt nevelőkhöz, akik tőlünk várták az új módszerek bemutatását." /11/

" Valamennyi tantárgypedagógiát, különös tekintettel a gyakorlati oldalára. A hátrányos helyzetűekkel, a gyenge képességű tanulókkal való foglalkozás módjai és formái. A nevelés megvalósulása a gyakorlatban." /13/

- "Tanmenetek, rajztanmenetek készítése. Lennie kellene egy olyan tárgynak is, amely a szemléltető eszközök készítésével foglalkozik..." /19/
- "...az egyes tantárgypedagógiák tanítása során sokkal több módszertani segítséget adjanak." /21/
- "Nagyobb súlyt fektetnék a tantárgypedagógiák oktatására, melyet több tanórai elemzéssel kötnék össze." /26/
- "A tantárgypedagógiát és a tanítási gyakorlatot kellene fejleszteni. Több konkrétum kellene, a "hogyan"-okra nem kapunk elegendő felkészítést. Főleg a környezet tanítása okoz-problémát nekem." /29/
- "...Közelebb az élethez, a valósághoz, a munka során jelentkező problémákhoz, gondokhoz." /20/
- "A bemutató órák legyenek életszerűbbek, ábrázolják a dolgos keserves hétköznapokat is. A hospitálások számának növelésével lehetőséget adni arra, hogy minden osztályban több órát-, s főleg hétköznapibb órát láthassunk." /31/
- "A pszichológia rész jobban elméleti jellegű. Nincsenek olyan felvetett /gyakorlati/ nevelési helyzetek, szituációk, amelyeket meg kellene oldani." /39/
- "Sajnos a főiskolán nem - vagy csak egy-két esetben - találkozunk különböző nevelési problémákkal, s ezek megoldásával. Kikerülve a munkánk során gyakran adódnak ilyen megoldásra váró helyzetek, amelyeket nehezen tudunk megoldani. Ezen kellene valahogy segíteni." /60/

Adataink és idézeteink arról vallanak, hogy szakmai felkészítésünk során az eddigieknél is fokozottabban kell törekednünk a nehézségeket is feltáró életszerűségre, hogy a pályakezdés nehézségeit, az esetleges kudarcforrásokat csökkentjük.

A jelzett gondok és problémák ellenére a pályakezdők eddigi tapasztalatai alapján a valóság megfelel diákkori elképzeléseiknek. Csupán két pályakezdő nyilatkozott ellenkezően. "Esetleges egyéb megjegyzései a főiskolai felkészítésről" címen lehetőséget adtunk arra, hogy bármiről irjanak volt hallgatóink. Arra gondoltunk, hogy az itt elcsipett megnyilatkozások megszívlelendő problémákra irányítják figyelmünket. Már az is meglepő volt, hogy csak 37 %-uknak nem volt megjegyzése.

A képzés eredményességéről vall az, hogy igen sokan a felkészítés jó színvonaláról szóltak és köszönetüket fejezték ki munkánkért. Az elismerő megnyilvánulásokat köszönjük, ugyanakkor külön köszönetünket fejezzük ki azoknak, akik megalapozott és reális kritikai megjegyzésükkel, a hiányosságok jelzésével munkánk további tökéletesítésére hívták fel figyelmünket. Csaknem minden válaszoló a gyakorlati felkészítéssel kapcsolatban tett észrevételt. Egyértelműen kevésnek ítélte a tanításra fordított időt a válaszolók közel kétharmada. 16,4 % azt az igényt fogalmazta meg, hogy fel kellene készítenünk a várható nehézségekre. Jelezték néhányan azt, hogy többet igényelnének a tanórán kívüli munkára történő előkészítőből.

Tudjuk, hogy a tanterv adta lehetőségek végesek és nem lesz lehetőségünk a jelzett igények maradéktalan megoldására. Bizunk abban, hogy az elkövetkező évek során a gyakorlati tapasztalatok terén mind gazdagabbak lesznek ifjú kollégáink és csökkennek a pályakezdés nehézségei.

BOZZAI LÁSZLÓ
főmunkatárs
Művelődési Minisztérium

A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK TEVÉKENYSÉGE A
PÁLYAKEZDŐ FIATALOK FELKÉSZÍTÉSÉBEN A TESTNEVELÉS
ÉS TÖMEGSPORTMUNKA VÉGZÉSÉRE, IRÁNYÍTÁSÁRA

/Elhangzott a Pedagógusok Szakszervezete Elnöksége
mellett működő Sportbizottság 1983.március 24.-i
értekezletén./

Amikor erről a témáról kívánok információt adni,
megjegyzem, hogy csak az óvónő, tanító- és tanárképző főis-
kolák /tehát a pedagógusképző intézmények/ hallgatóinak te-
vékenységével kívánok foglalkozni az intézményektől kapott
tájékoztatók alapján.

Az utóbbi években egyre több javaslat és határozat
született az intézményes testnevelés korszerűsítéséről, az
általános /kötelező/ testnevelés bevezetéséről a felsőokta-
tás magasabb évfolyamaira.

Az MSZMP XII.kongresszusának határozatai között ta-
láljuk ezt a megfogalmazást: "...a testnevelési és sport-
mozgalom előrehaladásának kulcskérdése a tömegsport támogatá-
sa különösen az iskolai testnevelésnek - általában az ifju-
ság sportjának - fejlesztése" érdekében.

A XI. kongresszusnak csak egy, a témára vonatkozó
lényeges gondolatát kívánom idézni: "Társadalmi ügyé kell
tenni az iskolai testnevelést, a tömeges testedzést és a
tömegsportot."

Ezek a határozatok igen komoly feladat elé állítják az iskolai testneveléssel, a tömegsporttal foglalkozó szakembereket. Ugy tapasztalom - legalábbis az összejövetelek, értekezletek, szakmai tanácskozások azt igazolják, hogy a tördéssel nincs baj - a testnevelők, a szakemberek áldozatkészsége, "hozzáállása" példás. Sokszor és sok helyen szenvedélyes hangú viták, hozzászólások hangzanak el a hatékony iskolai testnevelés, a tömegmértű testkultura fejlesztésének szükségességéről és lehetőségéről. A szakemberek szenvedélyes vitakedve, jelenlegi tevékenysége azonban nem elég. legalábbis eddig kevésnek bizonyult. Ismételten idézem a XI. kongresszus fentebbi gondolatát: "Társadalmi ügyé kell tenni az iskolai testnevelést, a tömeges testedzést és a tömegsportot." Hozzáteszem azonban, hogy a testnevelés szakembereinek is valami mást, valami korszerűbbet kell adniuk ahhoz, hogy az óvodai, -iskolai évek alatt a tanulóknak felkeltsék a sportolási igényt, a nevelőtestületekben megértessék, elfogadtassák a testkultura alkotó szerepét. Ahogy a világnézeti, vagy a hazafias nevelés sem lehet egy pedagógus /mondjuk a történelemtanár feladata/, úgy a testkultura fejlesztésének is testületi, közösségi ügynek kell lennie, mert másképpen csak a szólamok körében maradunk.

Nézzük most mit kell tennie egy óvónőnek vagy egy általános iskolai tanítónak, tanárnak az óvodai nevelési program, illetve az általános iskolai nevelés és oktatás terve megvalósítása érdekében, illetve milyen célkitűzések, feladatok alapján képezzük e programhoz és célokhoz a szakembereket a pedagógusképző intézményekben:

az óvodában: - ismertessen meg az óvónő a gyerekekkel sok olyan mozgásos játékot és gyakorlatot, amely elősegíti anatómiai és élettani fejlődésüket, növeli szervezetük erejét, ellenálló-teherbíró képességüket, edzettségüket; keltse fel / az óvónő/ testnevelés iránti vonzalmukat;

Az általános iskolában:

- Cél... képesek legyenek az eredményes munkavégzésre, egészséges életmód kialakítására, készek legyenek a haza védelmére. Formálni kell a tanulók mozgás-, játék-, és sportműveltségét, elő kell segíteni egészséges testi fejlődésüket, teherbiróképességük, alapvető fizikai képességek kialakítását. Még a balesetmentes közlekedés kialakítását is itt fogalmazzák meg.

Mit mondanak a pedagógusképző intézmények tantervei? Az óvónőképzőkben /az általános testnevelés/ feladata a rendszeres testnevelés, sportolás megkövetelése, a hallgató testkultúra iránti igényének fejlesztése és kielégítése, fokozza a hallgatók erejét, ügyességét, ellenállóképességét és edzettségét.

A tanítóképzőkben az egészség megőrzése, a mozgásműveltség és a testi képességek fejlesztése szerepel. A fentiekhez hasonlóan, a testnevelés megkedveltetése, a testkultúra iránti igény fejlesztése szerepel a tantervben. A tanárképző főiskolák tantervében is hasonló megállapítások, célkitűzések szerepelnek. Még megemlítem azt is, hogy szó van a honvédelmi neveléssel és az uttörőmunkával kapcsolatos nevelési feladatokról is, amelyekkel a pedagógus hivatása gyakorlása közben szembetalálkozik.

Ugy gondolom, az említett célok és feladatok a címben körvonalazott témára feleletet adnak elméletben.

Most vizsgáljuk meg, mi van a gyakorlatban a hallgatóink felkészítésével. A hallgatók rendszeres testedzési igényét az órarendi /általános testnevelésnek és a szervezett sportéletnek kell kielégíteni.

A 2031/1979.sz. minisztertanácsi határozat intézkedik a testnevelés és sport továbbfejlesztésével kapcsolatos időszerű feladatokról. A határozat munkaprogramjából említék néhány felsőoktatási vonatkozású gondolatot:

" A felsőoktatási intézményekben törekedni kell a testedzési igények differenciált kielégítésére. A feltételek javításával, illetve megteremtésével párhuzamosan elsősorban a pedagógusképző intézményekben a felsőbb évfolyamokon is be kell vezetni a kötelező testnevelést."

"Korszerűsíteni kell az egyetemi és főiskolai bajnokságok rendszerét." "Tervet kell készíteni az oktatási intézmények hiányzó sportlétesítményeinek - elsősorban a tornatermeknek - pótlására.

A határozat egyes pontjaihoz a következőket fűzném hozzá:

- A 117/1981./M.K.11./ MM. sz. utasítással a felsőoktatási intézményekben folyó testnevelés és sport egyes kérdéseiről szóló 122/1974./M.K.24./ OM.sz. utasítást módosítottuk. Ennek megfelelően az 1981/82-es tanévtől kezdődően a tanítóképző, illetve a tanárképző főiskolákon, továbbá az egyetemeken a tanárszakos hallgatók részére - ahol a feltételek biztosítottak - a III. évfolyamon is be kell vezetni a heti kétóra testnevelést /ez vonatkozik a más ágazati minisztériumhoz tartozó felsőoktatási intézményekre is/. Azokban az intézményekben, ahol a feltételek adottak, a magasabb évfolyamok hall

gatóinak a fakultatív testnevelést is lehetővé kell tenni.

Az említett minisztertanácsi határozat maradéktalan végrehajtásához, felméréseink szerint 8-lo tornaterem megépítésére volna szükség a pedagógusképző intézményekben. Viszont a 8-lo tornaterem felépítését pénzügyi lehetőségek hiányában a hatodik ötéves tervidőszakban teljes egészében nem lehet megvalósítani. Ettől függetlenül - néhány pedagógusképző intézményt kivéve /Csepel, Pécs, Szeged/ - a III. évfolyamra bevezették a kötelező testnevelést, az ehhez szükséges oktatói létszámot a minisztérium biztosította.

Néhány gondolatban most azt világitanám meg, hogy a különböző szervezetek, testületek, vagy ezek határozatai mit várnak a pedagógustól, vagyis milyen "elvárásokat" támasztunk a ma pedagógusával szemben.

- mindenekelőtt legyen jó óvónő, tanító, szaktanár. Ehhez az óvónőnek a 4 féléves képzésben 32 szaktárgyat kell megtanulnia; a tanító szaktárgyainak száma valamivel több, a szaktanárok szakpárrendszere is hasonló tantárgymennyiséget takar.

Azt kívánjuk tőlük, hogy folyamatosan tanuljanak - foglalkozzanak a közlekedésre-neveléssel, a honvédelmi neveléssel, az általánosan képző tárgyak közé felvettük az állampolgári és jogi ismereteket /az a véleményem, hogy szükség van rá/. Foglalkozzon a pedagógusjelölt intenzívebben a tűzrendészettel, a belesetvédelemmel, a környezetvédelemmel, a diákturizmussal! /Nagy hirtelen most csak ezek jutottak eszembe!/ Megjegyzem, hogy ezek a kívánalmak valamilyen formában mind megtalálhatók tanterveinkben, de a megvalósítás mértékével senki nem elégedett. Talán, ha megismernék tanterveinket, jobban megértenék azt, hogy az iskola nem tud mindenre megtanítani. A hallgatók viszont ha csak tehetik, és ahol tehetik - rendszerint

a diáksportparlamenteken - tiltakoznak az újabb terhek miatt az általánosan képző új tárgyak beiktatása ellen. A pedagógusképző intézményekben megvannak a szervezeti keretek /a testnevelési tanszékek/, biztosítottak a személyi feltételek az eredményes testnevelés oktatásához, az egészséges életmódra neveléshez, az eredményes tömegsport szervezéséhez.

A tárgyi feltételek fejlesztését a következőkben mutatom be: Lehet, hogy nem látványos fejlesztések ezek, de bemutatásra érdemesek, a következő sportlétesítmények megépítése, fejlesztése várható:

Az egri főiskolán HSM 1980-ban elkészült egy küzdőtér 10 millió Ft értékben, a második ütemben 1983-ban hozzáépülnek a szociális létesítmények és a testnevelési tanszék helyiségei 10 millió Ft értékben. folynak a szabadtéri létesítmények kialakításai is 5 millió Ft értékben. A harmadik ütem a befejező szakasz: 1984.

Csepel. A gyakorló iskolához épül egy 42-26-os tornaterem járulékos épületekkel 1983-as kezdéssel, 1985-ös befejezéssel.

Pécsett 1983-ban a fedett uszoda felújítása történik meg, a medence burkolása, vízforgató, vitzisztító. Az 1984-ben épülő kollégium mellé szabadtéri pályát is kialakítunk.

Nyiregyháza. Polyamatban van a 25x12 m-es szabadtéri uszoda lefedése. 5-6 millió forintért a várossal közösen a járulékos részei.

GYP. A fejlesztés során tavaly egy 42-26-os tornaterem és egy termálmedence épült.

Budapesti Tanítóképző Megépült egy 36-18-as nagyméretű tornaterem a gyakorló iskolánál. A szabadtéri létesítményei 1983-ban átmondták a világlással együtt 10,5 millió Ft.

Jászberény. Most készül a beruházási program a kollégium és egy ehhez kapcsolódó 24-19-es tornacsarnokhoz /ez több funkciós épület lesz, 1985-ben kezdődik, 1981 a befejezési éve/.

Győr. Befedjük a szabadtéri sportudvart /42x26/ 1984-85-ös befejezéssel, 8-9 millió Ft.

A testnevelési tanszékek /elsősorban a tanárképző főiskolákon/ ellátják a testnevelő szakos tanárképzést, a tanítóképző főiskolákon a tantárgypedagógiai képzést, a testnevelési szakkollégiumi képzést. Az óvónőképzőkben a testnevelési módszertant tanítják testnevelőink. Mindhárom intézménytípusban természetesen rájuk hárul az általános testnevelés oktatása. Az általános testnevelés ellátására oktatóink megfelelő tapasztalattal rendelkeznek. Ennek ellenére kívánatos a hatékonyabb eljárások keresése, a megváltozott viszonyokhoz való alkalmazkodás, elsősorban a civilizációs és az iskolaártalmak kompenzálása.

Néhány főiskola testnevelő-tanára által végzett vizsgálat azt mutatja, hogy az elsőéves hallgatóink előképzettsége, fizikai állapota és teherbíróképessége rendkívül gyenge, a kítartó munkához szükséges akarati erőfeszítésre egy részük nem képes. Hallgatóink jelentős része egészségtelen életmódot él, pihenésük passzív. Különösen súlyos gond a dohányosok nagy száma, és nem jelentéktelen az italozók, a töményszesz fogyasztók száma sem.

Szeretnék rövid áttekintést adni az óvónőképző intézetekben folyó testnevelésről. Az óvónőképzőkben két-két, illetve három testnevelőtanár működik. Terhelésük keftős, szakmódszertant és általános testnevelést oktatnak heti 18-22 órában. Tehát rendkívül túlterheltek. Tervezik a testnevelés tárgy szakkollégium rangra emelését, ilyen

irányu kísérlet folyik Szarvason. Fedett létesítmény tekintetében Szarvas van a legjobb, Sopron a legrosszabb helyzetben, szabadtéri létesítmény szempontjából Sopronban a legkedvezőbb a helyzet.

A tanórán kívüli sport ezekben az intézményekben lényegében hasonló módon folyik. A hallgatók megyei /városi/ bajnokságokban versenyeznek. Legalább két szakosztály működik az intézetekben: röplabda és kosárlabda, vagy kézilabda szakosztályok. /Legkedveltebb a röplabda./ Versenyeredményeiket befolyásolja a kétéves kiképzési idő, illetve az, hogy milyen előképzettségű hallgatók érkeznek a középiskolákból. Sportköri munkájukat bizonytalan anyagi helyzetük nehezíti. Kérvényezések útján innen-onnan jutnak minimális pénzösszegekhez, ami a versenyekre való utazás költségeit is alig fedezi. Az edzői munkát a tanárok társadalmi munkában, vagy minimális bér ellenében látják el. Spartakiádjainkon, főiskolai bajnokságokban rendszeresen ott vannak.

A tömegsportban mindegyik intézet igyekszik változatos programokat szervezni. Nagyobb tömegek mozgathatók az atlétikai versenyeken és különböző labdajátékokban. Mindegyik képzőben hagyományok alakultak ki a helyi viszonyoknak megfelelően. Egyre nagyobb az érdeklődés a turizmus iránt, amihez az országos turisztikai találkozók is hozzájárulnak. Ott vannak a versenyzők az országos honvédelmi versenyeken is. Népszerű a kerékpár és néhány kondicionáló gép is működik. A tömegsport mozgatói a testnevelőtanárok de a KISZ sportfelelősök is kezdeményeznek. Arra is törekszenek, hogy a szervezési munkába bevonva, a hallgatók jártasak legyenek ilyen tevékenységi formákban is. A képzés eredményeként könyvelhetjük el, hogy több helyen végzik volt hallgatók az óvodások vízhez szoktatását, az úszás elemeinek elsajátítását. Gyakran működnek közre a

hallgatók az iskolák, az uttörőházak által szervezett sportrendezvényeken. Ugyanezeket csinálják az intézeti, illetve városi tömegsport-rendezvényeken is. Ilyen formában a képzés során a hallgatóknak mintegy 30 %-a valóban használható ismeretekre, jártasságokra tesz szert. Tudomásunk van arról is, hogy sokan aktívan dolgoznak munkahelyük településének sportéletében.

Összegezve: a rövid kiképzési idő ellenére is gazdag lehetőségek vannak, de azok csak akkor hozzák meg a kívánt eredményt, ha az erre való nevelés szerves részét képezi az intézeti nevelő-képző tevékenységének. Az, hogy később hogyan kamatoztatják a hallgatók felkészültségüket, nemcsak a pályakezdőtől, hanem a munkáltatótól is függ. Attól ugyanis, hogy ad-e lehetőséget, motiválja-e a pályakezdőt az ilyen jellegű tevékenységre, vagy sem.

A tanítóképzőkről: A tanítóknak, függetlenül konkrét iskolai beosztásuktól, jelentős szerepük van a testi nevelésben, az iskolai és az uttörősport fellendítésében.

Az 1974. évi 13. sz. Tvr. intézkedik a tanítóképző főiskolák létesítéséről. Ez a törvényerejű rendelet megveterte az alapját a tanítóképző főiskolákon az önálló testnevelési tanszékeknek és a testnevelésnek szakkollégium rendszerű képzésének. Így kapott a testnevelés is nagyobb jelentőséget a hároméves képzés során. /Itt jegyzem meg, hogy a 2031/1979-es minisztertanácsi határozat megjelöli az általános iskolák 4. osztályában a VI. ötéves Tervidőszakban a testnevelés szakrendszerű oktatását./

Ma a 10 tanítóképző főiskolán mintegy 64 testnevelő vesz részt a hallgatók kiképzésében. Ettől a mennyiségében is meglepő nagyszámú oktatótól joggal várhatjuk el, hogy az általános, de a szakkollégiumi rendszerű test-

nevelés tartalmát - a tantervi anyagát - megújítsa. A megnövekedett tartalmi igényeknek megfelelően kívánatos a testnevelőknek a szaktudományi munkába való fokozottabb bekapcsolódása is.

A hallgatók állóképessége terén hasonló a helyzet, mint az óvónőképzőkben. Ilyen megjegyzéseket tesznek az oktatók: A főiskolára kerülő hallgatók többségének teherbíróképessége, fizikai állapota gyenge. A sport, a testedzés iránti kötődés minimális. Az említett okok miatt is egyre nagyobb figyelmet fordítanak az intézményekben a differenciált foglalkoztatásokra. Komoly előrelépést jelent az általános testnevelési órák bevezetése a harmadévesek számára. /Az uszodával /Szekszárd, Zsámbék/ rendelkező intézményeink a testnevelési órák egy részét tanuszodákban tartják. Ennek eredményeként' többen megtanulnak uszni, a már uszni tudók olyan ismeretek birtokába jutnak, amelyek alkalmassá teszik őket arra, hogy majd tanítványaikkal is megszerettségük a vizet. /Győrben például az 1981-es parlamenten olyan határozatot hoztak, hogy a képzés éveiben valamennyi hallgató tanuljon meg uszni. Megszervezték az ingyenes uszásoktatást, valamennyi hallgató számára./

Tapasztalataink szerint a tanítóképző főiskolák általános testnevelésének színvonala és hatékonysága eléri - esetenként meg is haladja - más felsőoktatási intézmények általános testnevelésének színvonalát. Szombathelyen megjegyzi, hogy az általános testnevelési órákon a tanítószakos hallgatók a legaktívabbak. A hallgatók részvétele az órákon megfelelő, a hiányzás minimális, szívesen dolgoznak.

A tanítóképző főiskolai hallgatóknak mintegy 25 %-a választ testnevelési szakkollégiumot. Ezek hat féléven keresztül heti 4-6 órában kapnak elméleti és gyakorlati

képzést: testneveléstudomány és tantárgypedagógia, anatómia és élettan, torna, atlétika, iskolai és sportjátékokból.

Az uszásoktatás alapelveit 40 órás tanfolyam keretében sajátítják el. A VI. félévben testnevelésből iskolai gyakorlaton vesznek részt, ezt zárótanítással fejezik be. A szakkollégiumi hallgatók állóképessége természetesen lényegesen jobb, mint azt korábban már említettem.

A tanítóképző főiskolák többsége téli és nyári táborokat szervez, ahol a téli sportok oktatásával és a természetjárás alapelemeivel, valamint a vizitúrázással kapcsolatos ismeretanyaggal is megismerkednek a hallgatók. A fakultatív tárgy keretében edző, játék- és sportvezető-képzést is szerveznek az intézmények. Minden főiskolán működik sportkör, a hallgatók mintegy 20-50 %-át foglalkoztatják a sportkörben. A szakosztályokban foglalkoztatott hallgatók olyan ismeretekre tesznek szert, melyeket leendő pedagógiai munkájukban hasznosíthatnak. Vannak olyan tapasztalatok, hogy a végzett hallgatók kedvenc sportáguk üzését folytatni szeretnék, ezért ennek megfelelő szakosztályt szerveznek az iskolájukban.

Az általános testnevelést- egy-két tanárképző főiskolát kivéve - bevezették a tanárképző főiskolák III. évfolyamain is. Az időkeret felhasználása igen változatos képet mutat. Az órák tartalmát meglehetősen befolyásolja a létesítmények szintje. /Itt-ott a tornatermek a testnevelés szakosok szakóráira sem elegendőek./ Az aktivitás többek között attól függ, hogy a testnevelést oktató hogyan tudja az érdeklődést felkelteni a mozgás iránt. Az alkalmazott formák közül a szakosított, illetve a választható testnevelési foglalkozások a legnépszerűbbek. /Ritkábban alkalmazzák a tömbösített túrázást is. Nyiregyházaán pl. maximálisan kihasználják a kondicionáló termet. A gyógypedagógiai tanárképző

főiskolának sportudvara van, közel van az uszoda, az atlétikai foglalkozásokat a Népstadion edzőpályáján tartják.

Az általános testnevelés tananyaga rögzíti, az intézmények pedig a gyakorlatban megvalósítják azt a követelményt, hogy a testnevelési és sporttevékenység a maga sajátos eszközeivel segítse a pedagógusképzést az eredményes iskolai nevelő-oktató munkára történő felkészítést. A nem testnevelés szakos hallgatók az általános testnevelés című tárgy keretében olyan elméleti és gyakorlati ismereteket kapnak, amelyeket felhasználhatnak tanári munkájuk során. /Igy megismerkednek a torna, atlétika, játék, uszás alapvető gyakorlatanyagának oktatásához szükséges módszertani ismeretekkel, az uttörősportversenyek jelentőségével, rendszerével./ A gyakorlati ismeretanyagban megismerik a természetjárás, táborozás szervezési feladatait, megismerik az általános iskolai tantervben szereplő testgyakorlati ágakat, ezek szabályait. A tanórán anyagában szerepelnek a szabadidős sportok is.

A tanárképző főiskolákon ha nem is túl rendszeresen, de folyamatos tömegsport élet folyik. Ennek szervezéséről és irányításáról, az intézményenkénti sportbizottság megalakításáról, a sportbizottságok feladatairól a 122/1974. /M.K.24./OM.sz. utasítás intézkedik.

Az 1011/1974.III.20./ Mt. határozat szerint az intézmények 1974-től tanévenként a nappali tagozatra beiratkozott hallgatónként 50 Ft/fő költséget terveznek a diáksport támogatására. Ezt az összeget sportszerek, sporteszközök beszerzésére, kollégiumi sportfelszerelések javítására, sportszer kölcsönzésére, a turisztikai mozgalom fejlesztésére, emléklakettek, oklevelek vásárlására, általában tehát az említett célokat szolgáló dologi jellegű kiadásokra használhatják fel.

1975-től kezdődően a tömegsport támogatására az intézmény költségvetésében, valamint a szerződéses munkák árbevételeből képzett szociális és kulturális alapból rendelkezésre álló pénzügyi keret felhasználásáról és felosztásáról az intézmény állami vezetője - vagy megbízás alapján - a felsőoktatási intézmény sportbizottságának elnöke dönt. /Ez általában az intézmény vezető-helyettese./

Mivel a tömegsport bizottságok nemcsak a hallgatók, hanem az intézményi dolgozók tömegsport eseményeit is szervezik, irányítják, ezért a bizottságban képviseltetik magukat a KISZ, a Szakszervezet, a Sportegyesület, a kollégiumok és a tanszékek is.

Szükség anyagi lehetőségeink ellenére sem feledekezünk el az intézményi tömegsporthoz szükséges szer-eszköz-ellátás mérsékelt arányú fejlesztéséről. Éves szinten mintegy félmillió forintot osztunk szét a felsőoktatási intézmények tanszékei között. Ebből az összegből a pedagógus-képző intézmények nagyobb hányadban részesülnek. Ez az összeg az ellátandó feladathoz ugyan minimálisnak tűnik, de a tevékenység intézményi serkentéséhez jó módszernek bizonyult.

Az említett támogatási forma mellett szót kell ejteni a központi szervezésű és finanszírozású sportaktívaképző táborról is.

A játék és sportfoglalkozások szervezésére, vezetésére, egyben az intézményen belül megrendezésre kerülő tömegsport események zavartalanabb lebonyolítása érdekében diáksport aktívaképző tábor szervezünk a hallgatók részére. Itt ismertetjük meg a résztvevőket a versenykiírások készítésével, szervezésével, levezetésével, a sportági szabályok alkalmazásával, a játékvezetéssel, tehát mindazokkal,

az ismeretekkel, melyeket hallgatóként s luendő pedagógusként egyaránt hasznosíthatnak.

A 8 napos bentlakásos táborban évente 100-120 főt képezünk ki labdajátékok, torna, atlétika, turisztika, tájfutás területére. Ebben az évben 25. alkalommal kerül megrendezésre ez a tábor hagyományosan a Veszprémi Vegyipari Egyetemen.

Minden főiskolán működik sportegyesület, ezek szakosztályaiban a hallgatók mintegy 20-25 %-a sportol. Egyik-másik főiskolán több válogatott és elsőosztályu sportoló hallgatónk is van, pl: Szombathely, Nyiregyháza, több labdajáték szakosztály játszik NB-I, illetve NB-II szinten. Intézményeink sportegyesületei elsősorban minőségi sport - versenysport - feladatokat látnak el.

Néhány intézmény jelzi, hogy az elmúlt tanévben a tömegsport rendezvények száma, változatossága, előkészítettsége és szakszerű bonyolítása terén erőteljes fejlődés tapasztalható. A hallgatók részvétele intézményenként változó, cca egy harmada tekinthető rendszeres résztvevőnek a rendezvényeken/sajnos mindig ugyanazok/. Az alkalmi résztvevők inkább csak a statisztikát szépitik. Ugy tűnik, e téren a háziversenyek, a természetjárás, a turázás tömegesítésében van még sok feladat. Itt jegyzem meg, hogy a 2031/1979. minisztertanácsi határozat szerint a tanórán kívüli testnevelést és sportot úgy kell továbbfejleszteni hogy az tartalmában jobban kapcsolódjon a tanórai testneveléshez, biztosítva a folyamatosságot és rendszerességet.

Az általános iskolai testnevelőtanár-képzés 30 éves fejlődéstörténetét dr. Kálmánchey Zoltán 1978. október 25-én bemutatta a pécsi tudományos konferencián. Érdemes ezt az utat röviden áttekinteni az ő nyomán.

1947-50

- A pedagógiai főiskolákon a testnevelőtanár-képzés ugynevezett kétszakos 3 szak formájában indult - a testnevelést harmadik szakként lehetett választani. /Tanítottak néptáncot, ezt csak azért jegyzem meg, mert ma a tánc iránti igény mint a mozgáskultúra fejlesztése, ismét jelentkezik, tehát foglalkozni kell vele./

- Az 1950. évi 21. Tvr. alapján a testnevelés melléktárgy jellege megszűnik, biológiával és ének-zenével párosul főszakként.

- 1952/53-tól önálló főszakká lépett elő a testnevelés, egyszakos volt. /Ez a ló másik oldala./ /Az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola Budapesten a Minisztertanács 1017/55.sz. rendelete alapján megszűnik, mondván, hogy az általános iskolai tanárképzés túlméretezett./

1959/60-as tanév, négyéves, háromszakos képzés lép életbe, itt hat szakpárhoz kapcsolódik a testnevelés.

1962. évi 22. sz. tvr. rendezi a felsőoktatási intézmény helyzetét, ekkor kapják a tanárképző főiskolai nevet a pedagógiai főiskolák.

Ugy tűnik, hogy a négyéves, kétszakos képzés elegendőnek bizonyult az általános iskolai tanárokkal szemben támasztott iskolai és társadalmi igényeknek. Ismereteim szerint ma a fővárosban a testnevelési órákat 98,2 %-ban szakosok tanítják /489 egyszakos, 263 kétszakos tanárt jelent ez/. A vidéki általános iskolákban 659 testnevelőtanár-hiányról tudunk. Ma a testnevelés szak első évtolvá mára - hetedik szak valamelyikével párosítva - 429 testnevelő szakos hallgatót veszünk fel.

Az általános iskolai testnevelőtanár-képzés történetének futo áttekintése elgondolkoztató. Egy biztos, a rövid fejlődéstörténetben hatalmas, un. szemléletbeli változások tapasztalhatók. Ennek csak az időbeli változásait akartam érzékeltetni azért, hogy egy újabb szemléletváltás szükségességére és lehetőségére irányítsem a figyelmet. Az általános iskolai testnevelőtanár-képzésben a jövőben nagyobb gondot kell fordítani az ideológiai, pedagógiai, pszichológiai, biológiai-élettani és testneveléseméleti képzésre. A tantárgyi rendszerben a tömegsport, a mindennapos - óráközi - testnevelés szervezésére, irányítására kell felkészíteni a hallgatókat. Szorgalmazni kell legalább egy sportágban a középfoku edzői képesítés megszerzését minden testnevelő szakos számára, csak így kapcsolódhatnak be intenzíven a versenysport fejlesztésébe.

A jövőben elsősorban szemléletbeli változtatásra van szükség a felsőoktatási intézmények testületei és hallgatói körében, a hallgatók szellemi és fizikai képzése harmonikusabbá tételéhez. Az egészséges életmód formálását, az állóképesség fokozását társadalmi ügyvé kell tenni, mert ha ebben nem következik be kedvező változás, igen kellemetlen helyzetbe kerülünk az általános iskolai nevelő munka terén is. A hallgatókkal szemben megfelelő követelményeket kell támasztani, mert anélkül komoly szemléletváltásra nem számíthatunk. Minden intézményi fórumot /főiskolai tanácsuléseket, főigazgatói tanácskozásokat, tanári tanácskozásokat / fel fogunk használni arra, hogy a jövőben ezt a szemléletformálást elősegítsük.

MAGASSY LÁSZLÓ
igazgatóhelyettes

Szombathelyi Tanárképző Főiskola
Gyakorló Iskolája

AZ ISKOLAI GYAKORLATOK ÉRTÉKELÉSE

A pedagógiai folyamatnak nélkülözhetetlen része a végzett munka értékelése. Értékelni, osztályozni mindig csak teljesítményt lehet, amelyben a hallgató egész személyiségét vesszük figyelembe s nem egy kiragadott pillanatban, hanem tevékenysége, fejlődése folyamatában. Az értékelésben alapkövetelmény az objektivitásra való törekvés, különösen akkor, ha az értékelés osztályzatban is realizálódik. Az osztályzat ugyanis egy standardhoz való viszonyítást, egy normának való megfelelést tükröz. A szubjektív tényezők sem küszöbölhetők ki teljesen az értékelésből. Ilyen szubjektív tényezők a szakvezető alkati sajátosságai /pl. szigorúság-engedékenység/, általában érzelmei /pl. tanítványai és hallgatói iránt/ és felkészültségének foka /szaktudományi, pedagógiai, világnézeti, stb./. Pedagógiai szándék /pl. önbizalom keltése, a felelősségtudat fokozása/ is befolyásolhatja az értékelést éppúgy, mint más körülmények /pl. a hallgatócsoport általános és speciális képzettségének a foka, a tanítást megzavaró és előre ki nem számítható mozzanat, a jelölt egészségi állapota, stb./ figyelembe vétele. De végeredményben a szakvezetői egyéniség, az éppen aktuális nevelő szándék vagy e kettőn kívüli tényezők beszámítása is csak színezheti az értékelést, de nem szabad gátolnia a tárgyilagosságra, a valóság hű megítélésére való törekvést.

A gyakorlatát végző pedagógusjelölt minden tevékenységét, illetve annak minden teljesítményét értékelni kell. Értékel/het/i a szakvezető a hallgató munkáját azonnal a tevékenység után /sohasem közben!/, ez rendszerint nem osztályzattal történik, hanem elemző, a hallgató fejlődését szolgáló bírálattal, melyben a nevelő szándéktól hangoltan, de egyaránt helyet kapnak a teljesítmény értékei, megőrzendő és továbbfejlesztendő jellemzői, mind a felszámolandó pótolandó hiányok, negatívumok. Ez a bírálat, értékelő minősítés a lényeges a hallgató összefüggő gyakorlatának a számbavételekor is, ekkor azonban sokoldalubban, mint az egész, a leendő pedagógus személyiségének a tevékenysége kerül mérlegre az értékelt időszak /egy vagy két félév/ munkája, jól láttatva a fejlődést, a képességfejlesztésben elért eredményeket és a még fokozott gondozásra szoruló részleteket. A tantervek megszabják, mikor kell szöveges /szóbeli vagy írásos/ értékelést adni és mikor kell osztályozni is.

Az osztályzatok nyilvánvalóan a minősítések, értékelések alapján születnek aszerint, hogy a jelölt a kivánalmaknak kiválóan, jól, közepesen, gyengén vagy nem megfelelően tett eleget. Természetes, hogy a hallgató egyik szempontból jobb képet mutat, mint a másiktól, egyszer eredményesebben tudott dolgozni, máskor kevésbé. A végső, az összetett osztályzat ne valamiféle átlagot tükrözzön, hanem azok dialektikus szemléletét, melyet nyilván még az is befolyásol, hogy a képzési, illetve az értékelt időszakban a jelölt fejlődésének milyen az iránya és az üteme.

Mit kell értékelni, osztályozni az iskolai gyakorlatban? Mint megfogalmaztuk: a jelölt minden tevékenységének a teljesítményét vagyis mindazt az eredményt, produktumot, amely lemérhető és melyet a hallgató pedagógiai gyakorlata során a megszabott időben el tud érni. Magva az ugynevezett

gyakorlóhetek alatt végzett munka, elsősorban a gyakorló tanítások, de értékelendő a többi pedagógiai tevékenység, illetve annak írásos dokumentuma is. Vagyis mindazt értékelni kell, amit a jelölt a pályára való készülés során a gyakorlatban végzett. Tételelesen:

I. A tanulókkal való foglalkozások

1. a tanítási óra /napközi otthoni, szakköri, stb. foglalkozás/ vezetése elsősorban a nevelés, oktatás és képzés eredményessége szempontjából;
2. a tanítási órára /egyéb foglalkozásra/ való készülés: a tanítási anyagnak és a tanítási anyaggal kapcsolatos nevelési, oktatási és képzési céloknak a meg- és kiválasztása, elrendezése, a munkaformák, módszerek, eljárások és eszközök tervezése, mindezek írásos, rajzos formában való megfogalmazása;
3. a tartott óra elemzése a célok, feladatok és az eredményesség szempontjából, a pozitívumok és negatívumok szétválasztása, elképzelések ez utóbbiak kijavítására eredményesebbre cserélésére.

II. A csoportos tanítási gyakorlatok

1. az előkészületi vázlatok, illetőleg a tanítási gyakorlatok eredményességéhez szükséges írásbeli /órarészletek kidolgozása, gyakorlatgyűjtemények, feladatsorok összeállítása, stb./ és egyéb feladatok /rajzok, makettek, eszközök, képmagnós felvételek, stb./;
2. A látott órák /foglalkozások/ elemzése a szakvezető által meghatározott szempontok, valamint az órán készített feljegyzések /óraleírások, jegyzőkönyvek, hospitálási napló/ alapján;

3. Tájékoztatók, referátumok tartása, melyek a tartandó óra megtervezését vagy a látott óra elemzését segítik, valamint kiegészítik a pályára való készülést.

III. Egyéni tanítási gyakorlatok

1. a gyakorlólóhéten végzendő feladatok /tanítások, korrepetálások, írásbeli munkákban való tájékozódás, stb./ megtervezése és időben való elrendezése;
2. feljegyzések készítése a látott órákról, foglalkozásokról /hospitálási napló/, az észrevételek, kérdések megbeszélése a hospitált nevelővel;
3. felkészülés a tanórán kívüli feladatokra /a házi rend megismerése, tájékozódás az iskola és az adott osztály közvetlen és távlati feladataiban, a korrepetálás tervezése, stb./, ezekről, illetve ezekhez írásbeli feljegyzés készítése;
4. megismerkedés a gyakorlóiskolával /helye és szerepe a pedagógusképzésben, valamint a város pedagógiai életében, szervezési és működési rendje, hagyományai, kapcsolatai, stb./.

Hogy a hallgató a fentieket milyen mértékben és milyen minőségben végezte, hogy mennyire felelt meg a képzésben rárótt feladatoknak, az a szakvezetőtől folyamatos és sokoldalú megfigyelést, a tapasztaltak rögzítését kívánja meg, hiszen konkrétan és előre mutatóan csak széleskörű és a fejlődést regisztráló tapasztalatok alapján lehet és szabad értékelni. A minősítéskor gondolni kell arra, hogy ez helyettesít/het/i vagy befolyásolja a mostani hallgatóról, majd mint kezdő pedagógusról a munkáltatóban kialakuló első

benyomásokat, jelzi előre, miben kaphat már hamarabb nagyobb önállóságot a pályakezdő, hol és miben kell eleinte több segítséget adni neki. Ezért a minősítést megkönnyítendő űrlapot állítottunk össze a jelöltek jellemzéséhez. Ennek első része - az egyöntetűség végett - feleletválasztásos rendszerű, míg a másik része lehetőséget ad a tipizáló jellemzés kiegészítésére, magyarázatára, árnyaltabbá tételére. /L. a MINŐSÍTÉS az iskolai gyakorlatok alapján c. űrlapot!/
.

Néhány kiegészítő megjegyzés a "MINŐSÍTÉS az iskolai gyakorlatok alapján" űrlap kitöltéséhez és egységes értelmezéséhez.

Az iskolai gyakorlatok két-három féléves tantárgy a pedagógusképzésben, a minősítés tehát ezt a gyakorlati időt veszi alapul, s nem csak az egyéni iskolai gyakorlat néhány hetét. Ezt az indokolja, hogy folyamatában és fejlődésében figyelheti és értékelheti a szakvezető a jelölt tevékenységét, és az is, hogy a képzés, tehát a gyakorlat ezen a néhány héten kívül is folyik: a csoportos tanítási gyakorlatok óráira készített írásbeli és egyéb feladatokban, mások óráinak az elemzésében, a gyakorlóheteken kívüli eső tevékenységekben /szülői értekezlet, stb./ is. A kötelező és az ezen kívül vállalt feladatok a pedagógussá válás, a pályára való készülés szempontjából természetesen különböző fontosságaik, értékelésük is ennek megfelelően kap kisebb vagy nagyobb súlyt a minősítésekben.

- I. A személyiségjegyek címszó alá azokat a vonásokat és meghatározó jegyeket vettük, amelyeknek való megfelelés szükséges a pályakezdéshez, valamint amelyek minőségének ismerete segítséget adhat a későbbi munkáltatónak, vezetőnek ahhoz, hogy a legmegfelelőbbben foglalkozhasson a fiatal kollégával.

M I N Ő S I T É S
az iskolai gyakorlatok alapján

A

A pedagógusjelölt neve:.....
Szakja:.....
A tanított tárgy/ak/:.....
Az iskolai gyakorlatok ideje: 198....év..hótól 198..év..hóig

I.Személyiségjegyek

1. Kapcsolata a gyerekekkel:Közvetlen, kedves megértő, együttérző; távolságot tartó, kissé merev, merev, közömbös, hivatalos; határozott, következetes, szigorú; határozatlan, következtelen, elnéző;
2. Felkészültsége: a./pedagógiai: kiemelkedő, alapos, jó, megfelelő; hiányos, gyenge, elégtelen; a gyerekek életkori sajátosságaihoz igazodó, erősen elméleti
b./szaktárgyi: kiemelkedő, alapos, jó, megfelelő; hiányos, gyenge, elégtelen; a tantervi követelményeket figyelembe vevő, erősen elméleti
3. Felkészülése: a./munkája: tudatos, ösztönös; igényes, szorgalmas, közömbös, pontatlan, hanyag, lusta: önálló, segítséget igénylő, segítségre szoruló
b./ írásbeli munkája: példás, jó, gondos, megfelelő, használható, elnagyolt, hiányos, nem megfelelő, nem használható
4. Pedagógiai/nevelő-oktató/tevékenysége:
a./ az óra /foglalkozás/ vezetése: demokratikus, autokratikus, liberális munkáltató, együtt dolgozó, keveset aktivizáló, nem aktivizáló;
határozott, kevésbé határozott, határozatlan; változatos, monoton;
derűs, szenttelen, rideg
b./ eszközhasználata: célszerű, változatos, ötletes, eredményes;
felesleges, ügyetlen, erőszakolt, hibás
5. Nevelői egyénisége: a pedagógus pályára tudatosan készülő.
nem pedagógus pályára készülő;
pedagógusnak nagyon alkalmas, alkalmas, más korosztályhoz alkalmas, nem alkalmas;
sokat fejlődött, fejlődő, sok munkával fejleszthető;
pedagógus vezető képességei jók, megfelelők, gyengék;
inkább nevel, inkább oktat, egyformán nevel és oktat;
kritikai és önkritikai érzéke jó, megfelelő, gyenge, rossz.

F o r d i t s!

II. Szöveges értékelés

B

.....198...év.....hó.....n

.....
szakvezető

Itt jegyezzük meg ismét, hogy a minősítés több féléves tapasztalatból leszűrt általánosítás, tehát azt tartalmazza, ami általában jellemző a hallgatóra, s amely általánosításban feltétlenül figyelembe veendő a fejlődés iránya. Azt sem szabad szem elől tévesztetni, hogy teljesítményt értékelünk, nem szándékot.

- 1./ A nevelő kapcsolata a gyerekekkel meghatározó egész pedagógiai munkájára. A pontosvesszők közötti minősítések többé-kevésbé rokon tulajdonságokat fednek, tehát egyidejűleg több is figyelembe vehető. Mivel azonban bizonyos fokozatosságbeli különbség van közöttük, több említése fölösleges. Aki közvetlen / = nyílt, keresetlen bensőséges/a gyerekekhez, az természetesen együtt is érez velük, míg az együttérzés nem minden esetben jelent közvetlen kapcsolatot is. A pontosvesszőkkel elválasztott csoportok ellentétes minősítéseket jelentenek, egyidejűleg nem lehet mindkettő érvényben: vagy közvetlen, vagy - a kelleténél nagyobb - távolságot tartó, vagy következetes, vagy következetlen.
- 2./ A jelölt felkészültsége a konkrét tevékenységben /tanóra, írásbeli munka, véleményformálás, folyosóügyelet, stb./ tetten érhető és mérhető állapotot jelent. Ez egyrészt pedagógiai - ideértve természetesen a pedagógián belüli /neveléelmélet, didaktika, metodika, oktatáspolitikai/ és az azon kívüli, de nélkülözhetetlen ismereteket /fejlődés-, nevelés- és oktatáslélektan, egészségtan, etika, vezetélmélet/ -, másrészt szaktárgyi szűkebb értelemben /anyanyelv, idegen nyelv, matematika, stb., tanterv-, tan- és kézikönyvismeret/ és tágabban értelmezve is /a dialektikus és a tantárgy belső logikája, marxista világnézet, a tárgy esztétikája, stb./ A hallgató beszéd- és ezen belül kérdés-kulturája egyaránt jellemzője és hordozója a szaktárgyi és pedagógiai felkészültségnek, mint ahogy befolyásolja

pedagógiai tevékenységét, és amiképpen kihat nevelői egyéniségének alakulására is.

A hallgató felkészültségének szavakkal való jellemzésére a már fent említettek az irányadók, eléggé egyértelműek is. /A kiemelkedő magától értetődően alapos is, megfordítva már ez nem igaz; a megfelelő még elégséges a pályakezdéshez, a hiányosnak pótolni valói vannak, stb./ A gyerekek életkori sajátosságaihoz igazodó és a tantervi követelményeket figyelembe vevő kitételek azt jelzik, hogy a hallgató ismereteit, készségeit igazítani, alkalmazni tudja az adott tanulókörösség fejlettségi szintjéhez, míg az erősen elméleti ismeretek sokkal meghaladhatják ugyan az általános vagy középiskolások tanításához megkívántat, de nem /vagy csak nehezen/ alkalmazhatók a pedagógiai tevékenységben, megmaradnak elméleti szinten. A hiányos, gyenge, sőt elégtelen felkészültség aligha alkalmazható a tanulókhoz és a tantervi feladatokhoz, de nem nevezhető elméletinek sem.

- 3./ A jelölt felkészültsége általában korábbi munkájának, tanulásának eredménye; felkészülése azt az erőfeszítést, lelkiismeretességet, hozzáállást tükrözi, melyet az iskolai gyakorlatok folyamán kifejtett, tanusított. Munkája: azaz nevelő-oktató tevékenysége, véleményformálása, tájékozódása pályájáról, stb. lehet tudatos, vagyis tudja, indokolni is tudja, hogy mit miért és hogyan tesz, tenne, olykor hogyan kellett vagy lehetett volna /még/ tennie; s lehet ösztönös, rá- és megérzéseken alapuló, a jelölt által nem vagy csak nehezen és utólag indokolt. Itt különösen hangsúlyoznánk: azt mi-nősítjük, ahogyan a hallgató általában szokta végezni a pályára készülés feladatait; pillanatig sem gondolhatjuk azt, hogy valaki minden tevékenységében csak

tudatosan vagy csak ösztönösen jár el, mint ahogy azt sem, hogy nem hozhatna mindkét típus azonosan jó vagy gyenge eredményeket. Noha a pedagógus alkatnak nem elhanyagolható eleme a jó értelemben vett ösztönösség - mondhatnánk pedagógiai érzéknek, adottságnak is -, feladatunk mégis az, hogy olyan kezdő nevelőket bocsássunk ki, akik a pedagógiai munkát képesek legyenek tudatosan végezni a tervezéstől az ellenőrzésig, mert csak ez lehet biztosítéka a zsákutcák elkerülésének, a fejlődésnek, az eredmények növelésének.

Önállónak az a pedagógusjelölt nevezhető, aki - gyakorlottságának arányában - önállóan és helyesen tervezi és végzi feladatait, és elemzi is azokat a maga számára levonva a tapasztalatokat. Mindebben a szakvezető segítsége, közreműködése minimális. A segítséget igénylő nem felkészültségében tér el ettől elsősorban, hanem inkább az önbizalom mértékében. Rajta legtöbbször nem ötletekkel kell segíteni, hanem bátorítással, megerősítéssel. A segítségre szoruló lehet nagyon is önálló vagy gyámoltalan, mégis az átlagosnál többet kell segíteni neki, gyakrabban felkészültségbeli hiányai, ritkábban alkati sajátosságai miatt.

A jelöltek írásbeli munkáját minősítő tulajdonságokat fokozati sorrendben közöltük, tehát a magasabb minősítési fok magában foglalja az alacsonyabbat /a jó bizonyára gondos is, megfordítva már nem érvényesek, a - még - használható nem biztos, hogy - a kívántaknak is - megfelelő az ellentétesek /jó - elnagyolt, gondos hiányos /pedig kizárják egymást.

- 4./ A jelölt pedagógiai /nevelő-oktató/ tevékenysége az alaptevékenység, amelyben legjobban megmutatkozik a gyermekekkel való kapcsolata, felkészültsége és a fog-

lalkozásra való kötetlen felkészülése; vagyis a gyerekekkel való kapcsolatteremtő képessége, felkészültsége és felkészülése a pedagógiai tevékenységben összegeződik. Ez utóbbi ok az, ami miatt külön minősítési szempontként szerepel: összetettségénél fogva minőségileg más, mint az egyes vonások külön-külön. E mellett szól az is, hogy most a jelölt tevékenységét a legjellegzetesebb, pályakezdése szempontjából a legmeghatározóbb helyzetben vizsgáljuk és értékeljük.

Az óra /foglalkozás/ vezetését - pontosabban nem egy-egy óra, hanem órák sorozatának a vezetését jellemezve - a demokratikus, az autokratikus és a liberális megjelöléseket alkalmaztuk, részben mert a szakirodalomban általában elfogadottak, körülhatároltak, részben pedig azért, mert egyik kizárja a másik kettőt. /'A'laissez faire' szakkifejezés helyett jelenlegi iskolarendszerünkhöz megfelelőbbnek láttuk a liberális='engedékeny' vagy 'tulzottan engedékeny' kifejezést./ A munkáltató /feladat és problémamegoldató/ és együtt dolgozó megjelölések, melyek a tanulócsoport egészére vonatkoznak, szemben állanak a keveset aktivizáló vagy nem aktivizáló minősítésekkel. Az óravezetés egészére vonatkoznak, tehát a szervezési formákra és a módszerek, módszeres eljárások alkalmazására egyaránt. A határozott, kevésbé határozott és határozatlan minősítések a pedagógusjelöltre, elsősorban mint a tanulók tevékenységének a vezetőjére érvényesek, míg a változatos és monoton a tananyag feldolgozásának módjára, a derűs, szenvtelen, rideg pedig az óra, a foglalkozás hangulatát kívánja jellemezni, mely hangulatnak alapvető tényezője a nevelő kapcsolata a gyerekekkel, a vezetési stílusa és az alkalmazott szervezési formák meg módszerek.

Noha a pedagógusjelölt eszközhasználata szer-
ves része az előbbieknél, célszerűnek láttuk ezt külön
kiemelni, egyrészt azért, mert korunkban mind az okta-
tás individualizmusának, mind az információk több ol-
dalról történő megközelítésének a szándéka erőteljesen
a figyelem előterébe helyezi az oktatási eszközöket,
másrészt azért, mert nagyon kísért a velük való vissza-
élés, az öncélú alkalmazás veszélye.

Eszközön mindazon segédleteket értjük, amelye-
ket a pedagógus és a tanulók felhasználnak az ismeret-
szerzés, a gyakorlás és az ismeretek ellenőrzése folya-
mán. Ilyen értelemben ide tartoznak a szemléltető esz-
közök a táblai rajztól a pergőfilmig, a makettől a
hanglemezig, valamint a munkaeszközök a tankönyvtől a
feladatlapig, a szerszámtól a képmagnós felvételig. A
minősítő melléknevek pontosvesszővel elválasztott so-
rozatai lényegében egymást kizáró ellentétpárok /cél-
szerű-felesleges/. A pozitív jellemzők mutatnak ugyan
bizonyos fokozatosságot, adott esetben mégis érdemes
egy-egy nagyon jellemzőt is kiemelni /pl. nemcsak cél-
szerű, hanem ötletes is/ ilyen esetben olykor a pozitív
és a negatív csoportból is összekapcsolható egy-egy
/pl. ötletes, de erőszakolt/. Az eszközhasználat értékét
mindenkor az adja meg, mennyi eredményt hozott a tanulók
munkájában.

- 5./ A jelölt nevelői egyéniségéről készített minősítés vol-
taképpen összegezés, az eddigi minősítések és az ezeken
kívül tapasztaltak általánosítása. Mert sajnos a felvé-
teli rendszer a hallgató szándékának és alkalmasságának
objektív mérésére kevés, az ettől független felvételre
pedig fűg lehetőségeket biztosít, a tanítási gyakorlatok
csoportnapjai, a gyerekekkel végzett tevékenység, a ró-
luk és a velük való foglalkozásokról folytatott négy-
szemköztű beszélgetések /orai előkészítés és elemzés, stb./

elég érzékletesen felfedik azt a félévek során, hogy a jelölt tudatosan a pedagóguspályára készül-e, vagy nem is pedagógusnak /tanítónak, tanárnak, nevelőnek/ készül. Ez utóbbi eset nemcsak a közművelődés szakosoknál vetődhet fel, hanem a tanító- és az ugynevezett kétszakos tanárjelöltekénél is. Hiszen számos olyan szellemi pálya van, amely felsőfoku végzettséget igényel, de nincs olyan felsőoktatási intézményünk, amely sajátságosan arra a munkára készítene föl. Hangsúlyoznánk a tudatosan határozót, melyben egyaránt felfedezhető az érdeklődés és a lelkesedés, a neveléssel és az oktatással a kötelezőn felüli elmélyedt és gyakorlati foglalkozás.

A pedagógus alkalmasságának vannak pszichés /gyermekszeretet, kapcsolatteremtés, empátia, megfigyelés, figyelemmegosztás, stb./ és vannak fizikai-fiziológiai összetevői /idegrendszeri és szervi egészség, beszédképesség, stb./. Ilyen szempontból alapos mérlegeléssel dönthető el, hogy a minősítés készítésekor a jelölt pedagógusnak nagyon alkalmas, átlagosan alkalmas, más korosztályhoz /kisebbekhez vagy idősebbekhez/ alkalmas/abb/, esetleg önhibájából /pl. lelkiismeretlenségből, a kötelességtudat hiányából/ vagy önhibáján kívül /pl. súlyos beszédhiba miatt/ alkalmatlan.

A jelölt pedagógus-alkalmasságának minősítésekor végeredményben pedagógiai képességei mértékét, fokát értékeljük. Pedagógiai képességeknek az emberi személyiség tulajdonságainak azt az együttest kell tekintenünk, amely megfelel a pedagógiai munka követelményeinek, és biztosítja azt hogy az illető könnyen beletudjon ebbe a munkába, és jó eredményeket érjen el benne - határozza meg N.V.kuzmina, majd így folytatja: " A pedagógiai képességek alkotóelemei: a pedagógiai megfigyelő-

képesség, a pedagógiai képzelet, az igényesség /szigorúság/ mint jellemvonás, a pedagógiai tapintat, a megosztott figyelem, a szervezési képességek." /Kuzmina N.V .: A pedagógiai képességek kialakulása - Tankönyvkiadó 1963. 48.lap; lásd még ezzel kapcsolatban Ungárné Komoly Judit: A tanító személyiségének pedagógiai-pszichológiai vizsgálata - Akadémiai Kiadó K.1978/.

Jellemző a hallgatóra az is, hogy a képzés félélévei alatt sokat fejlődött vagy folyamatosan fejlődő-e, míg a sok munkával fejleszthető a későbbi munkáltatónak ad segítséget a fiatal kartársával való foglalkozáshoz. A fejlődés nemcsak abban látható, azaz elsősorban, nemcsak azzal bizonyítható és azon keresztül mérhető, hogy a jelölt első és utolsó tanításai között mekkora volt a minőségi különbség; hiszen egy-egy konkrét pedagógiai tevékenység eredményét a tanítási anyagtól a tanító pillanatnyi hangulatáig számos objektív és szubjektív tényező befolyásolja, hanem a fejlődés - ismét csak Kuzminára hivatkozva - azon is lemérhető, mennyit és hogyan változott a jelölt pedagógiai beállítottsága, felelősségérzete munkája iránt, a jobb eredmények elérésének a szándéka, igyekezete a pedagógus mesterség elsajátítására és a látottak, olvasottak, tapasztaltak beépítése saját munkája színvonalának emelésére. /Kuzmina i.m. 128./.

A pedagógus mindenkor vezető is - sőt igen sokféle szerepben. Ezekre egyrészt éppen sokféleségüknél fogva nem térhetünk ki /felnőtt és gyermekközösségek vezetése, ez utóbbiaknál szaktanár, osztályfőnök, mozgalmi és szakkörvezető, stb./, másrészt a gyakorlóiskola sajátos körülményei között /pl. ott van a jelölt vezette foglalkozásokon a szakvezető is/ kevéssé mérhető. Annyit viszont fel kell ismerni két-három félév tapaszt-

talatai alapján, hogy a hallgató vezetői képességei jók, megfelelőek, vagy gyengék ahhoz, hogy fél év múlva önállóan elboldoguljon a rábizott gyermekcsoportokkal.

Érdeemes az iskola nevelő szerepének előtérbe kerülésével arról is szólni, hogy a hallgató munkájában a tervezéstől a végrehajtásig a nevelés vagy az oktatás-e a jellemző, illetve helyes arányban ötvöződik-e a kettő.

Saját és társai, de tanítványai munkájának, viselkedésének a megítéléséből következtethet a szakvezető a hallgató kritikai és önkritikai érzékének a fokára. Világos mindenki számára, hogy ez mennyire fontos elem a pedagógus személyiségében.

II. A szöveges értékelés, mint már említettük, kiegészíti, indokolja, árnyaltabbá teszi a feleletválasztásos alapon csak aláhuzott minősítést, valamint olyan lényeges személyiségjegyekre is kiterjed, amelyek meghaladják az előzőkben felsorolt jellemzőket. Ilyenek:

- A jelölt beszédkulturája a fogalmazástól beszéde orgánumáig, különös tekintettel a kérdéskulturájára;
- a pedagógiai munkában jól hasznosítható egyéni képességei adottságai, mint pl. rajz- vagy előadói képessége, szervezőképessége, technikai érzéke; érdeklődési köre és az átlagosnál magasabb műveltsége, tájékozottsága pl. a különböző művészeti ágak és sporttevékenységek valamelyikében, a társadalom- és természettudomány valamely területén, stb.;
- a pedagógiai munkát nehezítő pszichés /pl túlzott izgulékonyosság, zárkózottság, idegrendszeri labilitás, az önuralom hiánya, az önbizalom hiánya vagy tultengése /és szervi tulajdonságok/ pl. látás-

vagy halláskárosodás, testi fogyatékoság, a gyermeket riasztó külső/:

- a környezetéhez - elsősorban a csoporttársaihoz és a szakvezetőihez - való viszonya.

A minősítés az iskolai gyakorlatok alapján címében körvonalazza tartalmát is: csak azt elemzi és értékeli, amit a hallgató a tanítási gyakorlatok félélévi folyamán mutatott. Noha az ebbeni tevékenysége nagyon összetett s a leendő életpályájához a legszorosabban kapcsolódik, mégsem tükrözheti a jelölt egész személyiségét, a főiskolán vagy az egyetemen töltött évek munkáját, változásait, színeit és értékeit. Teljes képet csak a sokoldalú jellemzés adhat, melynek elengedhetetlen és mással nem helyettesíthető vagy pótolható része a szakvezetők által készített, megalapozott, konkrétságában is az általánost, a jellemzőt tartalmazó minősítés.

A PEDAGÓGUSKÉPZÉS MULTJÁBÓL

Dr. FÖLDY FERENC
főigazgató

Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola

125 ÉVES AZ ÖNÁLLÓ PATAKI TANITÓKÉPZÉS

A magyar történelemben és művelődésben Sárospatak jelentős helyet foglal el. Sok szép nevet adtak az elmúlt évszázadokban Pataknak. A nép kedves iskolavárosnak mondja, az iskolázott emberek Kazinczy óta "Bodrogszparti Athénnek" hívják. Fokozza városunk hírét régi szép vára, mely sok viszontagságot élt át, sokszor volt jelentős helye a magyar szabadságharcnak, függetlenségi törekvéseknek. Ország-hirűvé Patakot mégis iskolája tette, ahonnan a kornak megfelelő, sokszor a kort megelőző tudomány szerteáradt.

Az önálló tanítóképzés 125. évfordulóját ünnepeljük, de a pataki nevelőképzés a 16. században kezdődött el. Kopácsi István már 1549-ben kollégiumi rangra emelte a pataki iskolát, ettől az időtől kezdve a műveltség általános emelése mellett a papok és a tanítók képzése volt a cél.

A kollégiumban már 1796-tól magyar nyelven hallgatta a nevelést minden teológus, kik közül sokan kimentek tanítani az úgynevezett "akademica rectoriákra", majd három év múlva folytatták akadémiai tanulmányaikat vagy külföldi egyetemeken mélyítették tudásukat.

A kollégiumból nemcsak az akadémiát végzett és az akadémián tanuló diákok közül mentek ki sokan tanítani, hanem az alacsonyabb osztályok tanulói közül is többen vállaltak segédtanítóságot, "praeceptoriat" a kinti iskolákban. Ezek a tanulók néhány évi működés után az egyházmegyei vizsgabizottság előtt tanítói vizsgát tettek, s véglegesen a tanítói pályán maradtak.

A korabeli feljegyzések szerint azonban több gyülekezetben rájönnek arra, hogy a pataki tanítóképzés, eddigi formája nem kielégítő, szükség van egy önálló tanítóképző intézet felállítására. Először ez a gondolat 1843-ban vetődött fel, kellő anyagi fedezet hiányában azonban nem valósulhatott meg. Az 1840-es évek elején kezdett tervezgetés 125 éve, 1857 novemberében vált valóra.

A fiatal intézetnek erős harcot kellett vívnia azzal a felfogással, amely inkább a teológusok pedagógiumának, mint önálló tanítóképzőnek szerette volna az új iskolát.

A tanítóképző első nevelői sokoldaluan képzett, külföldet járt emberek voltak, akik a tanítás anyagát maguk állították össze. Lelkiismeretes munkájukkal hamar kiérdemelték az elismerést. Arvay József az intézet első igazgatója és a képző nevelői fontosnak tekintették: "A nagy feladatokra jól felkészíteni a tanulókat, az élet számára képezni a tanítókat."

Új korszakot jelentett a sárospataki tanítóképzésben 1869. A Tiszáninneri Református Egyház a tanítóképzőt átadta az államnak. Az 1869. év új korszakot jelentett azért is, mert a tanítóképző akkor költözött mai helyére.

A tanítóképzés célja Patakon kezdettől fogva olyan sokoldaluan képzett tanítók kiművelése, akik forrón szeretik hivatásukat s őszinte felelősséget éreznek a nép és a gyermekek iránt. "Amilyen a tanítóképző, olyanok lesznek a tanítók, s amilyenek a tanítók, olyanok lesznek az iskolák s az azokból kikerülő nemzedékek", olvashatjuk az intézet értesítőjében.

A növendékek az ország különböző tájairól jöttek mindig az intézetbe. A pataki tanítóképzés jó hírre országosan ismert lett a továbbtanulni szándékozók és az iskolavezetők előtt.

Külsőleg igen nagy változást hozott az iskola életében az 1913-as év, amikor átadták rendeltetésének a tanítóképző új épületét, mely egész Magyarország egyik legszebb tanítóképzője lett. Nyilvános tervpályázattal kizárólag a tanítóképzés korabeli feladatainak szem előtt tartásával épült az intézet, s így az első tanítóképző az országban, mely célszerű beosztásával abban a korban a tanítóképzést volt hivatva szolgálni. Az egy emeletes épület a felsőmagyarországi reneszánsz stílust mutatja, s ezzel szépen illeszkedik bele Sárospatak és a környék történelmi keretébe.

Intézetünk életének sorsa és története szorosan összefügg a magyar nemzet sorsával és történetével. Az első világháború ideje alatt sok tanár és növendék vett részt a háborúban. Az intézet munkája e nehéz időben is alkotó jelleggel folyt. Az 1918. október 31.-i forradalom szelvére a pataki képzőben is érezte hatását. Megalakult Szociáldemokrata Párt. Déry Gyula tanár már a Tanácsköztársaság győzelme előtt megismertette a diákokkal a szocializmus lényegét, mibenlétét. A Tanácsköztársaság győzelmét az intézet növendékei és haladó szellemű tanárai

kitörő lelkesedéssel fogadták. A Tanácsköztársaság vezetői támaszkodtak a pedagógusokra, a tanítójelöltekre. A pedagógusok Patakon is egyre nagyobb számmal kapcsolódtak be a felvilágosító, szervező munkába. A Forradalmi Kormányzótanács rendelete értelmében Sárospatakon is végrehajtották a nevelési és oktatási intézetek államosítását a legfontosabb egyéb helyi feladatokkal együtt.

Azt tervezték, hogy főiskolai rangra emelik a tanítóképzést, mely szerint a tanítók képzése két- vagy hároméves akadémián történt volna. A Tanácsköztársaság összeomlásával megsemmisültek mindazok a törekvések, melyeknek a megvalósítása nagy lépést jelentett volna a tanítóképző fejlődésében. A Tanácsköztársaság bukása után a tanítóképzés tanárok közül Déri Gyulát, Rédei Jenőt és Székely Gézát állásukból elbocsátották, börtönbe zárták. Déri Gyulát tanítványai az ellenforradalom bosszúja elől Bécsbe menekítették, később Kolozsvárra telepedett le.

1924-ben a nevelést erősen vallásos és hazafias szellem hatotta át. A korábbi négyosztályos tanítóképzővel szemben hat osztályos képzésre gondoltak az ellenforradalmi rendszer közoktatáspolitikusai. Ezt a kérdést a kultuskormányzat kompromisszummal, az ötéves tanító- és tanítónőképzéssel oldotta meg.

A pataki tanítóképző 1929-ben ismét a Tiszáninzeni Egyházkerület birtokába került. Ettől kezdve közös igazgatótanács intézte a főiskola és a tanítóképző ügyét.

A pataki tanítóképzőben folyó tanulmányok középpontjában mindig a pedagógiai tárgyak álltak, amelyeket kiváló, országosan is elismert tanárok tanítottak. Közülük csak néhánynak a nevét említem meg: Árvay József, Dezső Lajos, Kiss Áron, Lázár Károly, stb.

Nagyon fontos módszeres ujitásra került sor 1933-ban, amikor az intézet elfogadta Tóth Mihály gyakorlóiskolai nevelő kikisérletezett olvasás-írás tanítási módszerét, a rávezető heurisztikus módszert.

Az 1938. évi XIV. törvénycikk országosan négy évfolyamu liceumra felépített két évfolyamu tanítóképző akadémia megszervezéséről intézkedett. A tanítóképzésnek ez a formája sem jelentett tartalmi és ideológiai változást és fejlődést az előző korszakhoz képest. Végrehajtását azonban a II. világháború megakadályozta.

A világháború befejezése után falvainkban és városainkban egyaránt szükség volt a tanítókra. 1946-ban a dolgozók tanítóképzése is megindult. Később levelező tagozaton nagyarányú tanítóképzés folyt, illetve folyik ma is. Sorsdöntő változás 1948-ban következett be a tanítóképzésben is, amikor a párt vezetésével a haladó pedagógusok győzelemre vitték az évszázados harcot, az iskolák államosítását. Sárospatakon 1950-ben került sor a tanítóképző intézet államosítására.

Az 1949/50-es tanévben a tanítóképzésnek országosan új formájával találkozunk, az egy évig élő, négy évfolyamu pedagógiai gimnáziummal. Előrehaladásnak ugyan nem lehet nevezni a tanítóképzésnek ezt a formáját, amely egy intézmény keretén belül akarta megoldani a tanító és óvónőképzetét. Ez az összeolvasztás nem bizonyult életképesnek, s az 1950/51-es tanévben már szétválasztották a tanítóképzőt az óvónőképzőtől. Így született meg - a felsőfoku tanítóképző megjelenéséig tartó - négy évfolyamu tanítóképző, melynek érettségije után egy évet gyakorló tanítóként töltöttek a jelöltek valamely általános iskolában, s melynek sikeres elvégzése után letehettek a tanítóképesítő vizsgát. Így voltaképpen négy plusz egy éves volt a tanítóképzés.

Hosszu diákpályámnak ma is a legkedvesebb szakasza az a négy esztendő, amit a sárospataki tanítóképzőben töltöttem. Ebben az intézetben ismertem és szerettem meg a pedagógus pályát. Itt szitották erősre bennem a tanítói hivatás lángját, s itt kaptam indítékot a pedagógia és a pszichológia tudományok szeretetéhez, amiért külön is hálás vagyok. A tanítójelöltek sárospataki "műhelyéről" azért a legnagyobb tisztelettel tudok csak szólni. Az intézet tanárai tudatosították bennünk, hogy az intézetben nyert képzés csupán kiindulási pontja a hivatásbeli tudásnak, műveltségünk és emberi értékeink fejlesztésének. Felébresztették bennünk a továbbképzés, az önnevelés vágyát, megismertették az ehhez igénybe vehető módszereket.

Mindig nagy gondot fordított az intézet a tanítóképzés gyakorlati feladatainak a megoldására is. A pataki tanítóképző színvonalas oktató-nevelő munkájával kapcsolatban említem meg, hogy itt vetik fel először a tanítóképző tanárainak országos egyesületi eszméjét, a tanítóképesítő bizottság gondolatát.

Az intézet kezdettől fogva harcolt a tanítók magasabb foku képzéséért, egyetemre való bocsátásáért, a középiskolák szakrendszerű felügyeletéért. Az iskola egyik nevelője által készített népiskolai tantervi utasítás csoportosítja először a két tanítós iskolákban a növendékeket osztályok és nem nemek szerint, amit az állam hat év múlva rendel el. "Az a szellem, melyet az innen indított könyvek és tanítók visznek magukkal, sokszor válik vezetővé a távoli részeken is. Az intézet növendékei mindenütt jól megállják a helyüket" - írta egy magasabb tanügy-igazgatásban dolgozó volt pataki képzős. A felsorolt tények mutatják és igazolják, hogy milyen szép eredményeket ért el a középfoku pataki tanítóképzés.

A felsőfoku tanítóképzést a felszabadulás után társadalmunk szocialista fejlődése tette szükségessé és lehetővé. A magyar társadalom strukturális fejlődésében bekövetkezett változások a szakemberekkel szemben nagyobb követelményeket támasztottak. Népi demokráciánk művelődésének demokratizálódása, valamint a neveléstudomány világszerte tapasztalt fejlődése szintén sürgették a tanítóképzés felsőfokon történő megvalósítását.

Mint hogy a felsőfoku tanítóképzés kialakulása 1959-ben az iskolareform idején történt, magánviselte a korszerűség jegyeit is. E törekvések edelményeként a 60-as évek elején új jegyzetek készültek, csökkentették az egyes órák számát, összevontak néhány tantárgyat, s fakultatívá tették a hangszeroktatást, hogy ezzel is több időt biztosítsanak a hallgatók önálló, otthoni művelődésének, általában a tanítói hivatásra való felkészülésének. A legnagyobb változást a korábbiakhoz képest az jelentette, hogy megszűnt az ungynevezett gyakorló félév, melyet a hallgatók a megye általános iskoláiban töltöttek. Ezt most a Patakon és környékén végzett négyhetes iskolai gyakorlat váltotta fel. A gyakorlati kiképzés azonban nem szenvedett csorbát, mert a hallgatók az iskolai gyakorlatból az intézet gyakorlóiskolájában a korábbinál jóval nagyobb mértékben kivették, illetve kiveszik részüket. A felsőfoku oktatási intézmények sorába emelt pataki tanítóképző több millió forintot fordított a régi épület korszerűsítésére és egy új 120 férőhelyes, második kollégium építésére. Korszerűen felszerelt előadók, laboratóriumok, kísérleti termek állnak a hallgatók rendelkezésére.

Társadalmunk érdeklődésében szerepének és súlyának megfelelő helyre került az óvodafejlesztés, vele együtt az óvónőképzés. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is nagy az óvónőhiány, ezért az 1971/72. tanévtől óvónőket is képezünk

intézetünkben. Ennek a társadalmi igénynek a kielégítését egyik legfontosabb társadalmi-politikai feladatunknak tekintjük.

A sárospataki tanítóképzés történetében kiemelkedő minőségi változást jelentett a tanítóképző főiskola létrehozása. Szocialista oktatáspolitikánk ezzel a minőségi lépésével valóra váltotta népünk legjobbjainak a tanítóképzés főiskolai szintűvé tételéért több mint száz éve elindított harcát. Intézményük főiskolává avatásán, 1976-ban Comenius nevét vette fel. Ettől a számunkra történelmi jelentőségű évtől végezzük a főiskolai tanítóképzést Sárospatakon. Tervszerűen szervezett nevelő-oktató-képző és tudományos munkával törekszünk arra, hogy az valóban főiskolai színvonalú képzés legyen. Mindezek megvalósítása érdekében kidolgoztuk nevelőmunkánk új rendszerét, törekedtünk az általános és differenciált /szakkollégiumi/ tanítóképzés összhangjának biztosítására, a gyakorlati képzésben a főiskolai modell szerinti átállásra. A Művelődési Minisztérium és a Megyei Tanács közös beruházásával 1979-ben új tizenhárom tantermes gyakorlóiskola épült, amely Árvay József, intézményünk első igazgatójának a nevét vette fel.

Főiskolánk a tanítóképzést hét tanszék létrehozásával, megfelelő oktatói kollektívával végzi. Az oktatók tudományos elgondolásai, tervei sokrétűek. Számos tudományos közlemény, tanulmány és cikk jelent meg az oktatók tollából tudományos kiadványokban, országos szaklapokban. Több tudományos és nemzetközi értekezletnek adtunk otthont az utóbbi években.

A főiskola párt és állami vezetése fontos feladatának tartja, hogy a fizikai munkát végző szülők tehetséges, arra érdemes gyermekei társadalmunkban elfoglalt politikai pályáknak megfelelő arányban helyet kapjanak intézetünkben.

Előrehaladásukat a főiskolai évek alatt fokozott figyelemmel kísérjük. A tehetséges hallgatók kibontakozását - hagyományainkhoz hűen - segítjük. Comenius-szal - főiskolánk névadójával - együtt valljuk "Szükséges minden tehetséget kiműveelni, hogy mindenki, aki embernek született, tanuljon meg emberként élni."

A főiskola történetének felelevenítésével szerettem volna bizonyítani, hogy az a 125 éves harc, amely a népoktatás és a tanítóképzés magasabb szintre emeléséért folyt, milyen eredményt ért el Sárospatakon. Szerénytelenség nélkül állithatom, az intézet teljesítette küldetését. Fennállásának egy- és negyed százada alatt 4800 tanítót és 700 óvónőt adott hazánknak.

A 125. évfordulón mit kívánhat Alma Materének egy volt diákja? További sikeres évszázadokat, hivatástudattal rendelkező hallgatókat, a tudományukat magas szinten művelő lelkiismeretes oktatókat, azt, hogy legyen Sárospatak évszázadok múltán is a magyar történelemben és művelődésben kiemelkedő, kulturális központ.

